

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 33.

Fredagen den 27 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades

sammansatta stats- och bankouts-kottets memorial, nr 5, med hemställen om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och bankouts-kottets nr 1 kanslipersonal och vaktbetjäning; äfvensom

jordbruksutskottets memorial:

nr 113, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående efterskänkande af viss del af köpeskillingen för ett af E. O. Sandström från kronopark inom Norrbottens län inköpt virkesparti;

nr 114, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beredande af ytterligare medel för den af staten utöfvade egnahems-lånerörelsen, och

nr 115, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrad lydelse af 2 mom. i kungl. kungörelsen den 13 juni 1908 angående förändrade villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahems-lånerörelsen.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 134, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfver-låtelse till Västerås stad af ett domprosten i Västerås på lön anslaget område i S:t Ilians socken;

nr 135, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af kronan tillhörig mark mot ett nytt öfningsfält för Kronprinsens husarregemente;

nr 136, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upp-låtande af en lägenhet från förra ryttmästarbostället Larum nr 1 i Kalmar län;

nr 137, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa ägor från kronoparken Österåker i Stockholms län;

nr 138, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från det till kronopark inköpta hemmanet nr 15 a i Hede kyrkby i Jämtlands län;

nr 139, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från kungsladugården Väderbrunn nr 1 i Södermanlands län;

nr 140, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af förra löjtnantsbostället Stora Risby nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 141, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af förra mönsterskrifvarbostället Aspång och Skulestad nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 142, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af en till förra häradshöfdingbostället Hammenhög nr 31 i Kristianstads län hörande lägenhet;

nr 143, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af förra kompanichefsbostället Backa nr 1 och förra fanjunkarbostället Näs nr 1 i Södermanlands län; samt

nr 144, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för delägarna i Gullbergs häradsallmänning att sälja viss del däraf.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 25 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 87—98, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden, nr 2—4, bevillningsutskottets betänkanden nr 25—28, bankoutskottets memorial nr 25 äfvensom lagutskottets memorial nr 51.

Vid föredragning af sammansatta lag- och jordbruksutskottets den 25 innevarande maj bordlagda memorial, nr 3, med hemställan om anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran nedan nämnda den 25 i denna månad bordlagda ärenden, nämligen jordbruksutskottets utlåtande nr 112, tredje särskilda utskottets utlåtanden, nr 9—11, andra särskilda utskottets utlåtande, nr 12, äfvensom Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden, nr 29 och 30.

Vid föredragning af statsutskottets den 24 och 25 innevarande maj bordlagda memorial nr 84, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Ledighet från riksdagsgörömålen beviljades herr *Hult* från och med den 30 i denna månad till utgången af innevarande riksdag.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att främst på föredragningslistan för morgondagens plenum uppföras de i dag första gången bordlagda ärendena,

därefter lagutskottets memorial nr 51, i anledning af dels återremiss af vissa delar af utskottets utlåtande nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag etc.,

vidare statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af tullverkets utgiftsstaten för år 1911 m. m.,

och därpå öfriga frågor i den ordning, hvori de förekomma på dagens föredragningslista,

samt att på föredragningslistan för instundande måndags plenum uppföres andra särskilda utskottets utlåtande, nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,58 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 28 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Herr talmannen yttrade: Jag får fästa kammarens uppmärksamhet på ett litet misstag, som insmugit sig i föredragningslistan. Kammaren beslöt i går, att tredje särskilda utskottets utlåtanden, nr 9, 10 och 11 skulle upptagas på föredragningslistan efter punkt 27, hvaremot det under punkt 28 upptagna ärendet, andra särskilda utskottets utlåtande, nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 95 med förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen, skulle upptagas under promemorian längst ned på föredragningslistan under öfriga från andra särskilda utskottet inkomna ärenden. Genom ett förbiseende hafva dessa utlåtanden bytt plats sålunda, att tredje särskilda utskottets utlåtanden hafva kommit under promemorian, hvaremot andra särskilda utskottets utlåtande, nr 12, står bland dagens ärenden. Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att föredragningen får ske i den ordning, som i går beslöts.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Vid föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 nästlidne dag bordlagda memorial, nr 5, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 kanslipersonal och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 113.

Vid föredragning af jordbruksutskottets sistlidne dag bordlagda memorial nr 114, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga

om beredande af ytterligare medel för den af staten utöfvade egna-hemslånerörelsen, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 115.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 25 och 27 innevarande månad bordlagda memorial nr 51, i anledning af *dels* återremiss af vissa delar af utskottets utlåtande nr 44 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895 jämte i anledning däraf väckta motioner, *dels ock* kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

Sammanjämningsförslag angående lag om aktiebolag; m. m.

I utlåtande nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895 jämte i anledning däraf väckta motioner, hemställde lagutskottet, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts berörda proposition och de i ärendet väckta motioner, måtte antaga förslag till lagar af den lydelse, utskottets nämnda utlåtande innehöle.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade båda kamrarna godkänt förslaget till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag samt, förutom rubrikerna, följande §§ i förslaget till lag om aktiebolag, nämligen 1, 2, 4—23, 26, 27, 29—51, 53, 54, 57—60, 62—68, 70, 71, 74, 75, 77—80, 82—85, 88—90, 92—94, 97—130, 133—140, hvaremot, beträffande de öfriga, kamrarna, på sätt i utskottets nu föredragna memorial omförmäldes, stannat i olika beslut.

Med anledning af hvad sålunda förekommit och för sammanjämknings af den skiljaktighet, som förefunnes mellan kamrarnas beslut, hade utskottet gjort vissa hemställanden, på sätt i föreliggande memorial närmare angifvits.

Beträffande utskottets ifrågavarande förslag till sammanjämknings hade reservationer afgifvits af herrar *Trygger, Ridderbjelke, Gustaf Andersson, af Ekenstam, Håkanson, Bergendahl, Skytte* och *von Baumgarten*, utan att desse likväl framlagt sin åsikt.

Herr *Trygger*: Den, som tagit del af lagutskottets memorial, torde hafva funnit, att här föreligger icke ett sammanjämningsförslag, utan, i stort sedt, en fordran på uppgifvande af den ståndpunkt, som Första kammaren vid frågans behandling har intagit. Detta förslag är följaktligen oantagligt. Emellertid, sedan utskottets beslut i fråga om denna sammanjämknings hade fattats, började man att ännu en gång undersöka, huruvida det icke kunde vara möjligt att förena de

Sammanjämningsförslag
angående lag
om aktiebolag
m. m.

(Forts.)

olika meningarna. Och det visade sig då, att det fanns en synnerligen stor majoritet inom utskottet för att göra sammanjämkningen på ett visst annat sätt, som tog mera hänsyn till de åsikter, hvilka denna kammare genom sina beslut hade visat sig omfatta. Då utskottets föregående beslut emellertid icke kunde ändras utan enhällighet i utskottet, och en dylik enhällighet icke kunde åstadkommas, fick man låta bero vid, hvad utskottet första gången hade beslutit. För att sätta utskottet i tillfälle att ånyo pröfva frågan, vågar jag emellertid hemställa om återremiss af detta ärende till lagutskottet.

Herr Afzelius: Det är för mig en glädje att instämma i det yrkande, som nyss gjordes på återremiss. Det gäller här ett omfattande lagförslag, en produkt af ett långvarigt och, jag tror mig med lugn kunna säga, ett godt arbete. Resultatet af detta arbete kan betecknas, i stort sedt, såsom tillfredsställande. Det tillfredsställer icke alla, det kan icke tillfredsställa alla, ty här bryta sig mot hvarandra två motsatta ståndpunkter, hänsyn till majoriteten i ett bolag och hänsyn till minoriteten därinom. Att medla mellan dessa två ståndpunkter, det är uppgiften. Resultatet *måste* vinnas genom en väl afvägd kompromiss. Att kasta ut hela frågan igen till ny bearbetning, tror jag icke medför någon utsikt till bättre resultat. Tvärtom komma efter min uppfattning dessa motsatser att ytterligare skärpas och tillspetsas, och ett resultat blir nog svårare att uppnå.

Om jag sålunda lifigt önskar, att ett resultat nu må kunna uppnås, och om jag än icke tillmäter alla de differenspunkter, som förelagat, den vikt, som kanske andra tillägga dem, ber jag dock uttryckligen och bestämdt att få förklara, att jag icke anser det föreliggande sammanjämningsförslaget acceptabelt. Det är *såsom sammanjämningsförslag*, enligt min uppfattning, icke rätt afvägdt. Därtill behöfs ytterligare någon jämkning. Men jag tror, att en sådan sammanjämkning utan svårighet skall kunna uppnås, om det finnes god vilja på båda sidor. Och det är därför, i förhoppning att det äfven hos medkammaren skall finnas denna goda vilja, och att den äfven där skall ta sig uttryck i ett sådant yrkande, som här nyss gjorts, jag för min del, herr talman, ber att få biträda detta yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på förevarande memorial annat yrkande ej förekommit, än att memorialet skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande memorial hemställt samt vidare på godkännande af berörda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Angående
tullverkets
utgiftstater
för år 1911
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 24 och 25 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af tullverkets utgiftstater för år 1911 m. m.

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (nr 60) af den 14 januari 1910 har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag föreslagit Riksdagen, bland annat, att med godkännande af det vid protokollet fogade förslag till utgiftsstaten för tullverket för år 1911 (Bil. A.), bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 5,841,900 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft dels två särskilda inom Första kammaren af herr *K. von Geijer* väckta motioner nr 53 och 54 dels och elfva särskilda inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 216 af herr *E. Beckman*, nr 220 af herrar *W. R. Lundgren* och *Dan. Broström*, nr 221 af herr *E. Röing m. fl.*, nr 222 af herr *E. Röing*, nr 223 och 224 af herr *A. Thylander*, nr 225 af herr *A. Åkerman m. fl.*, nr 226 af herr *J. Jeansson m. fl.*, nr 227 af herr *V. Rydén* samt nr 228 och 229 af herr *H. Rissén*.

Vid utlåtandets föredragning begärdes ordet af

herr vice talmannen, som yttrade: Jag anhåller att få föreslå, att betänkandet måtte föredragas punktvis och under hvarje punkt momentvis samt att vid behandlingen af mom. A) a) öfverläggningen må kunna röra sig om betänkandet i dess helhet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A).

Mom. a).

I nu föredragna del af utlåtandet hade utskottet på återopade grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt i ämnet väckta motioner, måtte med godkännande af det vid förevarande utlåtande fogade förslag till utgiftsstaten för tullverket för år 1911 (Bil. A.), bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 5,748,950 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen.

I afseende å föreliggande moment, såvidt angick den bland utgiftsstaterna för tullverket upptagna aflöningsstaten för generaltullstyrelsen, hade reservationer afgifvits:

dels af herrar *G. Billing* och *O. Jonsson*, grefve *A. F. Wachtmeister*, herr *E. A. G. A. Wikander*, grefvarne *P. O. L. Klingspor* och *C. O. Taube*, herr *O. Björklund*, grefve *P. T. C. von Rosen*, friherre *J. G. Beck-Früs* samt herrar *G. Olsén*, *J. Nilsson* och *O. Tønning*, hvilka i fråga om *generaldirektörens* aflönning ansett, att utskottet bort hemställa, att aflöningsstaten för generaltullstyrelsen måtte i denna del erhålla följande lydelse:

Angående
tullverkets
utgiftsstaten
för år 1911
m. m.
(Forts.)

	Kronor.			
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.
A. Aföningsstaten.				
I. Generaltullstyrelsen.				
1 generaltulldirektör	9,000	3,000	1,000	13,000

äfvensom att till följd häraf aföningsstatens summa måtte höjas med 2,000 kronor och utgiftsstaternas slutsumma likaledes med 2,000 kronor;

dels ock af herrar *G. Billing* och *H. Andersson*, greve *A. F. Wachtmeister*, herr *E. A. G. A. Wikander*, grevarne *P. O. L. Klingspor* och *C. O. Taube*, herr *O. Björklund*, greve *F. T. C. von Rosen*; friherre *J. G. Beck-Friis*, samt herrar *J. Nilsson* och *O. Tønning*, hvilka i fråga om de å denna stat uppförda *notarier* ansett, att utskottet bort hemställa, att aföningsstaten i denna del måtte erhålla följande lydelse:

	Kronor.				
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.	
1 notarie	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
4 d:o	—	—	—	16,000	

samt att i följd häraf aföningsstatens summa måtte höjas med 4,000 kronor och utgiftsstaternas slutsumma likaledes med 4,000 kronor.

Vidare hade, beträffande förevarande moment, såvidt angick den bland utgiftsstaterna för tullverket upptagna aföningsstaten för lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, reservation afgifvits af herrar *H. Andersson*, *K. V. Rydén*, *J. J. Byström*, *E. A. Nilson*, *C. G. Thor* och *N. E. Lindberg*, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att Riksdagen måtte i stället för af Kungl. Maj:t föreslagna förslagsanslaget till ortstillägg åt befattningshafvarne vid lokalförvaltningarna i Stockholm, Haparanda och Riksgränsen å aföningsstaten uppföra följande anslag:

»Till ortstillägg åt befattningshafvare vid vissa lokalförvaltningar förslagsanslag 87,000 kronor.»

Herr statsrådet Swartz: Detta utlåtande från utskottet angående propositionen om reglering af löneförhållandena i tullstaten har vid första påseendet kunnat befinnas vara i många afseenden afvikande från Kungl. Maj:ts förslag. Om man ser närmare på saken, skall man emellertid finna, att afvikelserna, hvad det principiella beträffar, visserligen äro ganska djupgående, men i allt fall, hvad antalet beträffar, kunna sägas vara inskränkta till två. Den ena gäller frågan om fördelningen af aflöningsbeloppen i lön och tjänstgöringspenningar. I det afseendet har Kungl. Maj:t i likhet med tullstatskommissionen föreslagit en fördelning, hvarigenom tjänstgöringspengarna skulle utgöra ungefär 25 procent af hela aflöningen, under det att utskottet föreslagit i fråga om denna fördelning 25 procent till tjänstgöringspenningar endast för de lägsta aflöningssatserna, och sedan en stigande procentsats för tjänstgöringspenningarna till bortåt 40 procent af de högsta lönerna. Den andra afvikelsen har afseende därå, att Kungl. Maj:t har i fråga om rätten att åtnjuta ålderstillägg hållit fast vid de nu gällande bestämmelserna och sålunda ansett, att allt fortfarande tjänstemännen i tullverket borde vara delade, med hänsyn till rätten att åtnjuta ålderstillägg, i ålderstilläggsgrupper, tre för tjänstemän af högre grad och lika många för tjänstemän af lägre grad. Dessa bestämmelser innebära, som sagdt, att alla tjänstemän i dessa två olika klasser indelas i tre grupper, och det betyder, att vid befordran från en tjänst till en annan inom samma grupp får tjänstemannen beräkna sig till godo för ålderstilläggs åtnjutande den tjänstgöring, som han i en föregående tjänstgöring i samma grupp fullgjort. Utskottet har därvidlag föreslagit, att en sådan beräkning af rätt till ålderstillägg icke skall få hänföra sig till någon annan än den tjänsttid, som tillbragts inom den tjänst, i hvilken den ifrågavarande tjänstemannen verkat.

Det är tydligt och klart, att båda dessa bestämmelser, som utskottet föreslagit, äro åtskilligt mera ogynnsamma för tjänstemännen, än hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Hvarför utskottet kommit med dessa förslag, säges uppriktigt vara ett begär att få likställighet i afseende på föreskrifterna för tullverket med de föreskrifter, som finnas i andra verk. Och särskildt har postverket af kanske ganska naturliga skäl, särskildt med hänsyn till sammansättningen af den afdelning inom utskottet, som närmast haft att handlägga denna fråga, syntts som ett synnerligen lockande och riktigt föredöme.

Nu får jag för min del säga, att jag finner det vara i allra högsta grad tvifvelaktigt, om det verkligen är så lyckligt att jämväl till tullverket utsträcka denna önskan efter likhet i former, som allt mer och mer satt sin prägel på löneruleringsarbetet. Jag tror för min del, att den säregna beskaffenhet af tjänstgöringen inom tullverket, som allt hitintills motiverat hos statsmakterna, och icke minst inför Riksdagen, behovet af en särställning i afseende å hithörande bestämmelser för tullverket, hade fortfarande kunnat mycket väl motivera ett bibehållande af denna tullverkets särställning. Jag tror för min del, att på det sättet hade man verkligen kunnat bättre taga hänsyn till de reella olikheterna och den reella säregenhet, som skilja tullverket från de andra verken, än hvad man kan göra genom att nödvändigt

*Angående
tullverkets
utgiftsstaten
för år 1911*

m. m.

(Forts.)

*Angående
tullverkets
utgiftstater
för år 1911
m. m.*

(Forts.)

pressa in tullverket i den schablon, som är tillverkad för de öfriga verken. Emellertid kan jag väl förstå, att med de tendenser, som på senare tider yppat sig här i riksdagen, de formella skälen med afseende på löneregleringen hafva i detta fall ansetts öfverväga de reella skäl, som tala för bibehållande af olikställigheten. Och jag har alldeles klart för mig, att då utskottet enhälligt omfattat denna åsikt, är det icke möjligt att få någon rubbning i detta afseende. Såsom praktisk politiker skall jag därför icke vidare uppehålla mig vid denna sida af saken. Jag nödgas emellertid såsom chef för finansdepartementet ännu en gång understryka min tveksamhet, huruvida utskottet härvidlag lyckats finna det rätta sättet att tillfredsställa statens reella fördelar och intressen.

En sak, som gör det lättare för mig att finna mig i detta förslag, är, att öfvergångsstadgandena äro af den beskaffenhet, att för de nuvarande tjänstemännen hafva intill år 1920 förmånerna af den gamla ordningen i väsentlig mån bibehållits, och i viss mån hafva dessa öfvergångsbestämmelser blifvit förmånligare, än hvad Kungl. Maj:t ansett sig kunna föreslå Riksdagen att göra dem. Jag säger sålunda ännu en gång, att jag icke vill opponera mig mot förslaget i den delen, men jag nödgas på det bestämdaste fränsäga mig ansvaret för de ojämheter, som möjligen kunna blifva en följd af de af utskottet sålunda föreslagna bestämmelsernas och villkorens tillämpande. Det ansvaret vet jag också på förhand, att herrarna inom utskottet och särskildt på afdelningen äro beredda att taga på sig.

Hvad så detaljerna beträffar, skiljer sig utskottets förslag från Kungl. Maj:ts i vissa afseenden, dock ej heller där i så värst många. Den första skiljaktligheten är ju med afseende på generaltulldirektörens aflöning. Tullstatskommissionen har föreslagit den till 15,000 kronor, Kungl. Maj:t till 14,000 kronor, och utskottet föreslår 11,000 kronor. Och alla reservanterna, alla medlemmarna från denna kammare i utskottet hafva reserverat sig till förmån för en aflöning af 13,000 kronor. Jag skall icke uppehålla mig mycket mera härvid utan endast fästa uppmärksamheten på, att för närvarande åtnjuter generaltulldirektören faktiskt en aflöning af 13,620 kronor, och den förhöjning till 14,000 kronor, som af Kungl. Maj:t föreslås, innebär ingalunda en förhöjning af 380 kronor, såsom utskottet sagt, utan i själfva verket endast en förhöjning af 20 kronor, därför att generaltulldirektören skulle blifva skyldig att betala pensionsbidrag med 360 kronor, hvidan alltså endast 20 kronor stå kvar af denna förhöjning. Jag hade verkligen trott, att åtminstone medlemmarna från denna kammare icke skulle anse detta vara något orimligt förslag från Kungl. Maj:ts sida, men icke ens de hafva funnit Kungl. Maj:t iakttaga tullverkets samskyldiga bästa genom ett sådant förslag, utan satt ned generaltulldirektörens aflöning med hela 1,000 kronor till 13,000 kronor, under det att utskottet i dess helhet ansett, att aflöningen icke skulle vara mer än 11,000 kronor. Skälet, som utskottet anfört som sin mening, är det, att då Kungl. Maj:t i statsrådsprotokollet jämfört tullstyrelsens organisation närmast med statskontorets och ansett den mer likna statskontorets än generaltullstyrelsens organisation, så följer däraf att tullstyrelsens chef också skall hafva samma aflöning som chefen för

statskontoret och icke får jämföras med någon annan. Det är en fullkomligt orimlig slutledning, och jag protesterar på det bestämdaste mot det försöket från utskottets sida att kasta skulden på Kungl. Maj:ts motivering, när det kommer med sitt 11,000 kronors förslag. Jag vill endast fästa uppmärksamheten därpå, att chefen för general-tullstyrelsen är icke allenast chef för centralstyrelsen -- i det afseendet må han jämföras med chefen för statskontoret -- utan han har där-utöver att utöfva chefskapet för hela tullverkets personal, som är spridd öfver hela landet och som uppgår till 1,700 ordinarie medlemmar, att öfva inspektion öfver dessa och icke minst att afgöra de talrika och grannliga befordringsfrågorna för denna personal. Redan detta borde, då det medför betydligt större arbete och ansvar, tydligt-vis också medföra högre aflöning. Och då härtill kommer, att tullverket är statens viktigaste uppboordsverk, borde det verka, att aflöningen icke borde anses vara för hög, äfven för den händelse den sattes till 15,000 kronor i jämnhöjd med lönen för telegrafstyrelsens chef, och i likhet med lönen till postverkets chef, som också har 15,000 kronor, om man tager i beräkning hans arfvode i postsparbanken. Det tjänar emellertid ingenting till att tala om den saken mera än så till vida, att jag på det lifigaste yrkar bifall till Första kammарledamöternas reservation i detta afseende. Hvad sedermera angår öfriga tjänster i styrelsen, vill jag äfven ansluta mig till den reservation, som af ledamöter från Första kammaren anförts beträffande den af Kungl. Maj:it föreslagna sekreteraren på kanslibyrån. Denna sekreterare vilja reservanterna åtminstone ersätta med en notarie på samma byrå, dock utan att närmare ingå på någon motivering för denna sak.

Däremot nödgas jag något mera uppehålla mig vid en annan fråga, och det är vid det förslag, som utskottet framställt till afprutning på de högsta tjänstemännens i lokaltullförvaltningen löner. På sidan 39 i betänkandet finna herrarna, hvilka löner af utskottet föreslås till afprutning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Det är lönerna för kontrollörer, förste kontrollörer, tullförvaltare, öfverinspektorer och hela vägen uppför sådana tjänstemän, som äro i graden öfver kammarskrifvaregraden. Afprutningen varierar mellan 200 och 500 kronor. Jag må säga, att det förvånar mig, att utskottet enhälligt kunnat vara med om en sådan sak och kunnat vara med om den motivering, som utskottet för den saken anför. Hvad är nämligen motiveringen? Hvad säger utskottet i den? Jo, utskottet säger endast, att med afseende på aflöningsbeloppen »vill utskottet till en början anmärka, att dessa i regeln väsentligt öfverstiga de aflöningar, som till-erkänts befattningshafvare i motsvarande tjänstegrad inom andra lokal-förvaltningar, exempelvis postverket». Och så erkänner utskottet, att de äro uppboordstjänstemän, och att deras göromål äro i många afseenden af grannliga och svårkontrollerbar natur. Oaktadt utskottet ger sitt erkännande åt detta, »har det i allt fall synts utskottet, som om flera af de föreslagna aflöningarna vore väl högt tilltagna». Ja, jag vet icke, om utskottet känner sig öfvertygad af den motiveringen. Jag förmodar, att så är fallet, men nog finner jag den vara alldeles ovanligt sväfvande. I det här fallet kan jag omöjligen erkänna det

Angående
tullverkets
utgiftsstatist
för år 1911
m. m.

(Forts.)

*Angående
tullverkets
utgiftsstatist
för år 1911
m. m.*

berättigade i att jämföra tullverkets förhållanden med andra t. ex. med postverkets.

(Forts.)
Hvad menas med tjänstemän inom motsvarande grader i postverket? Jo, man kan säga, att den, som har en tjänst, hvilken medför högsta lönen inom lokaltullförvaltningen, är i samma tjänstegrad som den, hvilken innehar tjänst inom högsta lönegraden af lokalpostförvaltningen. Men hvad säger mig den saken? Säger den mig det allra ringaste? Jag kan icke förstå annat, än att hvad som här skall vara afgörande, är göromålens beskaffenhet, frågan om hvad den ene eller andre har för åligganden. Det är väl detta, som skall utgöra grunden för bedömandet af hvad vederbörande skall hafva i betalning och icke den omständigheten att emedan en postverkets tjänsteman inom den och den tjänstegraden fått det och det, så skall en tullverkets tjänsteman, alldeles oafsedt hvilka pretentioner man ställer på honom, hafva i lön, om icke lika mycket, så dock icke mycket mera än en postverkets tjänsteman. Anlägger man den utgångspunkten, som utskottet anlagt, vill det synas mig, som om i allmänhet de 500 kronor mera, som utskottet velat gifva tullverkets tjänstemän framför postverkets, icke skulle ha något fog för sig. För min del kan jag emellertid icke godkänna den grund, utskottet åberopat. Tjänsterna inom tullverket och särskildt de ifrågavarande tjänsterna äro af helt annan art än de tjänster inom postverket, med hvilka utskottet synes vilja anställa en jämförelse. I postverket är det alldeles tydligt, att det liksom öfver allt eljest fordras ordning, redbarhet och noggrannhet i göromålen, och det fordras äfven hvad postverket beträffar särskilda insikter på den ena som andra platsen. Men de insikter som krävas af tjänstemännen i tullverket, äro af helt annan och för staten viktigare beskaffenhet än de, som fordras inom postverket. Vi skola dock komma ihåg, att tulluppbörden är i så väsentlig mån beroende af tulltjänstemännen och icke minst af just dessa högre, som ha att öfvervaka och se till att jämna linjer därvidlag följas. Det sätt, hvarpå tulluppbörden kan skötas, är i hög grad beroende på dessas eget personliga omdöme, men jag vill icke tro, att någon anser, att det beror på posttjänstemännens personliga omdöme, huru postbehandlingen af ett paket eller frankering af ett bref skall ske. Men här är det beroende på tulltjänstemännens eget omdöme, hvilken skatt för statens räkning bör uttagas af importören, och ingen lär kunna hafva öfverinseende öfver huruvida tulltjänstemannen utför detta bedömande rätt eller icke, särskildt om han kommit att verkställa förtullningen på sådant sätt, att vederbörande trafikant finner sig tillfredsställd. Under förutsättning att både staten och importören äro tillfredsställda — om nämligen allt gått rätt till — kan ingen anmärkning göras. Men om en för låg tullsats åsättes varan — i hvilket fall den, som har att betala tull, icke äger någon anledning att klaga — då finnes det ingen, som kan få reda på detta och anföra klagomål för att framhålla statens synpunkter, emedan inga andra än just dessa tjänstemän, som själfva verkställt förtullningen hafva att se till statens intressen härvidlag. Om därvid skett orätt, finnes det ingen, som kan kontrollera detta och klaga däröfver. Jag säger detta för att inskräpa hos herrarna, att det är en synnerligen stor skillnad mellan de fordringar, som

vid tjänsteutföringen ställas på tulltjänstemännens omdöme, och dem, som ställas på posttjänstemännens. Jag påstår därför, att jämförelsen mellan posten och tullverket i anförda afseende är fullkomligt missvisande, och kan mycket lätt, om man hänför sig till denna jämförelse, leda till att man förbiser statsverkets rätta och sanna intressen, hvilket äfven blir fallet, när man för att kunna fylla de formella kraf, man möjligen kan anse föreligga, söker erhålla likställighet i begge verkens aflöningsstater.

*Angående
tullverkets
utgiftsstater
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

Det är för resten icke blott för samhället, icke blott med afseende på statens finansiella intressen utan ock med hänsyn till den enskilde importörens intressen, som det är af så ofantligt stor vikt och betydelse, huru dessa tjänstemän sköta sig. Det kunna herrarna väl förstå, att om en viss metod vid förtullning tillämpas i en stad, och en vara där hänföres till en viss rubrik, men samma vara i en annan stad hänföres till en annan rubrik och får draga högre eller annan tull, komma naturligtvis de köpmän, som i olika städer, vid olika hamnar, eller vid olika tullstationer importera samma vara, att råka i mycket olika ställning.

Jag tror icke, att jag behöfver säga mera, för att herrarna skola inse, hvilken ofantligt grannliga och svårkontrollerbar samt såväl för staten som för köpmännen betydelsefull verksamhet dessa tulltjänstemän hafva att utföra. Det har också i alla tider af statsmyndigheterna erkänts, att tullverket bör behandlas på annat sätt än de andra verken. Bästa beviset härpå är det beslut, som fattades vid 1875 års riksdag, då Riksdagen gentemot långt gående sparsambetsvänner beslöt att sätta tullverket i en bättre situation än alla de andra verken, detta just med hänsyn till dessa förhållanden. Nu vill jag säga herrarna, att om det skälet fanns då, så finnes det i ännu mycket högre grad nu, allra helst då vi nyss antagit en ny tulltaxa. Denna tulltaxa, i hvilken rubrikerna ha vuxit till, efter hvad jag vill minnas, 1,300 stycken från omkring 750 i den gamla tulltaxan, kommer att ställa ökade kraf på dessa tjänstemäns insikt, omdöme och sakkännedom.

Nu är det tydligt och klart, att om Riksdagen genom att bevilja de af Kungl. Maj:t föreslagna löneförhöjningarna för tjänstemännen, ville visa sig förstå de kraf, som på det sättet ställas på dem, skulle det utan tvifvel verka på dem i hög grad uppmuntrande, och det vore därmed också till stor nytta för staten. Den psykologiska verkan af ett sådant beslut tror jag ingalunda skulle vara att underskatta.

Men icke blott med afseende på de nuvarande tjänstemännen utan äfven med afseende på de blifvande tror jag, att det skulle vara af mycket stor betydelse, om man nu icke visade sig alltför sparsam på just dessa tjänstemäns löner. Det är af vikt, synes det mig, för framtiden, ty det är visst och säkert, att de jämförelsevis goda aflöningsarna inom tullverket haft förmåga att till tullverket locka och draga och inom tullverket hålla kvar intelligenta personer, personer, som där kunna få veta med sig, att om de begagna sina gåfvor, kunna de komma till en bättre ställning än den, de kunnat uppnå inom andra statens förvaltande verk. Nu är behöfvet af sådan kvalificerad arbetskraft mer och mer växande. Då synes det mig egendomligt, om man, på samma gång man erkänner detta, vidtager åtgärder, som minska

*Angående
tullverkets
utgiftsstatist
för år 1911
m. m.*

(Forts.)

lockelsen för dessa duktiga krafter att ge sig in i tullverket, ty så kommer att ske, därest man nivellerar och gör skillnaden mellan lönerna, särskildt de högsta, till hvilka de duktigaste kunna komma fram, mindre, än den tillföre varit.

För min del är jag alldeles på det klara med, att ur statssynpunkt sedt är det af ett synnerligt stort intresse att medgifva dessa högre aflöningar, men så är icke förhållandet blott från statens synpunkt, utan det gäller här en fråga om billighet och rättvisa mot de nuvarande tjänstemännen. Det är nämligen så, att år 1904 reglerades tullstaten sista gången. Dessförinnan hade den reglerats 1875. Men hvad skedde år 1904? Jo, 1904 höjdes icke lönerna för andra än ett fåtal af dessa nu ifrågavarande tjänstemän. För några af tullförvaltarna höjdes lönerna, nämligen för de lägst aflönade, men icke med mera än 200 kronor för någon. För de öfriga tullförvaltarna samt för förste kontrollörer och öfverinspektorer höjdes löneförmånerna icke med ett öre utöfver de belopp, som bestämdes 1875. Det är visserligen sannt, att för en del af dessa tullförvaltare medgafs det någon lättnad i utgifterna, då de sluppo skyldigheten att med egna medel bekosta städning, uppvärmning och belysning af tullkamrarna, men detta var en förmån, som icke berörde alla utan endast några få, och som icke för någon med ett enda undantag kunde sättas högre än till 300 kronor. Å andra sidan förlorade de alla de dyrtidstillägg, som förut utgingo till dem med 10 procent, hvilket för dessa samma tjänstemän, som erhöilo den nämnda ersättningen, belöpte sig till 500 kronor — det var maximum för dyrtidstillägg. Den förmånen förlorade de. Sålunda kan man säga, att dessa tjänstemäns löner sänktes med 300—500 kronor i allmänhet för enhvar i förhållande till de löner, som utgingo före 1904 års löneroglering. Detta var, hvad som af kommissionen föreslogs. När sedan frågan kom till Riksdagen, hade hos Riksdagen tanken på, att tjänstemännen själfva borde bidra till sin pensionering, vunnit anhängare, och då ålades tulltjänstemännen att bidra till sina pensioner, utan att man höjde lönerna med ett enda öre, en utgift som för dessa tjänstemäns vidkommande uppgick till 175 kronor för hvarje. Den löneroglering som verkställdes 1904 medförde följaktligen en försämring på i rundt tal för hvar och en 500 kronor i jämförelse med förhållandena före denna löneroglering. Hvad sker nu genom utskottets förslag? Jo, lönerna återföras nätt och jämt för dessa personer till de belopp, som utgingo före 1904 års reglering, och i vissa fall komma de icke ens upp till dessa belopp utan bli lägre än de voro före 1904. Hvad innebär Kungl. Maj:ts förslag? Jo, enligt Kungl. Maj:ts förslag höjas lönerna med högst 500 kronor för hvar och en af dessa tjänstemän, utöfver hvad de uppgingo till före 1904. Jag tror icke, att det under den senaste tiden skall kunna letas upp motstycke till en löneroglering så beskaffad, att en så pass stor del af en personal sådan som tullverkets kommer i den situationen, att den genom lönerogleringen icke erhåller någon förbättring utöfver hvad den hade, innan lönerogleringarna öfver hufvud här i landet togo sin början, utan en försämring. Jag kan icke säga annat, än att det är alldeles gifvet, att en sådan behandling af dessa tjänstemän från Riksdagens sida skall på dem verka ganska nedstäm-

mande, och jag kan icke finna annat än, att det icke kan vara för staten nyttigt att man på det sättet behandlar en tjänstemannakår, utaf hvars nitiska och insiktsfulla arbete samt omutliga redbarhet och karaktärsfasthet så mycket med afseende på statens finanser beror, och som är af en sådan betydelse för det enskilda näringslivets intressen. Härtill kommer, att hela den summa, det rör sig om, utgör endast 56,400 kronor — detta är skillnaden, som vid tillämpningen uppstår mellan de af Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna aflönings-satserna — och det nämnda beloppet utgör icke en tiondedels procent af hela den nuvarande årliga uppbörden inom tullverket. Det är dock åt de för uppbörden i främsta rummet ansvariga, och på hvilka det i högst väsentlig mån är beroende, huru hög uppbörden blir, som man velat ge denna förhöjning. — När nu, säger jag, den summa, som det är fråga om, är så liten, kan jag för min del icke förstå annat, än att lika väl som allt hvad rättvisa och billighet heter talar för de af Kungl. Maj:t föreslagna lönesatserna i detta fall, så talar äfven statens sanna och välförstådda intresse och dess eget bästa för beviljandet af dessa lönesatser.

Jag tillåter mig i anledning häraf, herr talman, att under punkt A) mom. a) yrka bifall dels till de två reservationer, som där äro från Förstakammarhåll afgifna och dels också till en sådan förändring i utskottets förslag till aflöningsstat för tjänstemännen af högre grad, att aflöningsbeloppen för dessa tjänstemän måtte blifva bestämda i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, hvarigenom vid bifall till dessa tre yrkanden anslaget till tullverket under år 1911 kommer att uppgå till 5,811,350 kronor. Dessutom skall jag, för den händelse jag får någon framgång med dessa mina yrkanden, anhålla, att när vi komma till punkt A) mom. e) få göra de yrkanden, som häraf blifva en följd, och som afse ändring i tabellen vid § 1 af utskottets förslag till aflöningsreglemente äfvensom ändring i punkt 1:o andra stycket af öfvergångsbestämmelserna.

Herr Jonsson: Jag skall be att till en början få instämma i ett af de yrkanden, som chefen för finansdepartementet gjorde, nämligen om bifall till den reservation, hvori generaltulldirektörens lön föreslås till 13,000 kronor. Däremot kan jag icke följa herr statsrådet längre i hans yrkanden.

Då det torde vara sannolikt att kammarens ledamöter under den stora tillströmningen af digra och viktiga betänkanden, som under de senaste dagarna ägt rum, svårligen ha kunnat tränga in i den verkliga innebörden af, huru utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag ställa sig till hvarandra, torde det vara på sin plats, att jag här försöker något närmare orientera kammaren i den saken, innan kammaren går att fatta beslut beträffande utskottets förslag.

Finansministern har nyss med mycken styrka framhållit vikten och betydelsen af, att lönerna för tullverkets tjänstemän sättas afsevärdt högre än andra verks, för att man därigenom skall kunna få intelligent och dugligt folk, framför allt på de viktigaste posterna inom tullverket. Utskottet har delvis också haft samma uppfattning och därför icke nedsatt de af Kungl. Maj:t föreslagna lönerna mera, än

*Angående
tullverkets
lönesatser
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullverkets
avgiftsstaten
för år 1911

m. m.

(Forts.)

att de i genomsnitt ställa sig fördelaktigare för tullverkets tjänstemän än för postverkets. Finansministern talade också om, hur viktigt det var att särskildt de högre tulltjänstemännen vore fullt vuxna sin uppgift, på det att statens inkomster icke genom en oriktig förtullning skulle blifva mindre än de i verkligheten borde vara och framhöll därför betydelsen af att aflöningarne måtte sättas högt. Det där talet tillåter jag mig att sätta ett mycket stort frågetecken för! Ty vi få väl ändå gå frågan litet närmare in på lifvet och icke blott och bart anse, att penningarna här äro det afgörande. Kan man tro, frågar jag, att bland den stora skara ynglingar, som efter aflagd mogenhetsexamen eller därmed jämförlig examen söker sig in i tullverket, icke en afsevärd del skall vara intelligent nog att genom den utbildning, dessa unga män sedermera få i tullverket och i hufvudsak på tullverkets bekostnad kunna förskaffa sig den duglighet, som erfordras, för att de på hvarje plats, som de hafva möjlighet att rycka upp till, ordentligt och redbart skola sköta sina åligganden? Detta har hittills kunnat låta sig göra med den mycket underhålliga aflöning, som exempelvis kammarskrifvarna haft, och den kolossalt långa tjänstetid, de fått gå som extra ordinarie, innan de fått rycka upp till ordinarie. Den omständigheten, att under dessa förhållanden man i alla fall lyckats till de högre posterna erhålla dugligt folk, gör, att man måste anse farhågorna för att icke i framtiden få kompetenta tjänstemän i hög grad minskade genom de löneförbättringar, som man här inom utskottet vill tillmäta just dessa lägre tjänstemän af högre grad, hvilka utgöra den största massan af tulltjänstemännen. När det åter här talas om betydelsen af att tullverkets högre tjänstemän äro väl skickade att fullgöra sina funktioner, så få vi aldeles icke se bort från, att den dugligheten och den skickligheten få de först, sedan de kommit in i verket och där en längre tid fått tjänstgöra och åtnjuta den undervisning tullverket erbjuder dem, en undervisning, som tullverket till och med betalar, när vederbörande tjänstemän här i Stockholm få genomgå utbildningskurser på detta område. De erhålla då 100 kronor per månad i ersättning under den tid, de åtnjuta denna undervisning. Detta måtte väl vara något, som man måste räkna med, äfven detta, när man går att mäta ut lönerna till lämplig höjd för enhvar af de befattningshafvare, som här äro i fråga!

Man har velat göra gällande, att tjänsterna inom tullverket, åtminstone de som äro öfver kammarskrifvaregraden, äro af större finansiell betydelse än postverkets tjänster, och detta är riktigt, men skall man kunna tro, att man får denna duglighet och samvetsgrannhet, som i förra fallet skulle i högre grad behövas, genom att tillmäta verkets befattningar exempelvis 500 kronor högre löner än hvad utskottet föreslagit? Då skulle penningvärdet spela en otillbörligt stor roll i mänskofilvet i förhållande till pliktrohet och ansvarskänsla.

Efter dessa allmänna reflexioner skall jag nu gå öfver till redogörelse för, hur det ställer sig med lönerna för tjänstemännen inom den lokala förvaltningen efter utskottets förslag, jämförda med de aflöningar de för närvarande hafva, ty detta är väl egentligen den lämpligaste mätaren på, huruvida utskottet förefarit hårdhänt eller icke. Går jag då först till kustbevakningscheferna, erkänner jag, att

kustbevakningschefen för Skåne och Blekinge får mycket liten löneförhöjning, endast 200 kronor, under det att kustbevakningschefen i Göteborg erhåller 1,200 kronor, men den lilla ökning förstnämnde chef enligt staten skulle erhålla, hjälpes upp genom ett personligt lönetillägg af 800 kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrker, hvarigenom han kommer upp till en ökning af 1,000 kronor. Öfverinspektörerna få en löneförhöjning af från 500 kronor till 1,300 kronor, hvartill kommer, att de tjänstemän af denna grad, som äro placerade i Stockholm, få ortstillägg af 300 kronor. Tullförvaltarna erhålla på samma sätt en lönetillökning af från lägst 500 till högst 1,000 kronor, hvartill kommer samma ortstillägg på 300 kronor för 5 tullförvaltare, af hvilka 3 finnas stationerade i Stockholm, 1 i Haparanda och 1 i Riksgränsen. Öfverkontrollörerna hafva fått löneförhöjning af 500 kronor med ortstillägg af 300 kronor för dem, som äro placerade i Stockholm. Förste kontrollörerna få förhöjning med från 800 och till 1,100 kronor, kontrollörerna från 700 till 1,000 kronor; kammarskrifvarna få förhöjning från lägst 400 upp till 1,200 kronor, tullinspektörerna 800 och tullfiskalerna 400 kronor.

Ehuru det skulle kunna anses mindre nödvändigt att angifva, huru förhöjningarna ställa sig för tjänstemän af lägre grad, tror jag dock, att ett viktigt skäl talar för det lämpliga i att äfven meddela detta, ty det torde icke vara omöjligt, att välvilliga motionärer i Andra kammaren, som yrka förhöjning i löner eller ålderstillägg för de lägre tjänstemännen, kunna där drifva igenom sin vilja, och vi således en vacker dag få votera gemensamt om skiljaktigheter härvidlag, och fördenskull skall jag nämna några siffror äfven beträffande dessa lägre tjänstemän.

Ett par öfveruppsyningsmän af första klass skulle enligt utskottets och Kungl. Maj:ts förslag ingen annan förhöjning erhålla än att de få fri beklädnad, hvilket de nu icke åtnjuta, och några andra uppsyningsmän skulle få 200 kronor i löneförhöjning. Så kommer en del, som skulle få 600 kronors förhöjning; det är kustöfveruppsyningsmännen. En del andra uppsyningsmän af första klass skulle få 500 kronor, medan bland uppsyningsmännen af andra klassen några skulle få till och med 650 kronors förhöjning. Vaktmästarna erhålla från 350 till 525 kronors förhöjning i första klassen, 300 i andra och 250 i tredje klassen; gränsridarna 400 kronor, kustvakterna 300 å 350 kronor och kustroddarna 400 kronor.

När det nu gäller att bedöma, huruvida den förhöjning, som skulle tillerkännas vederbörande tjänstemän, är lämpligt afvägd eller icke, hafva vi att taga i betraktande äfven en annan omständighet, som i viss mån spelar in för deras inkomster. Det är nämligen frågan om vissa extra inkomster, de s. k. sportlerna, som flertalet af tulltjänstemän hittills åtnjutit och som till allra största delen skulle komma att bibehållas äfven efter denna lönereglering. Jag skall nämna de siffror, som man kan få fram i dessa fall genom en division af antalet tjänstemän i den sammanlagda slutsumman för dessa extra inkomster, som hvarje tjänstemannagrupp enligt kommissionens betänkande erhållit, och däraf framgår, att på de tjänster, denna redogörelse omfattar erhållits följande: öfverinspektörerna något mer än 290 kronor per man, samtliga

Angående
tullverkets
utgiftsstatist
för år 1911
m. m.

(Forts.)

tullförvaltare i genomsnitt 770 kronor, öfverkontrollörerna 740, förste kontrollörerna och vanliga kontrollörer 600 kronor, kammarskrifvare 310 kronor, tullinspektörerna 500 och tullfiskalerna 280 kronor. På samma sätt hafva tjänstemännen af lägre grad i de allra flesta fall betydande extra inkomster. Så t. ex. hafva öfveruppsyningsmännen haft 620 kronor, uppsyningsmännen 440 och vaktmästarne 220 kronor i genomsnitt per man. Nu yttrar sig visserligen tullkommissionen om frågan, hvilken betydelse borde tilläggas dessa extra inkomster, i den riktning, att man icke borde taga hänsyn till dem vid lönernas utmätande, och det kan på visst sätt vara skäl för denna mening. Men alldeles bör man icke bortse från dem, ty det måste förutsättas, att tjänstgöring å extra tider, hvarigenom dessa inkomster erhållas, icke sker med personalens öfveranstängning eller med fara för dess hälsa, utan att de fullgöra denna utan risk af alltför tungt arbete.

Hvad åter angår mångsidigheten af det arbete tulltjänstemännen hafva att utföra i jämförelse med posttjänstemännens, tror jag man skall kunna säga, att tulltjänsten i stort sedt är mindre tröttande än det ensidiga arbetet på postkontoret. Lägges härtill, att man måste något räkna med de extra inkomster, hvilka, såsom det nyss nämndes, tulltjänstemännen kunna erhålla, så hemställer jag till kammaren: Kan under sådana förhållanden den förebråelse, som riktats mot utskottet, vara befogad, att det illa tillgodosett den högre tulltjänstemannapersonalen? Jag vågar påstå motsatsen. Att år 1875 en nedsättning ägde rum i personalens löner, som de först och främst måste hafva igen, och att därtill en ytterligare förhöjning bör tillerkännas dem, kan jag såsom skäl icke tillmäta någon betydelse, ty jag utgår från, att den nedsättning, som skedde år 1875, måste anses hafva varit befogad, såsom bevis hvarpå bland annat kan anföras, att när generaltulldirektörens lön vid detta tillfälle sänktes högst betydligt, så läser Riksdagen näppeligen hafva vidtagit denna åtgärd, om icke skäl därför funnits, om man icke ansett det vara riktigt.

Jag anser mig nu något så när hafva gjort reda för de synpunkter, som ledt utskottet vid afvägande af lönerna i föreliggande lönestat, och jag behöfver nu knappast gå in på frågan om öfvergångsbestämmelserna, hvilka i hög grad komma att tillgodose tjänstemän i tullverket i såväl högre som lägre grader; denna fråga skall jag taga upp sedermera, men jag skall beröra en punkt beträffande generaltullstyrelsen, däruti inom utskottet förefunnits meningsskiljaktighet så till vida, att tio reservanter från denna kammare jämte en från Andra kammaren ansett, att kanslibyrån borde erhålla fem notarier i stället för fyra, såsom utskottet tillstyrkt. För min del står jag kvar vid min uppfattning från afdelningen, att tillsättningen af den femte notarieplatsen för närvarande icke är behöflig, och jag skall söka gifva skäl för denna mening. Antalet tjänstemän på kanslibyrån enligt föreliggande förslag, jämfördt med det antal, som nu finnes där af både ordinarie och extra, ställer sig så, att det ökas med en; utöfver de beställningar, som nu finnas, har en notarieplats föreslagits. Tullkommissionen föreslog, och Kungl. Maj:t har upptagit dess förslag, att den s. k. sekreteraren och registratorn på tullbehandlings- och upplysningsbyrån, som där icke var behöflig, skulle flyttas öfver på kanslibyrån, hvarigenom ökad

arbetskraft här skulle vinnas utan kostnad för statsverket, eftersom det blott och bart vore en öfverflyttning. Det beror nu på, huru den uppfattningen håller streck — jag skall bedja att få läsa upp hvad kommissionen härom yttrar — att här skulle behövas ytterligare förstärkning af personalen. På sid. 27 yttrar sig kommissionen om, att den nuvarande notarien på extra stat inom kanslibyrån borde uppflyttas på ordinarie stat, och därefter säger den: »Görömålen ökning synes dock kommissionen vara af den betydande omfattning, att, oafsedt sagda förändring, det skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke i själfva verket behof föreligger af en verklig förstärkning af de ordinarie arbetskrafter, som sålunda skulle blifva disponibel för kansliets räkning». Således, *det skulle kunna ifrågasättas*, huruvida behof förefinnes af ytterligare förstärkning, men att påstå, att behofvet föreligger, har icke kommissionen vågat sig på, och detta med rätta. Den sekreterare, som hittills tjänstgjort å tullbehandlings- och upplysningsbyrån, har där ansetts mindre behöflig och förklarats kunna öfverflyttas på kanslibyrån, där han skulle tjänstgöra såsom registrator och därjämte vara sekreterare och biträda med uppsättning af skrivelser i de mål, som å den förstnämnda byrån handläggas. Hans uppgift var förut att dels besvara förfrågningar från importörer rörande de tullsatser, en vara, hvars import var påtänkt, skulle komma att draga, så att importören var på det klara med, om han borde göra rekvisition eller icke, dels meddela upplysningar till andra platser, huru viss vara rätteligen borde tullbehandlas. Det var dessa skriftliga upplysningar, som man kunde erhålla inom tullstyrelsen, och jag får säga, att en mera enkel och på samma gång praktisk skriftlig affattning än hvad därmed ägde rum kan man icke gärna tänka sig; det var små lappar, nedskrifna på en eller två minuter. Denna skriftuppsättning skulle nu öfverflyttas från tullbehandlings- och upplysningsbyrån till kanslibyrån, men af hvad jag redan sagt torde följa, att den ökning i görömålen, som skulle härleda sig från denna öfverflyttning, är af ytterst ringa betydelse, och detta så mycket mer som förfrågningar från importörer och trafikanter, hvilka under den första tiden icke voro obetydliga, sedermera undan för undan gått ned till följd däraf, att sedan allmänheten en gång erhållit upplysning, att å den eller den varan skall betalas en viss tull, eller fått veta hvad i någon punkt var af hufvudsaklig betydelse, har den sedermera varit nöjd och belåten. Vidare skola vi komma ihåg, att tullverkets personal genom detta årets Riksdags beslut erhållit lättnad i sitt arbete däri, att den uppbörd af skogsvårdsafgifter, som tullverket haft att förrätta, numera flyttats öfver från tullverket till andra myndigheter. I hvad mån detta kan inverka för kanslibyrån och dess arbete, tors jag icke säga, men något kommer detta att inverka äfven för denna. Således är förhållandet det, att allt skrifveri, som verkställt på tullbehandlings- och upplysningsbyrån, varit af mycket kortfattad och enkel beskaffenhet. På kanslibyrån skola utom sekreterare finnas fyra notarier, som kunna användas för samma verksamhet, och det torde vara i ett fåtal fall, som expeditioner af mera innehållsrik beskaffenhet på denna byrå förekomma till uppsättning. Det förefaller mig då tämligen gifvet,

*Angående
tullverkets
utgiftstatist
för år 1911
m. m.*

(Forts.)

Angående
tullverkets
stafvstater
för år 1911
m. m.

(Forts.)

att det icke är nödvändigt att nu öka notariernas antal på byrån, utan att detta kan kvarstå vid hvad utskottet föreslagit.

Mitt yrkande blir således om bifall till förslaget, att generaltulldirektörens lön skulle höjas till 13,000 kronor, men i öfrigt om bifall till utskottets förslag beträffande generaltullstyrelsen, hvilket jag antager måste afgöras, innan man övergår till staterna för den lokala förvaltningen.

Herr Trapp: Vid genomläsandet af statsutskottets utlåtande om Kungl. Maj:ts proposition rörande tullverkets stater får man det starka intrycket, att utskottet eller åtminstone den afdelning, som förberedt saken, haft en mycket stor benägenhet att tillämpa postverkets stater äfven på tullverket, oaktadt dessa båda verks stora olikhet. Man har i alla fall icke velat taga hänsyn till detta verks berättigade, jag skulle vilja säga, särställning såsom statens största uppbördsverk. Och dock hafva hittills statsmakterna åt detta verks tjänstemän varit villiga gifva i viss mån högre förmåner än åt tjänstemännen vid något annat verk. Kungl. Maj:t har också på denna särställning byggt sitt nu framlagda förslag, och detta synes mig väl motiveradt. Om denna särställning och om den grundsats, som borde följas vid regleringen af tullverkets stater, därom yttrar sig tullkommissionen på sid. 207 på följande sätt.

»För riktigheten af denna grundsats torde ock goda skäl kunna anföras. På tullverkets ordentliga och samvetsgranna skötsel måste det i hög grad bero, huruvida statsverkets förnämsta inkomst verkligen skall inflyta i statskassan till det belopp, som afsetts med tullbeskattningen. På tulltjänstemannen, äfven den i mera underordnad ställning, ankommer det att, ofta på egen hand, stundom utan egentlig kontroll, afgöra, till hvilken taxerubrik en vara är att hänföra eller med andra ord efter hvilken norm tullbeskattningen skall ske. Och detta kan icke bestämmas efter en gång för alla gifna regler utan blifver alltid mer eller mindre öfverlämnadt åt den enskilde tulltjänstemannen och är sålunda beroende på dennes individuella egenskaper, hans omdömesförmåga, kunskaper och noggrannhet, hans ärlighet och förmåga af fasthet och själfständighet gent emot dem, som i första hand hafva att vidkännas tullbeskattningen. Brister han i någon af dessa egenskaper, föreligger alltid möjlighet till förlust för statsverket af stora värden; och, hvad mera är, en förlust, uppkommen af denna anledning, undandrager sig i regel upptäckt. Måste alltså å tulltjänstemannen ställas stora anspråk i nu omförmälda hänseende — större måhända än å tjänstinnehafvare inom någon annan förvaltningsgren och förvisso inom en icke aflägsen framtid ytterligare stegrade — torde det ock vara nödvändigt vidtaga åtgärder att tillförsäkra tullverket en personal, som är i besittning af dessa egenskaper; och för sådant ändamål lär det vara erforderligt att bestämma aflöningen på ett sådant sätt, att densamma lämnar personalen tillfälle att under dess arbete för verket vinna en tryggad ekonomisk ställning.» Detta är, skulle jag tro, ord som icke kunna jäfvas. Men inträdesfordringarna till tullverket äro äfven högre än de som gälla t. ex. vis å vis postverket. Nu har utskottet ändå sänkt lönerna för en del högre tulltjänstemän vid tull-

verket. Det vill då synas, som om kammaren handlade rättast genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag till löner åt vissa högre tjänstemän i stället för utskottets, och detta så mycket mer som begynnelselönen för de flesta af dem icke undergick någon höjning år 1904 och i närvarande stund är densamma som fastställdes år 1875.

Huru lefnadsförhållandena förändrats sedan den tiden behöver jag icke framhålla.

Den föregående ärade talaren anförde några siffror, som skulle visa huru stor förbättringen skulle blifva efter det förslag, som utskottet framlagt. Men jag vågar påstå, att han icke tog hänsyn till de förbättringar, som måste uppstå genom förflyttning från lägre till högre lönestat på grund af den lönereglering, som är föreslagen. Därigenom kom han till siffror, som visa sig högre än de i verkligheten äro. Efter den beräkning jag kunnat göra är den verkliga förbättringen efter utskottets förslag på en stor mängd tjänster icke mera än 5 å 6 procent. Jag är öfvertygad, att kammaren skall göra rättvisa åt de tjänstemän, som här afses, och ber att i likhet med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i afseende på de högre tjänstemännens aflöning.

Om Kungl. Maj:ts förslag, såsom jag hoppas, i detta hänseende bifalles, finnes intet skäl alls för utskottets nedprutning af pensionsunderlaget för kustchefer och öfverinspektorer. Här har utskottet gjort en nedprutning af 100 kronor och därigenom fått en siffra på 4,400 kronor i stället för 4,500 kronor. Jag yrkar således bifall till Kungl. Maj:ts förslag äfven i denna del, eller att ifrågavarande pensionsunderlag måtte sättas till 4,500 kronor.

Generaltulldirektören, på hvars duglighet tullverkets goda skötsel i så hög grad beror, uppstår i närvarande stund kontant 9,000 kronor jämte boställsvåning, som uthyres mot en summa af 4,620 kronor eller sammanlagdt 13,620 kronor. Härvid bör bemärkas, att boställsvåningen säkerligen kan betinga en afsevärdt högre hyra — jag behöver blott nämna, att för den del däraf, som är uthyrd till tullverket för en summa af 2,000 kronor, uthyr detta verk ett par lokaler för 1,100 kronor och disponerar själf en våning om 6 rum och kök för blott 900 kronor; helt visst en billig hyra i Stockholm. Äfven bör erinras, att generaltulldirektören nu har rätt till en pension å 6,200 kronor utan bidrag till pensionskassan. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle generaltulldirektören, med lön af 14,000 kronor, vara skyldig att lämna pensionsbidrag. Sammanställas alla dessa omständigheter, skulle den nuvarande generaltulldirektörens lön kunna anses uppgå till cirka 15,000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit 14,000 kronor, men utskottet har nedprutat lönen till 11,000 kronor. Visserligen hafva Första-kammar-reservanterna yrkat 13,000 kronor, men då jag är öfvertygad, att vid inträffande ledighet en person med de chefsegenskaper och de egenskaper i öfrigt, som böra finnas hos chefen för tullverket, icke skall vara villig åtaga sig denna kräfvande post för en lägre lön än 14,000 kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit, så, oaktadt jag icke har någon stor förhoppning på framgång, yrkar jag bifall till Kungl. Maj:ts förslag äfven i denna del.

Angående tullverkets utgiftstaten för år 1911.
m. m.
(Forts.)

Angående
tulleverkets
viktigastater
för år 1911
m. m.
(Forts.)

Tulldirektören i Göteborg med chefskap öfver sex tullafdelningar fungerar sedan år 1874 och mot en lön, som den gången bestämdes till 2,500 kronor och som icke sedan dess ökats. Nu kommer denna tulldirektörlön att enligt utskottets förslag ökas med 300 kronor å tullförvaltarbefattningen, men då utskottet samtidigt sänkt lönen i hans egenskap af tulldirektör med 1,500 kronor eller från 2,500 kronor till 1,000 kronor, så har denna tjänstemans löneinkomster reglerats bakåt med 1,200 kronor. Man har svårt att tro, att mannen blir riktigt nöjd.

Ett liknande förhållande kommer att inträffa för tulldirektören i Malmö. Hade utskottet ansett dessa poster öfverflödiga, så hade intet anslag alls bort gifvas. Men om dessa platser äro nödvändiga, hvilket jag håller före, så kan med ökade göromål och stegrade lefnadskostnader lönen näppeligen sättas lägre än den sattes 1874. Jag yrkar här, att Kungl. Maj:ts förslag i afseende på tulldirektörerna i Göteborg och Malmö måtte bifallas.

Kungl. Maj:t har föreslagit indragning af en del öfverkontrollörsbefattningar, men att för Norrköping och Helsingborg skulle i stället inrättas en förste kontrollör att förestå de så viktiga packhusafdelningarna. Likaså har Kungl. Maj:t föreslagit tillsättande af en förste kontrollör att förestå postpaketafdelningen i Göteborg, men utskottet har ansett, att på dessa tre platser behöfdes hvarken öfverkontrollör eller förste kontrollör, utan att det kunde vara tillräckligt med en vanlig kontrollör, och utskottet har gjort sitt förslag i enlighet därmed. Då emellertid tullmyndigheterna ansett, att på dessa platser förste kontrollörer borde finnas, och då man ju får antaga, att dessa tullmyndigheter också förstå, huru sådana befattningar böra skötas, tillåter jag mig äfven i detta fall yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet har, då det var fråga om beviljande af ett anslag till vikariatsersättningar i generaltullstyrelsen — som Kungl. Maj:t föreslagit till 78,000 kronor — ansett, att det borde kunna vara nog med 60,000 kronor. Dock har det af Kungl. Maj:t visats, att år 1907 uppgick utgifterna härför till 68,400 kronor, 1908 till 79,800 kronor; och föregående år, 1909, hafva de uppgått till 92,600 kronor. Med sådana siffror för ögonen tillåter jag mig fråga: hvad tjänar det till att sätta ned förslagsanslaget till så lågt belopp, 60,000 kronor? Det är att såsom strutsen sticka hufvudet i busken. Jag ber därför, oaktadt det icke betyder så mycket, alldenstund anslaget måste finnas, då utgiften finnes, få yrka bifall äfven i detta fall till Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till vikariatsersättningar.

Herr statsrådet Swartz: Jag ber endast att få instämma i det yrkande af den föregående ärade talaren, som afsåg höjning af pensionsunderlaget för kustbevakningscheferna i Skåne och Blekinge äfvensom i Hallands samt Göteborgs och Bohus län, liksom också för öfverinspektoren af klass 3 vid tullbevakningsinspektionen i Malmö, från 4,400 kronor, som utskottet föreslagit, till 4,500 kronor, såsom af Kungl. Maj:t föreslagits. Skälet för utskottets nedsättning skulle nämligen hafva bortfallit i och med höjning af lönen i öfverensstämmelse med det förut af mig gjorda yrkandet.

Grefve von Rosen, Fredrik: I det yrkande, som blifvit framställt beträffande generaltulldirektörens lön, ber jag att få instämma. Men jag har begärt ordet egentligen för att framföra några synpunkter, hvilka synas mig tala för den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen om ökande från 4 till 5 af antalet notarier, på generaltullstyrelsens stat.

För närvarande finnas i generaltullstyrelsens kansli anställda, förutom vederbörande byråchef, följande ordinarie tjänstemän: en sekreterare, en registrator och tre notarier, således fem tjänstemän. Men göromålen hafva under årens lopp så vuxit, att dessa ordinarie tjänstemän icke hafva kunnat medhinna dem alla utan måste taga hjälp af amanuenser det vill säga extra tjänstemän, för närvarande fyra. I anledning häraf har Kungl. Maj:t, i enlighet med hvad tullkommissionen hemställt, gjort framställning om, att kansliets personal skulle ökas, och för att detta måtte kunna ske utan uppförfingar för statsverket föreslagit, att från tullbehandlings- och upplysningsbyrån skulle till kanslibyrån öfverflyttas två tjänstemän, nämligen sekreteraren samt registratorn och aktuarien, hvilken senare skulle å kansliets stat uppföras såsom notarie. Dessa båda tjänstemän hafva nämligen ansetts lämpligen kunna placeras på kansliet för att därigenom åstadkomma större enkelhet och likformighet i arbetet, än om de fortfarande tillhörde tullbehandlings- och upplysningsbyrån. Nu har emellertid utskottet ansett, att upprättandet af endast en ny tjänst å kansliet borde vara tillfyllestgörande för arbetets behöriga utförande och därför förordadt uppförandet å stat af fyra notarier men däremot afstyrkt förslaget om två sekreterare. Härigenom undginge man att hafva flera tjänstemän i högre grad på en och samma byrå, hvarjämte enligt utskottets uppfattning större enhet i arbetet skulle vinnas med en sekreterare än med två. I motsats till utskottet anse emellertid reservanterna, att dessa arbetskrafter icke äro tillräckliga för det arbete, som åligger kanslibyrån. Alla eller det stora flertalet af de ärenden, som handläggas på byrån, äro af den beskaffenhet, att de fordra omedelbar behandling. Det är nämligen många importörer och andra enskilda personer, hvilkas intressen fordra, att dessa ärenden expedieras med den största snabbhet och följderna häraf är, att en mängd ärenden ofta måste handläggas af kansliet på en enda dag, ja det kan vara öfver 100 expeditioner, som då af sekreteraren skola underskrifvas. Om dessa göromål skola åläggas en enda sekreterare blir det ofta omöjligt att hinna med allt, och så uppstår dröjsmål till skada för alla dem, som äro angelägna att få sina papper och handlingar så fort som möjligt. Därför hafva också tullkommissionen och generaltullstyrelsen tänkt sig, att det på kansliet skulle finnas två sekreterare, hvaraf den ena skulle behandla sådana göromål, som tillhöra kansli- och kamerallbyråns behandling, och den andra revisions- och tullbehandlingsärenden. Om också denna plan icke har utsikt att nu fullständigt genomföras, så torde i hvarje fall fullgiltiga skäl hafva framlagts för att i enlighet med reservanternas hemställan inrätta två nya notarietjänster. Det är väl bra mycket egentligare att ordna så, att de extra tjänstemännen så mycket som möjligt undvikas och att i stället anställes någorlunda tillräckligt antal ordinarie tjänstemän.

*Angående
tullverkets
utgiftsstatist
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

*Ämne
tullverkets
nigistatater
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

Den förstärkning af ordinarie arbetskrafter, som skulle åstadkommas genom bifall till reservanternas förslag, är ingalunda obehöflig utan tvärtom väl behöflig, man kan säga nödvändig. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag om att fem notarier måtte anställas på kanslibyrån.

Herr Stendahl: Då jag genomgått Kungl. Maj:ts förslag i detta ärende, har jag fått den uppfattningen, att det kungl. förslaget är synnerligen billigt. Ja, det förefaller mig nästan, som om herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade vid utarbetandet af detta förslag låtit påverka sig af den tryckta ekonomiska ställning, som var rådande när förslaget utarbetades. Jag kan icke finna, att det kan vara stor rimlighet i att göra afprutningar på ett förut billigt förslag bara för nöjet att pruta på ett regeringsförslag. Man säger, att det egentligen är på formellt skäl, som afprutningarna gjorts, och hvilket formellt skäl? Jo, det är, att det bör vara likhet mellan lönerna på postverkets och tullverkets stater. Jag beklagar på det högsta, att sådant formellt skäl fått göra sig gällande. Det bör väl i all rimlighets namn, då man bestämmer löner för människor, för tjänstemän eller enskilda löntagare, väl i första hand tagas hänsyn till hvad gagn de göra — hvad man fordrar af dem. Utan att vilja nedsätta postverkets tjänstemän, af hvilka man gifvetvis bör fordra stort ordningssinne och äfven plikttrohet, som man ju måste fordra af hvarje ämbets- eller tjänsteman, vill jag påstå, att andra fordringar på tullverkets ämbets- och tjänstemän äro vida större än t. ex. fordringarna för postverkets tjänare. Af tullmännen fordrar man icke allenast ordningssinne utan stor sakkunskap och omdömesförmåga, enär de oftast själfva få handlägga mycket viktiga saker, i så hög grad, som sällan fordras af någon annan ämbets- eller tjänsteman. Tullmannen skall vara pigg och vaken. Det är nödvändigt, om han med tillräcklig kraft skall kunna fullgöra sitt kall. Det är också i fråga om tulltjänstemännen en annan sak, som enligt min tanke bör göra, att Riksdagen icke bör vara för njugg mot dem, och det är, att det är på deras sätt att fullgöra sitt kall, som en stor finansiell fördel för staten hvilat. Det gäller för dem att åt staten i ganska väsentlig grad bevara dess inkomster. En vaken tulltjänsteman kan mången gång bara på några minuter rädda åt staten ganska stora summor.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har nyss framhållit, att den förhöjning, som nu vore ifrågasatt åt en hel del af tullverkets ämbetsmän, egentligen icke är någonting annat än en återgång till de inkomster, som de förut haft. Det är en rättvisa man gör dem, som jag tycker borde vara gjord för länge sedan, men det är ju väl, om den kommer nu. Detta bör dock icke anses såsom en väsentlig förbättring för dem i annat afseende, än att det är rättvist att gifva tillbaka hvad man hårdhänt förut tagit ifrån dem.

Utskottets ärade afdelningsordförande, som ju besitter stor politisk duglighet och stor erfarenhet i frågor sådana som dessa, framhöll dock en sak, som jag icke kan vara enig med honom om. Han sade, att den specialundervisning, som staten kostar på tulltjänstemännen, bör icke göra, att de på grund däraf hafva rätt att fordra högre inkomster.

Jag vill dock erinra därom, att dessa tjänstemän, under den tid denna specialundervisning lämnas dem, dock fullgöra sin tjänst och att de omnämnda 100 kronor, som de få i månadsarfvode, icke allenast är bidrag för bekostande af specialundervisningen. Det torde väl äfven vara nödvändigt att öfverallt, där det fordras specialkunskaper för att ingå i ett fack, och dessa kunskaper ej kunna erhållas i allmänna skolor, facket själf bekostar specialundervisningen. Den specialundervisning, som de på så sätt erhålla, är i det närmaste teoretisk, och huru de sedan kunna praktiskt tillgodogöra sig denna undervisning och i hvad mån de blifva dugliga tjänstemän, det är icke beroende allenast på denna undervisning, fastän den gifvetvis är till gagn.

Jag anser att detta sparande af 56,400 kronor på ett förut billigt begärdt anslag icke är lämpligt.

Man har gjort afprutning på de af Kungl. Maj:t föreslagna lönerna för öfverinspektorerne och kustbevakningscheferna. Dessa tjänstemän äro dock ofantligt viktiga. De hafva så stor betydelse för tullverkets finanser, att jag för min del anser det högst olämpligt att på sätt utskottet föreslagit göra afprutningar på de för dem begärda lönerna. Om Riksdagen någonsin bör vara generös mot statens tjänstemän, så bör det vara mot tulltjänstemännen. Det gäller här statens eget väl, det gäller, att dessa tjänstemän äro aflönade så, att de med nöje fullgöra sin tjänsteplikt.

Herr talman, jag yrkar bifall till det af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställda yrkandet.

Herr Hammarström: Säkerligen har tullverkets personal i allmänhet anledning att vara statsutskottet tacksam för den välvilliga behandling, som kommit tullverkets löneregleringsfråga vid innevarande riksdag till del. Men jag fruktar, att detta omdöme ändå icke kan gälla i fråga om föreståndarna för de större tullförvaltningarna, och då jag likasom den nuvarande chefen för finansdepartementet deltog uti den kommittéutredning, hvarpå 1904 års lönereglering för tullverket grundades, och jag därför i min mån känner mig ansvarig för att vid det tillfället icke kraftigare försök gjordes att häfda dessa tjänstemäns intressen, kan jag icke underlåta att nu framhålla, huru litet tillgodosedda de också nu i själfva verket — trots allt hvad här sagts — hafva blifvit.

Frågan gäller ett jämförelsevis litet fåtal befattningshafvare vid tullverket, öfverinspektorer och tullförvaltarne i vissa större städer. De äro jämförelsevis få dessa tjänstemän och kunna därför icke göra sig så hörda som den stora massan af lägre tjänstemän och betjänte. Men det kostar också statsverket mindre att öfva rättvisa mot dessa, än hvad det gör, då fråga är om större grupper af befattningshafvare. För dessa högre tjänstemän gäller ju dock lika väl som för de lägre, att de ökade lefnadskostnaderna påkalla någon ökning i aflöningen, men därtill kommer en sak, som gäller för dem i ojämförligt högre grad än i fråga om lägre tjänstemän, och det är den ökade kompetens, det ökade ansvar, som för närvarande kräves af dem. En vaktmästares, en kustroddares tjänstgöring är naturligtvis i hufvudsak likadan nu, som den var för ett trettiotal år sedan, men förhållandet

*Angående
tullverkets
utgiftskostnader
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullverhåll-
ningssatser
för år 1911

m. m.
Forts.)

ställer sig helt annorlunda, såsom ock från statsrådsbanken framhållits, beträffande cheferna, isynnerhet cheferna för de stora tullförvaltningarna. Jag vill med afseende härå erinra, att sedan löneregleringen för tullverket i medlet af 1870-talet ägde rum, hafva vi i vår tullagstiftning öfvergått till ett nytt system, som i och för sig kräfver ofantligt mycket större insikter och erfarenhet, särskildt i fråga om packhusgöromålen, och vi hafva nyss antagit en tulltaxa, sam i detta hänseende kommer att ställa ojämförligt mycket större kraf på packhuscheferna, än hvad hittills varit fallet. Är det icke då rimligt att också taga under öfvervägande, huruvida icke det ökade ansvaret och den ökade kunskap, som kräfves i dessa tjänstemäns arbete, lämpligen bör honoreras af staten i form af bättre löner än de nuvarande? Huru hafva de nu emellertid blifvit tillgodosedda i utskottets förslag? Ja, det torde bäst framgå, om man gör en jämförelse mellan de högsta och lägsta tjänsteinnehafvarnas aflöningar. Därvid bör man emellertid, såsom äfven här förut i dag framhållits, erinra sig, att vid 1904 års lönereglering fingo de högsta tjänsteinnehafvare icke någon som helst löneförbättring, ty den indirekta löneförbättring, som skulle kunna ligga däri, att vissa tullförvaltare genom 1904 års lönereglering blefve befriade från åtskilliga dem åliggande utgifter, såsom för lokalernas renhållning o. s. v., den hade icke tillämpning i fråga om sådana städer som Stockholm och Göteborg, där tullförvaltare och öfverinspektorer redan förut varit befriade från denna utgift. Det står således fast, att tullförvaltningscheferna här i Stockholm och i Göteborg icke fingo någon som helst förbättring i sina löneförmåner år 1904. Ställer jag däremot, huru de jämförelsevis lägre tjänsteinnehafvarne tillgodosetts såväl år 1904 som nu, så vill jag förutskicka den anmärkning, att jag tror man kan våga det omdömet, att dessa senare visserligen icke fått för mycket, utan att den löneförbättring, som tillmåtts dem, har varit både välbehöflig och välförtjänt. Men det är dock i belysning af hvad som gifvits åt dem, som man bör se hvad som föreslagits åt de högre. Om jag då jämför öfverinspektoren vid Stockholms packhus — en post som, i förbigående sagdt, kräfver alldeles ovanlig duglighet hos sin innehafvare och medför ett synnerligen ansträngande arbete — å ena sidan och en kustroddare å den andra, så hade den senare före år 1904 en aflöning af 700 kronor, som vid regleringen nämnda år höjdes till 900 kronor, hvartill kom att han fick fri uniformsbeklädnad, som han förut måst bekosta sig själf; denna förmån torde kunna skattas till 100 kronor om året, således i hvarje fall här en löneförbättring af 300 kronor. Nu föreslås för honom en ytterligare förhöjning af 300 kronor, d. v. s. från 900 till 1,200 kronor kontant aflöning; alltså har han från år 1903 till nu fått sin aflöning i det närmaste fördubblad. Jag tror, att han mycket väl behöfver detta; det är icke för mycket. Men är det då rimligt att icke gifva öfverinspektoren någonting? Det har framhållits af den ärade afdelningsordföranden, då han redogjorde för förslaget innebörd, att äfven för denne sistnämnde tjänsteinnehafvare förslaget innebure en förbättring, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att talaren räknade med de slutliga aflöningsbeloppen, som tjänstemännen komma till först efter många års tjänstgöring, då de intjänat alla ålderstilläggen, om de lefva och stå kvar i tjänsten så länge.

Öfverinspektorens begynnelseaflöning, för närvarande 7,000 kronor, skulle enligt utskottets förslag blifva 7,300. Nu är det sant, att det tillkommer ett ortstillägg i Stockholm, men sådant får icke åtnjutas af öfverinspektoren i Göteborg, så att man torde böra hålla sig till aflöningen i öfrigt, och det kan tilläggas, att ortstilläggen på de platser, där sådana förekomma, utgå äfven till de lägre tjänsteinnehafvarna. Alltså, begynnelselönen höjes från 7,000 till 7,300 kronor, men nu tillkommer, att öfverinspektoren skall betala årligen 250 kronor pensionsafgift, hvilket han icke behöfde göra förut. Och härtill kommer en annan sak. Om han händelsevis blir sjuk eller af annat förfall hindras att tjänstgöra, måste han naturligtvis afstå en del af sin aflöning, men under det att han enligt den stat, som trädde i kraft år 1876, icke var skyldig att afstå mer än 25 procent af sin sammanlagda aflöning, skall han nu enligt utskottets förslag afstå inemot 40 procent däraf. Råkar han blifva sjuk en eller annan månad af året, får han alltså efter utskottets förslag sämre, än han skulle hafva haft enligt nyssnämnda äldre stat. Tager man hänsyn till å ena sidan de starkt stegrade lefnadskostnaderna och å andra sidan de starkt stegrade krafven på duglighet och på ökad arbete, kan man, tror jag, näppeligen påstå, att en sådan lönereglering innebär rättvisa.

Nu kan man möjligen göra den invändningen: ja, men de högre tjänstemännen inom tullverket blefvo alltför väl tillgodosedda vid löne-regleringarna på 1860- och 1870-talen. Denna erinran framfördes också redan då, men på grunder, som i dag anförts, gendrefs denna uppfattning och uppfattningen, att inom tullverket tjänstemännen borde vara bättre aflönade än inom andra statens verk, hvilkas tjänstemän eljest skulle kunna anses likställda med tullverkets, gjorde sig gällande, detta — jag ber att få erinra därom — på en tid, då likväl sparsamhetstendenserna voro så förhärskande inom Andra kammaren, som hvad fallet då var.

Den ärade afdelningsordföranden ansåg, att man kunde räkna så mycket med tjänstemännens inom tullverket plikt känsla, att man icke behöfde hålla så starkt på aflöningens förbättring. Jag är öfvertygad om, att man icke bedrager sig, då man räknar med denna plikt känsla, men jag vädjar dock till den ärade afdelningsordföranden, som för visso icke saknar sinne för livvets realiteter, om han tror, att man i våra dagar kan grunda en lönereglering på sådana hänsyn. I en tid, då konkurrensen från enskilda förvärfvsområden drager så många för-mågor från statstjänsten, som i senare tider varit fallet, lär man väl ej kunna afspisa grundade kraf på aflöningsförbättring med en hänvisning till tjänstemännens plikt känsla.

Vidare har det anförts, att tullverkets tjänstemän uppbära en del sportler i tjänsten. Ja, men af den redogörelse, som härutinnan lämnats, har framgått, att dessa sportler ju äro väl så höga på vaktmästarejänst som på öfverinspektorstjänst. Vidare bör man icke förbise, att dessa sportler falla synnerligen ojämnt för olika tjänsteinnehafvare. Jag tror, att, om man gör sig mödan att undersöka, huru mycket som faller på öfverinspektoren vid Stockholms packhus, man skall finna, att det är så godt som ingenting.

Angående
tullverkets
utgiftsstatistik
för år 1911
m. m.

(Forts.)

Angående
tullverkets
någiftsstatist
för år 1911

m. m.

(Forts.)

Jag skulle icke inlåta mig på frågan om generaltullstyrelsens stat, om icke behovet af förstärkning af arbetskrafterna på dess kanslibyrå här dragits in i debatten. Herr Olof Jonsson framhöll, att de göromål, som åligga notarierna, speciellt den notarie, som skall ombestyras skriftväxlingen i afseende å tullbehandlings- och upplysningsgöromålen, äro så obetydliga och föga kräfvande. Ja, jag tror, att, om utskottsafdelningen utsträckt sina efterforskningar till början af 1890-talet, när den nuvarande tulltaxan trädde i kraft, afdelningen skulle kommit till ett annat resultat. Det är alldeles tydligt, att, när en tulltaxa varit i tillämpning en lång följd af år, allmänheten och äfven tulltjänstemännen kommit underfund med, huru den skall tolkas, och till följd däraf hafva då tvistefrågorna reducerats till ett minimum, men helt annat är förhållandet, då en ny tulltaxa träder i kraft, och min övertygelse är, att med den nyss antagna, starkt specialiserade tulltaxan det kommer att behövas vida större personal, än som ifrågasatts, för dessa, som man nu antager, så enkla göromål. Det kommer att blifva en mängd klagomål öfver underornade tullmyndigheters och öfver generaltullstyrelsens beslut. När sådana klagomål komma till Kungl. Maj:t, infordras utlåtanden, och rätt besvärliga och omfattande utredningar skola verkställas af chefen för tullbehandlings- och upplysningsbyrån. Som denne emellertid skall vara en praktisk tullkarl, kan man ej påräkna, att han skall vara så inne i formerna och hafva den vana att affatta utlåtanden, som önskligt och erforderligt är, utan helt visst måste ett sekreterarebiträde användas därför. Sannolikt blir det då nödvändigt att för ändamålet anställa en sekreterare. Under sådana omständigheter är nog lämpligast att ej alldeles stryka den af Kungl. Maj:t föreslagna sekreteraretjänsten, utan att åtminstone bibehålla den tillsvidade i form af en notariebefattning.

På skäl, som jag nu anfört, herr talman, riktar jag en varm vädjan till kammarens ledamöter att beakta vikten och nödvändigheten af att vidtaga ändring i utskottets förslag, på sätt af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påyrkats.

Friherre Beck-Friis, Johan: Ehuru herr statsrådet och chefen för finansdepartementet icke gjorde något yrkande om ändring i utskottets förslag med afseende å aflöningsreglementet och öfvergangsbestämmelserna, gjorde han dock så pass många uttalanden i allmänhet därom, att jag anser mig böra svara några ord därpå.

Han gjorde bland annat anmärkning mot, att vi företagit en omläggning af fördelningen i lön och tjänstgöringspenningar, en fördelning, som han ansåg vara mindre fördelaktigt för tulltjänstemännen. Det är alldeles riktigt, att så är. Men då vid alla de löneregleringar, som skett, Riksdagen bestämt en viss norm för fördelning mellan lön och tjänstgöringspenningar, finnes det väl ingen anledning att icke bibehålla en sådan fördelning äfven här.

Likaså är förhållandet med dessa ålderstillägg. Det är alldeles särskilda ålderstilläggsbestämmelser, som stått i det äldre aflöningsreglementet för tullverket och som i den föreliggande kungl. propositionen bibehållits, och då anser jag för min del, att det är statsutskottets oafvisliga plikt att framhålla detta. Dessa reglementen, som

icke äro roliga att läsa och som äro affattade i s. k. att-satser på många sidor, tror jag icke så noga genomläsas af Riksdagens herrar ledamöter i allmänhet. Jag tror därför, att det är mycket viktigt, att utskottet, som har ärendet till förberedande behandling, noga fäster sig vid hvad som står i dessa aflöningsreglementen och påpekar och framhåller, huru det enligt utskottets mening bör stå för att vara i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen under senare år fastslagit. Är det framlagdt på det sättet för Riksdagen och Riksdagen sedan finner, att för ett eller annat verk alla eller några af dess förmåner och privilegier böra bibehållas, så kan ju Riksdagen med öppna ögon bevilja dessa förmåner. För min del anser jag, att, sedan Riksdagen från och med statskontorets lönereglering år 1907 gått in på vissa bestämda former för löneregleringar, dessa såvidt möjligt böra bibehållas vid samtliga löneregleringar.

Här har nu vidare varit tal om själfva lönesatserna. Ja, det finnes nog ingenting, som är så svårt och så otacksamt, som att försöka reglera löner på ett rätt sätt. Man skall alltid finna, att de, som äro före-
språkare för de högre lönerna, hafva en mängd skäl, hvarför just den tjänsten skall aflönas bättre än alla andra. Så är det här. Så har det varit vid alla löneregleringar förut. Man måste försöka att med kallt huvud tänka sig: hvad bör den tjänsten aflönas med? Jag skall villigt erkänna, att tullverket är ett mycket viktigt verk, och att tulltjänstemännen hafva ett mycket grannliga uppdrag, samt att på deras omdömesförmåga äro i hög grad beroende statens inkomster af tullarna, som i fjol gåfvo 64 miljoner kronor.

En talare har här i dag fällt det yttrandet, att tulltjänstemännens arbete är mycket, mycket svårare än posttjänstemännens, som enligt talarens åsikt bestod i att bestämma, huru ett bref skall frankeras. Men fråga en posttjänsteman! Han säger: hvad är det för risk att vara tulltjänsteman? En sådan får t. ex. till behandling ett kolly band. Han har då att se efter först hvad det är för sorts band och därefter i tulltaxan hvad tullsatsen är samt beräkna och debitera tullafgiften. Så är den saken klar. Nej, för oss, som skola handskas med t. ex. postanvisningar å många många miljoner kronor om året — — för oss är det långt större risk. Så säger en posttjänsteman. Och fråga en järnvägstjänsteman! Han säger: det kan ju vara ganska svårt att vara tulltjänsteman och bedöma en mängd saker, men var säker på, att vårt åliggande att för hvar gång ett tåg afgår sörja för, att det kommer lyckligt fram, att banan och alla växlar äro klara — det är ansvarsfullt det! Så låter det ena gången och så den andra, och jämförelse är och förblir mycket svår.

Hvad lönerna vid tullverket angår, hafva de varit högre än löner i allmänhet. Enligt Kungl. Maj:ts förslag äro de ytterligare ökade, och enligt utskottets förslag äro de, ehuru något reducerade från Kungl. Maj:ts förslag, dock ökade. Det skulle naturligtvis för herrarne blifva alltför tröttsamt, om man här skulle gå igenom alla lönerna, och jag tror, att det kanske icke tjänade någonting till, ty hvar och en följer nog sin redan fattade åsikt. Men jag kan dock ej underlåta att något vända mig mot herr Hammarström, som så mycket talade om packhusöfverinspektorens i Stockholm lön. Jag tror, att den mannen är

*Angående
tullverkets
utgiftsatser
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullöerhets
utgiftsstaten
för år 1911

m. m.

(Forts.)

väl aflönad. Han har nu en maximilön af 8,000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit honom till en maximilön af 9,000 kronor. Jag ber att få meddela att 9,000 kronor är den lön, som numera lämnas till öfverdirektör i s. k. normalgrad. Således det är en bland de högsta löner, som Riksdagen beviljar. Utom att denne man således af Kungl. Maj:t är föreslagen till öfverdirektörs-lön, skall han dessutom i Stockholm vara berättigad till 300 kronors ortstillägg och har han äfven vissa extra inkomster. Han kommer alltså till högre inkomst än en öfverdirektör i normalgrad. Därför har nu utskottet ansett, att någon prutning här bör vidtagas, och föreslagit, att han skulle få stanna vid en maximilön, utom ortstillägg och extra inkomster, af 8.500 kronor.

Så skulle jag kunna gå igenom den ena lönesatsen efter den andra. Jag skall strax fortsätta med tulldirektörerna, men redan nu på tal om öfverinspektoren i Stockholm vill jag nämna några ord med afseende å dennes löneförmåner. Kungl. Maj:t har föreslagit, att det skulle nyskapas en tulldirektörstjänst i Stockholm, och att någon af cheferna för afdelningarna i Stockholm skulle förordnas till tulldirektör och såsom sådan uppbära ett arfvode af 3,000 kronor. Antag då, att den nyss nämnda öfverinspektoren skulle komma att blifva tulldirektör! Då skulle han hafva som öfverinspektör 9,000 + 300 = 9,300 kronor och som direktör 3,000 kronor — där ha vi 12,300 kronor — förutom extra inkomster. Öfverinspektoren-tulldirektören skulle således få inalles omkring 12,500 kronor, medan generaldirektören och chefen för statskontoret har 11,000 kronor. Jag frågar, om man ej måste blifva litet betänksam, då man ser sådana möjligheter enligt den af Kungl. Maj:t föreslagna nya staten. Jag vill fråga, om det ej kan vara skäl att göra en liten reducering.

Nu kommer jag in på tulldirektörstjänsterna. Herr Trapp yrkade bifall till förslaget, i hvad det rör tulldirektörerna i Göteborg och Malmö. Jag tror ej, att herr Trapp yrkade bifall till förslaget, i hvad det rör tulldirektören i Stockholm. Tulldirektörstjänsten i Stockholm skulle nyskapas, men af det skäl, att Stockholm hyser generaltullstyrelsen, har man ansett, att denna direktörstjänst icke alls borde komma till stånd. Statsutskottet föreslår, att äfven tulldirektörsbeställningarna i Göteborg och Malmö skola slopas. Förr fanns det distriktschefer. Dessa afskaffades år 1876, tror jag det var. Så blef det tulldirektörstjänster i dessa städer med arfvoden af 2,500 kronor i Göteborg och 2,000 kronor i Malmö. Ser man till, hvad dessa tulldirektörer ha att göra, finner man, att de hafva en instruktion, som går på 12 paragrafer och åtskilliga sidor i tryck. De skola öfvervaka de andra afdelningarna, och de skola yttra sig öfver skrivelser — jag mins ej, huru många tusen de yttrade sig öfver förra året, men man kommer till den frågan: hur kan en man, som har bestämd plats på stat med stor aflöning, sköta två så kräfvande och maktpåliggande tjänster? Han måste antingen ej sköta någondera tjänsten ordentligt, eller också sköter han den ena bra och den andra slarfvigt. Afdelningen i utskottet trodde sig därför med fog kunna föreslå, att dessa tulldirektörstjänster helt enkelt böra slopas, och att det i stället endast skulle utfärdas en mycket enklare instruktion, gående ut på,

att då trafikens skötsel gör, att ett snabbt beslut anses böra fattas, t. ex. om en trafikant och en tullafdelning komma i dispyt och man ej vill dröja med att få saken afgjord, tills den kan hinna prövas af tullstyrelsen, det skall finnas en person, som genast kan döma däri, och vidare att det på dessa båda platser skall finnas en person, som generaltullstyrelsen i vissa fall skulle kunna vända sig till i frågor, som gälla flera afdelningar. Därför har statsutskottet föreslagit, att till Kungl. Maj:ts förfogande skall ställas ett belopp af 1,000 kronor för hvaradera stället att såsom arfvode utgå till dem af tjänstemännen vid lokalförvaltningarna i Göteborg och Malmö, som skulle få i uppdrag att i särskilda fall utöfva ett visst tulldirektörskap, ehuru i mycket inskränktare mening, än hvad förut varit fallet. Ser man saken från den sidan, kommer den också i sin rätta belysning, och det blir ej så stor skillnad i dessa lönesatser, som syns framgå af herr Trapps yttrande.

Herr Trapp talade vidare om förslagsanslaget till vikariatsersättningar. Utskottet har föreslagit 60,000 kronor i stället för af Kungl. Maj:ts begärda 78,000 kronor, detta beroende på, att utskottet ansett, att, då arbetstiden utsträcker och tjänsternas antal ökas, beloppet ej borde behöfva vara så stort. Herr Trapp kanske vet, att det finnes en motion, som ytterligare velat pruta på denna sak.

Slutligen berörde herr Trapp frågor om några andra tjänster, bland annat den indragning af förste kontrollörstjänster, som utskottet föreslagit, emedan utskottet ansett, att af de tillämnade nya förste kontrollörstjänsterna, hvaraf i motionsväg äro föreslagna att slopas ej mindre än 15 stycken, man dock skulle kunna indraga 3, nämligen vid tullkamrarna i Hälsingborg och Norrköping samt vid packhuset i Göteborg, ty på dessa platser finnas förste kontrollörer förut och dessutom kontrollörer, hvarför man ansåg, att tillökning där ej skulle vara åtminstone absolut nödvändig.

Herr Stendahl sade, att man skall se till hvilka verk, som äro till mest allmänt gagn. Ja, det är minsann icke så lätt att afgöra den saken. Ja, för statskassan är väl tullen till största allmänt gagn, men jag undrar, om icke folk i allmänhet skulle anse, att post, telefon och järnvägar äro till lika stort allmänt gagn som tullen, så att om vi börja att se på den saken, blir det nog litet konstigt.

Vidare uppmanade herr Stendahl Riksdagen att visa sig generös. Ja, det är nog alltid roligt att vara generös, men om man ej är generös med eftertänka utan bara bifaller allt hvad som begäres, kan det lätteligen inträffa, att man till följd af en löneroglering får göra om en annan af Riksdagen redan fastställd löneroglering. Jag ber att få erinra om att den högsta löneroglering som gjorts, nämligen för järnvägarna, får nu dock ligga under den löneroglering som det här gäller för tullverket. Jag är mycket rädd att draga upp jämförelser, ty sådana halta alltid och det är mycket svårt att säga hvilka platser uti ett verk som låta sig jämföras med platser i andra verk. Dock tycker jag, att om man här skulle kunna göra någon jämförelse, skulle vi kunna t. ex. taga vaktmästarne af första klassen vid tullverket, hvilka enligt såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag skulle komma upp till en maximilön af 2,050 kronor. Dessa vaktmästare

*Angående
tullverkets
utgiftsatser
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

*Angående
tullverkets
utgiftstatater
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

komma i posten upp till 1,640 och förrådsförmännen vid järnvägarna till 1,380 plus bostad. Om vi taga vaktmästarne i tredje klassen vid tullverket, komma de enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag upp till 1,500 kronor, medan postbetjänter icke komma högre än till 1,400 kronor. Det är, som sagdt, alltid mycket svårt med dessa jämförelser, men jag har härmed endast velat visa, att lönerna vid tullverket varit högre och fortfarande förblifva högre än vid de andra verken.

Jag har gjort så många anteckningar om hvad som härvidlag blifvit sagdt under dagens lopp, att jag knappt vågar försöka att bemöta allt, det blefve aldeles för långt och för herrarna alltför tröttande. Emellertid vill jag säga, att det belopp, hvarmed utskottets slutsumma understiger Kungl. Maj:ts förslag, uteslutande har sin grund uti, att utskottet ansett att aflönningarna icke böra sättas fullt så högt som Kungl. Maj:t föreslagit. Ty äfven om herr statsrådet och herr Hammarström, (hvilken är kanske lika intresserad af tullverket som Kungl. Maj:t), anse, att tullverkets tjänstemän ligga öfver alla andra tjänstemän i vikt och betydelse för staten, så har utskottet dock ansett, att de i någon ringa mån åtminstone kunna få jämföras med tjänsteinnehafvare inom andra verk.

Herr talman, jag yrkar bifall till de af herr vice talmannen m. fl. afgifna båda reservationerna och för öfrigt till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Swartz: Det var ett uttalande af den siste talaren, hvilket jag icke kan låta gå förbi oanmärkt, nämligen när han gent emot herr Stendahl förklarade, att herr Stendahl velat vara generös, men ej generös med förstånd. Jag tackar för den betygssättning talaren därmed gifvit Kungl. Maj:ts förslag, men jag tager det ej så vidare hårdt vid mig, då hvad som därefter följde från talarens sida gaf ganska godt stöd för den lönereglering, som Kungl. Maj:ts förslag innefattar gent emot den som utskottet förordar. Han jämförde nämligen aflönningen för en vaktmästare i posten och järnvägarna med motsvarande tjänsteinnehafvare vid tullverket samt framhöll hur ofantligt mycket högre en vaktmästare i tullen vore aflönad emot vaktmästarne i de båda andra verken. Jag förmodar att, eftersom den ärade talaren själf varit med om denna sak, han då varit generös med förstånd, men jag tänker då också, att han har något svårt att göra invändningar mot att det i afseende på andra tjänster inom tullverket och särskildt de allra högsta förfares på enahanda sätt.

Herr Bellinder: Herr talman, mina herrar! De föregående ärade talarna ha yttrat sig om lönestaten för generaltullstyrelsen, jag har begärt ordet för att yttra några ord om lönestaten för lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen.

Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet har förordat ortstillägg för några få orter i vårt land, nämligen för Stockholm, Haparanda och Riksgränsen med 10 procent, dock ej öfver 300 kronor om året. Nu kan man fråga sig, huruvida ortstillägg, som äro behöfliga på dessa platser, icke också kunna visa sig behöfliga på åtskilliga andra ställen, t. ex. Göteborg, Borås, Norrköping, Malmö o. s. v. Också hafva åt-

skilliga medlemmar af Andra kammaren framlagt en motion, gående ut på att ortstilläggen skulle beviljas åt tulltjänstemän på en hel del andra orter än på dem Kungl. Maj:t föreslagit, dock icke med 10 procent utan med 5 procent. Jag tror att denna motion hvilat på goda grunder. Motionärerna hafva inskränkt sig att begära dylika ortstillägg blott för de lägre tjänstemännen. Under det att nämligen det ortstillägg, som begärts för Stockholm, Haparanda och Riksgränsen, skulle utgå till samtliga tjänstemännen vid lokalförvaltningen, hafva motionärerna inskränkt sig till att begära ortstillägg för kontrollörer, kammarskrifvare och öfriga tjänstemän af lägre grad vid lokalförvaltningen å åtskilliga orter. Dessa tjänstemän, som man således haft i åtanka, ha ju under lång tid varit ganska klen afönade, i det de länge fått gå som extra ordinarie, innan de blifvit ordinarie och nu skulle de genom denna nya löne reglering ej vinna så synnerligen mycket. Om vi t. ex. fästa oss vid kammarskrifvarne, skulle de, sedan de till fullo intjänat sina ålderstillägg, blott få en förhöjning af 400 kronor, men af dessa 400 kronor skulle de betala 75 kronor i högre pensionsavgift samt dessutom förlora 125 kronor uti mistade sportler, så att det skulle återstå för dem endast 200 kronor af lönetillökningen, och detta gäller de äldre kammarskrifvarne. Hvad de yngre däremot beträffar, som ej intjänat sina ålderstillägg, skulle de erhålla blott 200 kronor, d. v. s. så mycket ungefär, som skulle bortgå till pensionsavgifter och mistade sportler, och för dessa skulle således den reella löneförbättringen bestå uti det ortstillägg, som begärts af motionärerna i Andra kammaren, och det blefve ju en ganska ringa penning. Då det begärts 5 procent i ortstillägg, skulle ju en kammarskrifvare, som kommit upp i högsta lönegraden, 4,000 kronor, blott få 200 kronors löneförbättring, och en kammarskrifvare med 2,800 kronor skulle ej få stort mera i löneökning än detta ortstillägg, hvilket alltså måste anses mycket behöfligt.

Här har framhållits, huru viktiga tjänster tulltjänstemännen hafva och att det icke vore klokt att låta dem, som förvalta så stora värden för statens räkning och som handskas med så många miljoner af statsinkomsterna, vara alltför illa afönade. Visserligen får man, såsom här också har blifvit sagdt, lita på deras pliktkänsla under alla förhållanden, men man bör dock icke sätta denna på alltför hårda prof.

Jag tror, att det skulle vara klokt och rättvist, om kammaren bifölle den motion, som af herr Röing m. fl. framlagts i Andra kammaren och som går ut på att såsom ortstillägg åt befattningshafvare vid vissa lokalförvaltningar bevilja ett förslagsanslag af 87,000 kronor, hvartill jag alltså, herr talman, tar mig friheten yrka bifall.

Herr Jonsson: Denna fråga om utsträckande af ortstilläggen har varit föremål för åtskilliga meningsutbyten inom både afdelningen och utskottet, men resultatet blef slutligen att man svårigen kunde göra något åt en utsträckning af dessa ortstillägg därför att framställningen är fotad på sådana grunder, att man kan gripa in på orätt sätt genom att göra en dylik utsträckning. Det är nu tre platser, för hvilka ortstillägg skulle gälla, och dessa orter äro obestriddligen dyrare än andra.

Angående
tullverkets
utgiftsstatuer
för år 1911
m. m.
(Forts.)

Men när man skall utsträcka detta och draga in flera under samma kategori, stöter man på svårigheter. Jag skall t. ex. nämna en omständighet, som visar huru det är ställt i detta fall. När tullkommissionen arbetade, kom det ansökningar ifrån två städer, Trelleborg och Karlshamn vill jag minnas, om att ortstillägg skulle ifrågakomma vid löneregleringen. Nu är det egendomliga här, att just dessa båda platser icke anses höra till de dyrare, men de begärde ändock att få ortstillägg, under det att andra platser, som verkligen ha hänförts till denna kategori, icke ifrågasatt ortstillägg, och hvad bevisar nu detta? Jo, mina herrar, huru vanskligt det är att utan fullständig utredning gifva sig in på detta område. Däremot, om dessa dyra tider skulle komma att fortfara, som jag dock icke tror, utan att vi nu snarare stå vid en vändpunkt, får väl Kungl. Maj:t inkomma med förslag till förändringar och begära ortstillägg i mån af befogenhet och efter sig företeende omständigheter.

Ja, här har talats ofantligt mycket om att enligt utskottets förslag skulle lönerna på de högre platserna inom lokalförvaltningen blifva otillräckliga och otillfredsställande och att man icke alls synes ha någon tanke på hvad utskottets förslag innebär gentemot nuvarande förhållanden. Jag vill nämna, att statsutgifterna för aflöningar till generaltullstyrelsen, lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen jämte ålders- och ortstillägg öfverskrider med 1,301,450 kronor nuvarande utgifter för samma ändamål. Däri ingår visserligen ett antal ökade platser, som förut icke funnits, men då äfven indragning af platser skett, så väger detta icke så särdeles mycket i den löneregleringsstat som här föreligger. Man står alltså inför en löneförhöjning utöfver den nuvarande utgiftsstaten på som sagdt öfver 1,300,000 kronor och det måtte väl hafva någon betydelse. Har det icke detta eller anser man icke att man bör fästa sig vid dylika saker, då tror jag icke det lönar sig att diskutera vare sig aflöningar eller annat, utan då blir det nog herr Stendahls sats, att man blott skall vara generös, generös utan all kritik, som är den rätta politiken.

I afseende å de här högre lönerna för öfverinspektorerna vid packhusafdelningarna ber jag att få fråga, huruvida icke, när nu öfverinspektorens i Stockholm lön och ortstillägg skulle gå upp till 8,800 kronor och denne öfverinspektor, då han inträdde i tullstaten icke behöfde och ej heller hade någon högre kompetens än aflagd mogenhetsexamen, denna öfverinspektor i jämförelse med en tredje gradens tjänsteman i något af de centrala ämbetsverken, hvilken efter aflagda dyrbara akademiska examina slutligen kommer upp i en aflöning af 8,700 kronor, blifvit väl aflönad, jag frågar då, säger jag, är det rim och reson i att man skall sätta lönen för denne öfverinspektor högre än hvad utskottet föreslagit, då man besinnar hvilka kostnader den andre, som aflagt sina många examina, fått vidkännas för att komma upp till sin slutlön. Jag tror att jag här skall svärligen kunna mot-sägas när jag påstår, att de här lönerna äro enligt utskottets förslag väl afvägda.

Jag har redan yrkat bifall till utskottets förslag beträffande generaltullstyrelsen och jag ber nu att på samma gång få yrka bifall till utskottets förslag i hvad det afser lönerna för lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen.

Herr Trapp: Då jag mycket väl förstår att jag icke kan påräkna bifall till de yrkanden jag förut gjort i afseende på generaltullstyrelsen och tulldirektörernas löner samt först kontrollörstjänsterna i Norrköping, Hälsingborg och Göteborg samt i afseende å vikariatsersättningar i tullstyrelsen, ber jag för att ej onödigtvis upptaga kammarens tid att få återtaga dessa yrkanden men vidhålla mina yrkanden i fråga om de högre tjänstemännens aflöning och i afseende å pensionsunderlaget för tullbevakningens chefer och öfverinspektorer.

*Angående
tullverkets
utgiftsstatist
för år 1911
m. m.
(Forts.)*

Herr Stendahl: Ett par föregående talare ha särskildt fäst sig vid min uppmaning till kammaren att vara generös, och det har ju äfven sagts, att man icke bör vara generös utan kritik. Ja, det går jag in på, man bör ej vara generös utan kritik, men man kan också kritisera på olika sätt. Den generositet, hvartill jag uppmanat kammaren, var icke farligare än att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, som jag för min del anser vara mycket billigt. Jag tror heller icke, att kammaren genom att bifalla detta skulle företaga sig någon halsbrytande handling, och icke heller tror jag, att man därigenom skulle åstadkomma något farligt prejudikat.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att på grund af de yrkanden, som därunder framstälts, till afgörande komme att företagas särskildt frågan om aflöning åt generaltulldirektören, särskildt frågan om aflöning åt notarierna hos generaltullstyrelsen, särskildt frågan om aflöning för tjänstemän af högre lönegrad vid lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, särskildt frågan om ortstillägg åt befattningshafvare vid vissa lokal-förvaltningar och särskildt öfriga i förevarande moment afhandlade frågor.

Härefter yttrade herr talmannen, att angående aflöningsstaten för generaltullstyrelsen i hvad beträffade generaltulldirektören endast yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Billing m. fl. härom afgifna reservation.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i nu ifrågavarande del och vidare på godkännande af nyss-nämnda yrkande, och förklarades propositionen på bifall till detta yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Härefter yttrade herr talmannen, att beträffande aflöningsstaten för generaltullstyrelsen, såvidt anginge notarierna, vore yrkad, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Billing m. fl. härom afgifna reservation.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Angående
tullverkets
utgiftsstaten
för år 1911

m. m.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet i utlåtande nr 86 hemställt beträffande aflöningsstaten för generaltullstyrelsen, såvidt angår notarierna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr Billing m. fl. härom afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—24;

Nej—108.

I afseende på aflöningsstaten för lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, tjänstemän af högre grad, yttrade herr talmannen vidare, hade därom yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr statsrådet *Swartz*, att utskottets förslag skulle antagas med den ändring, som föranleddes däraf, att aflöningsbelopp och pensionsunderlag för tjänstemän af högre grad vid lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen bestämdes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen gjorde härefter propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det af herr statsrådet *Swartz* framställda yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr statsrådet *Swartz*' yrkande i afseende på aflöningsstaten för lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, tjänstemän af högre grad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles statsutskottets härom gjorda hemställan i utlåtande nr 86.

Angående tullverkets utgiftsstatist för år 1811 m. m. (Forst.)

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnes rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—57;

Nej—70.

Vidkommande frågan om ortstillägg åt befattningshafvare vid vissa lokalförvaltningar, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Bellinder*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den härom af herr *H. Andersson* m. fl. å sid. 70 i det tryckta utlåtandet afgifna reservation.

Vid härefter gjorda propositioner enligt dessa yrkanden förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Slutligen yttrade herr talmannen, att angående öfriga i föreliggande moment afhandlade frågor endast yrkats att hvad utskottet hemställt skulle bifallas.

På härefter gjord proposition bifölls detta yrkande.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 25 och 27 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af sanatorievård åt vissa statstjänare,

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-tillägg åt notarien hos riksförsäkringsanstalten *A. R. Ljunggren*, och

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående stipendier för utbildning af tuberkulosläkare,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af farled mellan *Storvindeln* och *Nedre Gautstråk*.

Om farled mellan Storvindeln och Nedre Gautstråk.

*Om farled,
mellan
Storrindeln
och Nedre
Gautsträsk.
(Forts.)*

I en den 4 april 1910 till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 133, hade Kungl. Maj:t under återopande af utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att till anordnande af farled mellan Storrindeln och Nedre Gautsträsk genom upprensning af Bräskaforsen i Sorsele socken af Västerbottens län bidrag måtte under villkor att Sorsele socknemän bidroge till företaget med minst 3,000 kronor och förbunde sig att för framtiden underhålla farleden, kunna lämnas från det af Riksdagen anvisade anslag till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder utan iakttagande af det för tillgodonjutande af statsbidrag från ifrågavarande anslag i allmänhet stadgade villkor, att statsbidraget icke måtte utgå med högre belopp än två tredjedelar af den för företaget beräknade kostnaden.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning för närvarande ej måtte af Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet greve Hamilton: Det är verkligen med någon tvekan, jag tager till ordet i denna fråga. Statsutskottet har vid denna riksdag visat det allra största tillmötesgående mot de framställningar, som kommit från civildepartementet. Då Riksdagen är tämligen långt framskriden, och då det här gäller ett förslag, som statsutskottet nästan enhälligt afstyrkt, och då därtill kommer, att frågan icke är så stor, kunde man kanske tycka, att jag borde finna mig i det afstyrkande, som skett. Men det är vissa anledningar, som göra, att jag anser mig skyldig säga några ord. Hvarför jag uppträder kommer att framgå af hvad jag kommer att anföra.

Såsom kammaren känner, afser frågan att genom upprensning af Bräskaforsen mellan Storrindeln och Gautsträsk åstadkomma en sammanhängande, för ångbåtstrafik lämplig farled af, om jag icke missminner mig, 55 kilometers längd. Härigenom skulle det beredas möjlighet för befolkningen i den öfre delen af Sorsele socken att under åtminstone en del af året erhålla kommunikation med socknens kyrkoplats, som är belägen vid nedre ändan af Gautsträsk. För närvarande står befolkningen i denna karga och fattiga bygd fullkomligt utblottad på alla kommunikationer. Det torde icke heller råda mer en än mening om angelägenheten af att förbättra dessa kommunikationer. Och statsutskottet säger sig också »ha behjärtat behovet af bättre kommunikationer för befolkningen i dessa aflägsna trakter, och finner hvad Kungl. Maj:t i syfte att tillgodose detta behof föreslagit värdt allt beaktande». Emellertid har statsutskottet »funnit vissa betänkligheter möta mot att i frågans nuvarande läge förorda bifall till Kungl. Maj:ts framställning». Statsutskottet har funnit det vara af nöden, »att en närmare utredning må ävägbringas för att vinna upplysning dels angående den inverkan, som Storrindelns ifrågasatta sänkning kan hafva på en reglering af Vindelns vattensystem, dels angående möjligheten och fördelarna af förenämnda invid Sorsele kyrkoplats belägna mosses torrläggning». Med anledning af denna stats-

utskottets anmärkning har jag inhämtat närmare upplysningar dels från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, närmast byråchefen Ekdahl, dels från domänstyrelsens chef generaldirektör Fredenberg.

Hvad då närmast angår sänkningens inverkan på regleringen af Vindeln's vattensystem är att märka, såsom ock framhålles i propositionen, att genom forsens upprensning vattenståndet i Storsvindeln och Gautsträsk kommer att vid alla olika tillfällen intaga ungefär samma höjdläge, så att vattenytan i Storsvindeln sänkes på sådant sätt, att skillnaden mellan lägsta och högsta vattenståndet kommer att icke oväsentligt ökas. Detta betyder, att Storsvindeln's magasin kommer att bli större och följaktligen sjöns samlingförmåga under vårflödesperioden ökas, enligt hvad siffrorna gifva vid handen, ända upp till öfver 40 procent.

I fråga om den inverkan Storsvindeln's ifrågasatta sänkning kommer att utöfva på hela flodområdet, kan jag redan nu säga, att densamma måste bli i synnerligen hög grad gynnsam, i det att älfvödena i afsevärd mån mildras och jämnare vattenafrinring i älven åstadkommes. Upprensningen af Bräskaforsen medför, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit, icke någon afsevärd olägenhet med hänsyn till vattnets framtida reglering för vattenkraftsändamål.

Hvad som kanhända föranledt den afvisande hållning, som statsutskottet intagit, är, att man antagit, att flottningsintresset i älven skulle af den ifrågasatta upprensningen bli lidande. Såsom af propositionen framgår, har af Umeå flottningsförening genom bolagets styrelse anförts, att »den åsyftade åtgärden enligt styrelsens mening ingalunda skulle befördra flottningsföreningens intressen utan fast mer i afsevärd grad försvåra flottningsarbetet i älven». Öfverstelöjtnant Ekdahl åter anser, att upprensningen skulle bli till fördel för den allmänna flottningen, ty dels skulle den bereda det flytande timret obehindrad gång genom Bräskaforsen, dels komme vid vattenflöden större vattenmängder att uppsamlas för att återbördas till vattendraget under följande flottningsperiod, som därigenom skulle kunna icke obetydligt förlängas. Tydligt är, att flottningsintresset kunde anses bättre tillgodosedt, om man byggde en damm öfver Bräskaforsen, hvilket dock, såsom statsutskottet framhållit, skulle bli ganska dyrt, och hvarigenom flottningsföreningen skulle bli i tillfälle att, på sätt den funne lämpligast, reglera vattenaftappningen. Men då det gäller att väga hela ortens intresse mot flottningsintresset, lär man icke kunna undgå finna befolkningens intresse böra träda i främsta rummet, i synnerhet som, såsom jag redan nämnt, flottningsförhållandena i hvarje fall förbättras, enligt öfverstelöjtnant Ekdahls uppfattning af saken. Den omständigheten, att flottningsföreningens intresse genom de åtgärder, som den ifrågasatt, skulle bättre tillgodoses, synes mig icke böra ha inverkan på denna fråga.

Slutligen har statsutskottet ifrågasatt, att »torrläggningen af en invid Sorsele kyrkoplats belägen, till större delen staten tillhörig, mycket stor och för odling lämplig mosse skulle omöjliggöras, ifall Nedre Gautsträsk's vattennivå ej kan sänkas».

Nu har emellertid från domänstyrelsens chef meddelats mig, att hela mossens areal utgör tillsammans 725 hektar, af hvilka blott 212

*Om farled
mellan
Storsvindeln
och Nedre
Gautsträsk.
(Forts.)*

*Om farled
mellan
Storvindeln
och Nedre
Gautsträsk.*

(Forts.)

ligga på kronomark. Vidare är det så, att en sänkning af Nedre Gautsträsk ingalunda omöjliggöres genom den ifrågasatta upprensningen af Bräskaforsen. Sänkningen af Gautsträsk kan naturligtvis ske genom upprensning af utloppet från träsket, fastän man då naturligtvis får göra en ytterligare upprensning af Bräskaforsen. Men det kommer icke att ställa sig så synnerligen dyrt. Möjligheten till torrläggning kvarstår således likaväl, sedan man gjort den här upprensningen. Emellertid har det sagts mig, att denna mosse ligger så högt, att träskets sänkning icke inverkar på mossens torrläggning. Som man finner, är mossen icke så betydande, som statsutskottet sagt.

Det är icke heller någon stor affär för staten, det gäller. Företaget skulle kosta 38,000 kronor, af hvilka kommunen förbundit sig erlägga 3,000 kronor. För staten skulle det således gälla blott 35,000 kronor att utgå af ett för ändamålet redan anvisadt anslag. Men om det är för staten obetydligt, så, mina herrar, — och det är därför, jag ansett mig böra säga detta — är det ingen obetydlighet för denna aflägsna bygd. Det lär ingen bestrida, att just dessa bygder äro väl i behof af en sådan uppräckning, som ett sådant företag, som detta skulle innebära. Och man bör därjämte komma ihåg och behjerta, att så vanlottade som dessa människor äro i kommunikationshänseende och så aflägsat som de äro boende från våra bygder, skulle det hos dem verka uppmuntrande och väcka en känsla af att de tillhöra Sveriges rike, och att man tänker på dem, om man ger dem en sådan liten hjälp som detta. Det är detta, som i väsentlig mån föranledt mig att framlägga detta förslag, och jag tycker därför, att det skulle vara litet nedslående, att man uppe i dessa trakter skall få höra, att företaget icke kan utföras, därför att Umeå flottningsförening icke är med om saken.

Herr Aström: Redan vid förlidet års riksdag hade jag tillfälle att fästa denna kammars uppmärksamhet på betydelsen af dessa fjällsjöar och på nödvändigheten af, att dessa ej så disponerades, att deras användning för vattendragens reglering skulle försvåras. Norrlands vattendrag utgöra dess rikedomar. Utan dessa skulle dess skogar sakna allt värde, och utan de kraftkällor — de hvita kolen — dessa äga, skulle all tanke på möjligheten af Norrlands industriella utveckling säkerligen vara nästan utesluten. Det må, då jag har denna uppfattning, ej förundra någon, om jag motsätter mig utförandet af den kanalisering af Storvindeln, som nu här föreslås. Genom denna sjös kanalisering omöjliggöres dess reglering och därigenom också användningen af Vindelns vatten; d. v. s. den omöjliggöres ju icke helt och hållet, ty man skulle kunna tänka sig, att den farled, som här skapas, sedan kunde förändras till en slussled. Men denna slussled skulle kosta betydligt med pengar utan att ett kostnaderna motsvarande ändamål vunnos. Jag hyser minst lika stor medkänsla som någon annan i denna kammare för den befolkning, som bor däruppe vid Storvindeln. Jag känner den personligen till största delen. Men jag tror icke, att den kommunikationsled, som här är ifrågasatt, skulle tillfredsställa deras kraf på kommunikationer. Genom det ifrågasatta företaget afses att erhålla en sammanhängande farled af 55 kilometers

längd, i stället för att man i. u. har en farled, som genom en mycket kort sträcka vid Bräskaforsen är afbruten i två delar. Kunde man genom kanalisering af Bräskaforsen och sänkning af Storvindeln erhålla en ångbåtsled, som vore sammanhängande, hade man ju därigenom vunnit en fördel, men denna fördel vore dock beroende af, att man på sträckan kunde sätta in en ångbåt. Och jag tror icke, att det är möjligt. Hela den befolkning, som bor där ofvan Bräskaforsen, utgöres utaf endast omkring 400 personer, och jag tror icke, att det skulle vara möjligt att få någon, som vill ställa till med en ångbåtsdrift för dessa 400 personer under tre månader af året. Mig synes det, som om det skulle varit af mycket större betydelse för denna ort, om man fortsatt den väg, som nu stannar vid Sorsele kyrkoplats, förbi Bräskaforsen fram till Forsnäs.

Herr statsrådet nämnde, att den i utskottets betänkande omtalade myren, hvars namn för öfrigt är Galigatmyren, icke skulle vara af den betydelse, som utskottet nämnt. Då jag lämnat upplysningarna inom utskottet, anser jag det också tillkomma mig att här svara på denna sak. Myren är endast till en mycket liten del odlad, närmast Sorsele kyrkoplats, men den sträcker sig öfver kronoparken långt in i landet. Dess längd är omkring 3 kilometer och dess bredd omkring 2 kilometer. Jag har därför ansett, att det vore en betydande myr. Dess areal torde uppgå till mellan 5 och 10,000 hektar. Herr statsrådet nämnde vidare, att det vore inte hinder, som mötte för denna myrs torrläggning, äfven om man fastsloge Nedre Gautsträsk's vattenyta. Jag förstår icke det resonemanget, och jag antager, att herr statsrådet fått felaktiga uppgifter. Öfver denna myr rinner en bäck, som kallas för Rankbäcken. Denna bäck ligger i nivå med myren, och när vattenståndet i Gautsträsk eller i Vindeln är lågt, går dess ström ut i älven, men när vattenståndet är högt, strömmar vattnet in öfver myren. Det är väl således klart, att vattenytan i Gautsträsk måste sänkas, om myren skall kunna utdikas.

Herr statsrådet framhöll, att det skulle vara flottningsintresset, som här skulle inverka på frågan. Ja, det är det. Flottningsintresset är ett så stort intresse och ett så stort statsintresse, därför att med flottningsintresset är förbundet intresset af skogsvården. Att idka skogsvård i dessa trakter, utan att det finnes billiga kommunikationsmedel, som möjliggöra tillgodogörandet af de små dimensionerna, är en ren omöjlighet. Flottningsintresset är således ett statsintresse, som är af den allra största betydelse här. Vattenvariationen i Vindelälven uppgår för närvarande till 18 fot. Alla de flottningsbyggnader, som skola göras efter hela detta vattendrag, måste vara byggda på den förutsättningen. Kunde genom reglering af Storvindeln denna variation minskas från 18 till t. ex. 10 fot, vore byggnadskostnaderna nedbringade till kanske en fjärdedel.

Men det finnes äfven andra intressen än flottningsintresset, som här inverkar. Det är jordbruksintresset. Jordbruket på de lågländta trakterna vid flodens nedre lopp är mycket beroende af att denna led kan regleras. Vid Vämnäs ske ofta öfversvämningar. Åkrarna ställas där många år under vatten, och stora skador uppstå. Något annat

*Om farled
mellan
Storvindeln
och Nedre
Gautsträsk.
(Forts.)*

Om farled
mellan
Storvindeln
och Nedre
Gautsträsk.

(Forts.)

sätt att förebygga detta finnes icke än att vid högfloed kvarhålla vatt-
net i flodernas vattenreservoarer.

Om man genomläser den kungl. propositionen i denna fråga, så
finner man, att alla de yttranden, som äro afgifna, stödjade sig egentli-
gen på två saker: *dels* på den af major Öhman vid hans undersök-
ning verkställda utredning, *dels* på det sammanträde, som af Konun-
gens befallningshafvande i Västerbottens län hölls den 8 mars 1908.
Det är dessa två saker, som varit för frågan afgörande. Läser man
major Öhmans yttrande, säger han där, i afseende å kommunikations-
ledens betydelse, att han anser »det vara påtagligt», att den skulle ha
en stor betydelse. Han säger icke, att den har, utan han säger, att
han »anser det påtagligt», att den skulle ha en sådan betydelse. Hans
utredning angående företagens inverkan på sjön Storvindeln klagöres
genom det förhållandet, att han härom endast säger, att »med vatten-
djupsförhållandena kunniga personer ha förklarat, att minsta djupet
under sommarlågvattnenytorna i såväl Storvindeln som nedre Gauts-
träskts längsgående hufvudfarleder är betydligt större än 3 meter».
Det är således ingen *utredning*, som ligger till grund här, utan endast
en *uppgift*, att så vore förhållandet. Vidare säger han i sitt slutbe-
tänkande: »därest inga afgörande intressen förefinnas». Således han
har icke undersökt, huruvida några afgörande intressen förefinnas.

Beträffande hvad som förekommit vid det sammanträde, som
Konungens befallningshafvande höll den 8 mars 1908, vet man ingen-
ting närmare, än att bland de två alternativen man förordat alternativ
1 och förklarat sig ej hafva något att invända mot farledens inrättande.

Då dessa skäl ej böra vara tillräckligt tungt vägande, har jag an-
sett, att utskottets förslag, som utmynnar i en förnyad undersökning,
borde vara det rätta sättet att lära känna och lösa denna fråga. Och
jag tager mig därför, herr vice talman, friheten att yrka bifall till ut-
skottets betänkande.

Herr Biörklund, Henning: Då utskottet förklarat sig hafva väl
behjärtat behovet af bättre kommunikationer i de aflägsna trakter,
hvarom här är fråga, och funnit hvad Kungl. Maj:t i syfte att till-
godose detta behof föreslagit vara värdt allt beaktande, behöfver jag
icke närmare framhålla behovet för befolkningen i Sorsele att genom
Bräskaforsens upprensning erhålla en oafbruten båtled af 55 kilometers
längd från öfre spetsen af sjön Storvindeln ända ned till Sorsele
kyrkoplats. Jag vill endast erinra om, att nämnda fors, med en fall-
höjd af 0,9 meter, för närvarande stänger båtleden cirka 1 mil ofvan
om Sorsele kyrka och att den ofvan Sorsele boende befolkningen upp-
går till ungefär 800 personer — ej som herr Åström sade omkring
400, noga räknadt uppgår den enligt de uppgifter jag fått till 790
personer — samt att frågan nu gäller, att statsverket för beredande
af afsedda förbättring i kommunikationsväg skulle bidraga med icke
fullt 10,000 kronor utöfver hvad staten eljest i förhållande till total-
kostnaden åtager sig af kostnaden vid upprensning af allmänna farleder.

Men jag måste på det lifligaste beklaga, att utskottet, då det er-
känt behovet af arbetet, låtit så påverka sig af vissa anförda betänk-
ligheter, att förslagets utförande för närvarande afstyrkts.

Dessa betänkligheter äro två. Dels skulle genom forsens upprensning vattenståndet i Storvindeln sänkas sommartiden högst 0,9 meter, och detta förmenas komma att utöfva inverkan på hela flodområdet, hvadan en fullständigare utredning i detta afseende borde föregå beslutet om den föreslagna upprensningen. Dels skulle, ifall vattennivån i den straxt nedanom Bräskaforsen belägna sjön, kallad Nedre Gautsträsket, ej kunde sänkas, torrläggning af en intill Sorsele kyrkoplats befintlig, delvis staten tillhörig, mycket stor och till odling lämplig mosse omöjliggöras.

*Om farled
mellan
Storvindeln
och Nedre
Gautsträsk
(Forts.)*

Hvad nu den första af dessa betänkligheter angår, får jag erinra, att genom upprensningen den nedre sjön ej alls skulle komma att förändra sin nuvarande vattennivå. Upprensningen går allenast ut på, att Storvindeln's vattenyta skulle sänkas, så att forsen därefter kunde passeras med båt uppför och utför. Hela vattenvägen från Storvindeln's öfre ända ned till Sorsele kyrkoplats skulle blifva så att säga en enda sjö med alldes samma vattenhöjd, som den nedre sjön redan nu äger. Den vattenmängd, som årligen tillfördes denna förlängda sjö, blefve densamma som förut, och den vattennivåskillnad, som nu förefinnes mellan de båda sjöarna, komme endast att flyttas högre upp till öfre ändan af Storvindeln, till den där redan befintliga Gillisnuoleforsen. Någon annan inverkan kan ju upprensningen icke få, synes det. Också vattenfallsstyrelsen beskriver verkan af upprensningen sålunda: »det lilla vattenfallet mellan ifrågakvarande sjöar skulle komma att försvinna, men den minskning i uttagbar vattenkraft, som därigenom skulle föranledas, ersättes genom ökad fallhöjd i vattenfallen närmast ofvanför Storvindeln», och samma styrelse säger sig icke finna de föreslagna anordningarna medföra några afsevärda olägenheter eller kostnader för en framtida reglering af Storvindeln för vattenkraftsändamål.

Går jag nu öfver till den andra betänkligheten, som utskottet säger hafva fått sig meddelad, eller att den odlingsbara stora mossens invid Sorsele kyrkoplats torrläggning skulle omöjliggöras, ifall Nedre Gautsträsks vattennivå icke kunde sänkas, får jag däremot erinra, att denna sjö visserligen kan sänkas under sin nuvarande vattennivå genom rensning i den 3 kilometer nedom Sorsele kyrka belägna Stensundsforsen, nedanför hvilken nu vidtager ett lugnvatten af omkring 16 kilometer i längd, men erfarenheten och verkställda undersökningar peka i den riktningen, att Nedre Gautsträsks nuvarande vattennivå, hvilken ju trots den föreslagna upprensningen af Bräskaforsen skulle bli oförändrad, icke alls behöfver sänkas för att möjliggöra mossens torrläggning. Delvis är mossen redan torrlagd och odlad, enligt hvad jag själf sett, och detta just närmast sjön. Vederbörande landbruksingeniör, som å enskildes delar uppgjort förslag till utdikning å mossen, hvilken benämnes Galgatmyren, har om denna del af myren på min förfrågan telegrafiskt meddelat den upplysningen, att »för inom Norsele by belägna del af Galgatmyren, utgörande 500 hektar, medför Storvindeln's sänkning igen menlig inverkan». Länsmannen, som själf äger en del af den redan odlade myren och som bott i närheten där af alltsedan sin barndom, har jänkte en annan i afvägningar kunnig person intygat, att vid af dem den 18 sistlidne april verkställd af-

*Om farled
mellan
Storvindeln
och Nedre
Gautsträsk.*

(Forts.)

vägning Galgatmyren med utgångspunkt ungefär från myrens midt befunnits ligga 8,1 meter högre än vattenytan vid kyrkoplatsens nedre del, och att »fast skogsmark med tung jordmylla skiljer myren från älfven, så att det måste vara en ren omöjlighet, att en blifvande upprensning af Bräskaforsen, belägen 1,2 mil ofvan Sorsele kyrkoplats, kan medföra försumpning af myren i fråga.» Och landtbruksstyrelsen, för hvilken den värdefulla myren, hvars afdikning länge varit på tal, ingalunda är något okänt eller förbisedt, har i ärendet uttalat, vidkommande den inverkan, som utförandet af upprensningen skulle komma att utöfva på jordbruket, att företaget icke kan anses härutinnan utöfva något inflytande, på grund hvaraf också styrelsen förklarar, att ur de intressens synpunkt, som styrelsen hade att i förevarande ärende bevaka, hinder mot bifall icke mötte. Det torde få förutsättas, att landtbruksstyrelsen har minst lika stort intresse för jordbrukets höjande och utveckling som den värde meddelaren till statsutskottet.

Vore det så, att de af utskottet ifrågakomna närmare utredningarna vore lätt åstadkomna, skulle de gjorda anmärkningarna icke verka så nedstämmande, som nu är fallet.

Men enhvar inser nog, att en undersökning, hänsyftande på en reglering — hvars beskaffenhet nu icke ens antydes — af Vindelns hela vattensystem är en synnerligen obestämd, vidlyftig och tidsödande sak. Att få den utförd på kronans bekostnad i stället för på flottningsintresserades, kan väl ej ifrågakomma. Och om, såsom troligt är, flottningsintressena hellre vilja dämna upp de öfre sjöarna i stället för att i samfärdselns intresse jämna ut olika vattennivåer, när så ske kan, huru länge skall då frågan hållas sväfvande?

Och hvad vidkommer möjligheten och fördelarna af Galgatmyrens torrläggning, så är ju möjligheten redan af erfarenheten ådagalagd. Fördelarna af en sådan hafva länge ansetts vara mycket stora. Nyssnämnda landtbruksingenjör har längesedan uttalat den förmodan, att myren torrlagd skulle kunna lifnära en befolkning lika stor som hela den nuvarande inom socknen. Myren i fråga hör delvis till en kronoöfverloppsmark, från hvilken staten hämtat högst betydliga skogsinkomster, men när jag för några år sedan ifrågakom, att domänstyrelsen skulle hjälpa till att skaffa anslag för uppgörande af utdikningsförslag rörande kronans andel i myren, möttes jag med det beskedet, att myren ej lämpade sig för skogsmark, och att jag därför ej kunde påräkna hjälp från det hållet. Skall utredning af möjligheten och fördelarna af sådan torrläggning vederbörligen verkställas i form af förslag samt kostnads- och afkastningsberäkningar, är den utredningen tydligen icke heller någon småsak.

Med kändedom om andra från flottningsföreningshall förut uppställda, men, då de befunnits ohållbara, sedermera successive öfvergifna invändningar mot upprensningsförslaget i fråga och med erinran, huru som af historiken i den kungl. propositionen framgår, att vederbörande flottningsförening förklarar det föreslagna rensningsarbetet ingalunda befördra flottningsföreningens intressen, kan jag icke undertrycka den tanken, att de inom utskottet framkomna betänkligheterna egentligen framkommit för att undanskjuta frågan. Men då jag hyser den uppfattningen, att så icke varit utskottets mening, vågar jag hemställa,

huruvida icke dessa betänkligheter kunde få vika och den kungl. positionen bifallas.

Utskottet anser att »i det läge, frågan nu kommit, det icke gäller ett snabbt igångsättande af för orten behöfligt nödhjälpsarbete» och däri har utskottet så till vida rätt, som det föreslagna arbetet, om hvars nödvändighet förhandlats allt sedan år 1901, på sin tid afsågs kunna bereda arbetsförtjänst för att afhjälpa de genom 1907 års fellsagna skörd inträffade ekonomiska svårigheterna i orten. Men i själfva verket återkommer, så länge frånvaron af kommunikationer omöjliggör eller åtminstone försvårar jordbrukets uppsving och afsättning af jordbrukets produkter, årligen i dessa trakter behof af arbetsförtjänster, hvadan både detta behof och behofvet af farleden fortfarande alltjämt tala för arbetets snara igångsättande.

På grund af dessa skäl anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Herr Åström: Jag skall be att få svara på den siste ärade talarrens invändningar och därvid först bemöta påståendet, att jag uppgifvit befolkningens antal till 400 personer, oakadt den skulle utgöra 790 personer. Jag tror, att vi i detta fall röra oss på olika områden. Jag har sagt, att endast omkring 400 personer bo ofvanför Bräskaforsen, under det den siste talaren väl menade befolkningen ofvanför Sorsele kyrkoplats.

Det föreligger nog ett missförstånd rörande betydelsen af sjön Storvindeln sänkning såväl med afseende å företagens inverkan på flottningen efter Vindeln hela vattendrag som ock för utdikning och torrläggning af den ifrågavarande myren. Detta förslag till farleds anordnande är byggdt på förutsättningen af att genom en kanal sänka Storvindeln, så att den kommer på samma nivå som Nedre Gautsträsket. Såvida man icke vill sedermera förändra denna kanal genom att i dess ställe anlägga en sluss, binder man sålunda för all framtid Vindeln vattenyta vid Nedre Gautsträskets och omöjliggör därigenom Storvindeln användning såsom vattensamlare. Det är detta som gör, att företaget är farligt från den synpunkt jag ser saken. Hade det gällt att reglera farleden genom att vid Stensrudsforsen i Nedre Gautsträsks nedre del bygga en spardamm, hade frågan haft en annan innebörd.

Den föregående talaren uppgaf, att det vore 8,1 meter i höjd från myrens midt till älfvens vattenyta. Jag tror, att detta kan vara rätt, om man tager måttet vid älfvens lågvattenstånd, men det oakadt måste det gifvetvis vara tämligen klart, att när en öfver myren gående bäck för vatten från älven in öfver myren, denna icke kan torrläggas, så länge detta förhållande fortfar. Det är förklarligt, att den uppgifna stora höjdskillnaden kan förefinnas och myrens utdikning det oakadt ej låter sig verkställas, då man vet, att älfvens vattenyta varierar 18 fot och det sålunda beror på, hvilken tid mätningarna verkställas, vid hög flod eller vid lågvatten.

Den siste talaren påstod, att Umeå älfs strömrensningsförenings yttrande i denna fråga icke har någon betydelse, därför att föreningen

*Om farled
mellan
Storvindeln
och Nedre
Gautsträsk.
(Forts.)*

Om farled mellan Storvindeln och Nedre Gautstråsk. förut afgifvit sådana förslag, men sedermera återtagit dem. Mot detta påstående vill jag protestera.

(Forts.) Herr Biörklund, Henning: Jag skall endast be att till svar på herr Åströms anmärkning få nämna, att de 800 personerna, som jag uppgaf, enligt det intyg, som meddelats mig, finnas ofvanför Bräskaforsen.

Herr Berg, Lars: Jag kan icke för mitt samvete underlåta att yttra min mening i denna sak, då jag är fackman och en af de få, som känner till denna ort.

Det är egendomligt, att en talare, som är intresserad för flottningen, uppträder mot ett förslag om upprensning af ett vattendrag. I 999 fall af 1,000 är en sådan upprensning till stor nytta äfven för flottleden, och dess intressenter hafva alltid hittills mottagit såsom en välgörare den, som velat åt dem upprensa en fors, såsom staten ibland gjort. Det är också upprensningen af Norrlands flottleder, som gjort det stora uppsvinget för denna landsdel och skaffat riket icke blott en rangplats, utan en *första* rangplats på världens trävarumarknad. Det skäl, som i detta fall anförts mot förslaget, är enligt min uppfattning icke riktigt. Flottleden skadas icke, utan gagnas af upprensningen af en fors.

Samme talare sade, att, sedan farleden blifvit färdig, den icke skulle begagnas af någon ångbåt. Säkert kommer dock detta att förr eller senare inträffa, och i ännu högre grad kommer den att trafikeras af små motorbåtar. Men oafsedt detta, kunna herrarna väl tänka sig, att, när man i orten icke har en enda kommunikation af något slag, det blir af utomordentligt stor betydelse att få en 55 kilometer lång farled under sommaren. Båttrafiken är nämligen det enda samfärdsmedlet där uppe, då marken är bar. Äfven från den sidan bör detta anslag beviljas. Hade herrarna känt till de förhållanden, under hvilka människorna där lefva och försöka bryta sig bygd och på det sättet eröfra mark inom Sveriges gränser, så skulle herrarna säkert icke hafva hjärta att icke bevilja den obetydliga summan, som dessutom skulle användas till ett för dessa bygders kultur synnerligen lämpligt företag, hvilket icke kräfver något nämnvärdt underhåll. Det är däri dess egentliga betydelse ligger.

Jag skall icke uppehålla kammaren något längre, ehuru jag gerna hade mycket mer att säga, men tiden är dyrbar. Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och afslag å utskottets hemställan.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag skall endast be att få säga ett par ord för att förklara statsutskottets ställning till denna fråga. När ärendet kom inför utskottet, hade afdelningen enhälligt beslutit tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det var till följd af upplysningar, som lämnades inom utskottet, vi beslöto oss för att tillstyrka ett uppskof. Jag vill betona, att det är endast ett uppskof, som vi föreslagit. Statsutskottet har icke något mot saken, bara det kunde bevisas, att den föreslagna åtgärden icke skulle skada regleringen af Vindeln. Här hafva dessa synpunkter med mycken skärpa bemötts,

och det är möjligt, att, om vi hört dem bemötas inom statsutskottet, utlåtandet blifvit ett annat.

Men det synes mig dock, som om en uppgift, vi fingo, hade en ganska stor betydelse, nämligen att skall man reglera Vindeln, är det vid Bräskaforsen som en damm bör läggas, och att det skall bli ganska svårt att lägga den nedanför Gautsträsk. Jag tycker, att det är ett ganska godt skäl, och att det skulle icke hafva skadat, om denna fråga närmare belysts, innan Riksdagen fått befattning med ärendet.

Hvad den mycket omtalade myren beträffar, så föreligga om den mycket olika uppgifter. Somliga säga, att den ligger så högt, att det gör rakt ingenting, huru Vindeln regleras i detta hänseende. Af andra åter, som varit på platsen, får man höra, att den ligger så lågt, att vattnet rinner in på myren. Jag vet icke, hvad jag skall tro.

Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—61;

Nej—50.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 27 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående årligt

*Om farled
mellan
Storvindeln
och nedre
Gautsträsk.
(Forts.)*

understöd åt biträdande postexpeditören Anna Maria Hammarstrand, född Flycht, och

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt förra poststationsföreståndaren Hedvig Sofia Clementeoff och poststationsföreståndaren Helena Aurora Clementeoff, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om anläggning af statsbana från Lappträsk till Veittijärvi m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Lappträsk till Veittijärvi m. m. samt en i ämnet väckt motion.

I en till Riksdagen den 15 april innevarande år aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (nr 191) hade Kungl. Maj:t, under åberopande af utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att, under förbehåll att de i statsrådsprotokollet förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges, dels besluta anläggning af en statsbana från Lappträsk till Veittijärvi och i sammanhang därmed byggande af utfartsväg från Keräsajoki, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter, järnvägen borde genomgå, dels ock för ändamålet till utgående från riksgäldskontoret anvisa 150,000 kronor för år 1910 och 980,000 kronor för år 1911.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *T. Zetterstrand* väckt motion (nr 304) däri hemstälts, att den i propositionen afsedda bansträckan måtte utföras enligt alternativet A 2 samt att för ändamålet måtte anvisas för år 1910 150,000 kronor, men för år 1911 allenast 893,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och den af herr Zetterstrand väckta motionen, måtte, under förbehåll att de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 15 april 1910 förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges,

a) besluta anläggning af en statsbana från Lappträsk till Veittijärvi och i sammanhang därmed byggande af utfartsväg från Keräsajoki, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter, järnvägen borde genomgå; samt

b) för ändamålet till utgående från riksgäldskontoret anvisa 150,000 kronor för år 1910 och 893,000 kronor för år 1911.

Reservation hade afgifvits af friherre *J. G. Beck-Friis* och herr *J. A. Sjö*, hvilka likväl ej däri antydt sin mening.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! I samband med den kungl. propositionen angående fortsättning af järnvägen från Lappträsk öster ut har herr Zetterstrand i Andra kammaren väckt en motion, som i sin första del rör sig om rälsvikten på ifrågavarande bansträcka; och i denna del har utskottet tillstyrkt motionen.

I den senare delen af motionen har herr Zetterstrand påpekat behovet af att icke endast vid järnvägens byggande, utan äfven för framtiden man borde skaffa fritt grus utefter järnvägslinjen. I denna hemställan anser jag, att herr Zetterstrand skjutit öfver målet. Man torde, såsom utskottet framhållit, icke rimligtvis kunna begära, att invånarna i dessa trakter redan nu skola förbinda sig att för all framtid lämna fritt grus. Förhållandet där uppe är, att det finns grus på några ställen och vid dem i rätt stor mängd, men på det hela taget är där ondt om grus. Det visar sig redan vid den nu färdigbyggda delen af järnvägen Morjärv-Lappträsk, att man för att få grus till underhåll af banan måste hämta det söder om Boden, hvilket är för järnvägen synnerligen dyrbart. Ännu svårare är det att till skäligt pris få grus till underhåll af den utmed järnvägen löpande stora militärvägen.

Om anläggning af statsbana från Lappträsk till Veittjärvi m. m.
(Forts.)

Eftersom herr statsrådet och chefen för civildepartementet är här närvarande, skulle jag nu bara vilja uttrycka det önskemålet, att, då ifrågavarande nya bansträcka kommer att stakas, man, om det visar sig vara möjligt, samtidigt gör något, för att det grus, som behöfs för banans framtida underhåll, må kunna erhållas på drägligare villkor, än hvad fallet är vid den redan färdigbyggda delen af banan.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 27 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag af statsmedel till åstadkommande af en järnväg från Trollhättan till Nossebro,

nr 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Emanuel Ekbergs från Nysätra socken hustru Emma Teresia Ekberg, född Haglund,

nr 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter slaktaren Johan Fredrik Sjöberg i Lund,

nr 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Emma Kristina Moberg från Ljungby socken, och

nr 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter handlanden Edvard Alarik Hernqvist från Källby socken,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets nr 2 den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande, nr

Första Kammarens Prot. 1910. Nr 33.

2, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under *tionde* hufvudtiteln gjorda framställning angående personlig professur för docenten vid universitetet i Upsala C. J. J. E. Wiman, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.*

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bankoutskottets nr 2 den 25 och 27 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag angående inrättande af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner samt om anslag för utredningens verkställande.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion (nr 59) hade herr *A. Rune* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på hvilket sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner borde inrättas, och för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvar till utredningen gifve anledning, samt att Riksdagen för ofvannämnda utrednings verkställande ville till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag af 5,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt,

a) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta med särskildt beaktande af vissa i föreliggande utlåtande närmare angifna synpunkter utreda, huruvida och på hvilket sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner borde inrättas, samt, såvida utredningen därtill gifve anledning, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet; äfvensom

b) att Riksdagen för ofvannämnda utrednings verkställande måtte för år 1911 på extra stat under sjunde hufvudtiteln anvisa ett anslag af femtusen kronor.

Reservation hade afgifvits af grefve *Wachtmeister, Fredrik*, herr *Bohnstedt*, grefve *Wachtmeister, Axel*, samt herrar *Berg, Nilsson* och *Sjö*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att herr Runes ifrågasvarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Grefve *Wachtmeister, Fredrik*: Herr talman! Då det sammansatta stats- och bankutskottet nr 2 hade denna fråga till behandling, så beslöte vi först att infordra utlåtande af herrar bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige. Vi fingo också ett utlåtande eller rättare sagdt två utlåtanden från herrar bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige, ty de voro icke öfverens i frågan. Majoriteten af herrar fullmäktige beslöt att afstyrka bifall till herr Runes motion; minoriteten ställde sig däremot välvillig till motionen. Utskottets majoritet — d. v. s. den del af utskottet, som fick diktera utskottets beslut, ty majoriteten bestod af sex och minoriteten af sex ledamöter — gick med minoriteten inom fullmäktige; reservanterna inom utskottet återgingo med majoriteten inom fullmäktige. Vi reservanter hafva nu

erkänt, att den fråga om centralisering af den kommunala upplåningen, som motionen innefattar, kommit i ett förändradt läge, därigenom att kommunernas lånerätt blifvit vid denna riksdag begränsad, men vi anse, att det fortfarande finns ganska bestämda skäl för att åtminstone icke ännu tillstyrka den skrifvelse till Kungl. Maj:t, som utskottet har förordat.

Det främsta af de skäl, som vi hafva för att afstyrka bifall till detta skrifvelseförslag, är, att vi frukta, att utredningen skulle kunna leda därhän, att Kungl. Maj:t tillstyrkte Riksdagen att medgifva en kommunal lånekassa samma rätt att låna på utlandet, som hypoteksbanken och städernas hypotekskassa förut hafva. Man skulle således på detta sätt kunna få tre sorters statsgaranterade obligationer, och man fruktar — såsom mig synes med rätta — att detta förhållande skulle kunna blifva för vår kredit på utlandet och för vår upplåning där af ganska ödesdiger beskaffenhet.

Nu har utskottets majoritet tagit upp denna vår farhåga i sin motivering och velat bemöta den på så sätt, att utskottet talar om att man skulle kunna tänka sig, att en central låneanstalt bildades, hvilken borde kunna uppträda med ganska stor pondus i förhållande till utlandet, och att man följaktligen på så sätt skulle kunna slippa de tre olika sorternas statsobligationer. Nu tror icke jag mycket på denna centrala låneanstalt, och äfven ifall man tänker sig, att en sådan skulle kunna komma till stånd, skulle följderna däraf blifva en af följande två. Den ena möjligheten vore den, att denna centrala låneanstalt lämnade ut obligationer, för hvilka ansvarigheten vore gemensam för både landt-fastigheter, stadsfastigheter och kommuner. Jag torde likväl mycket misstaga mig, om icke förhållandet då blefve det, att vår gamla hypoteksbank mycket betackade sig för den gemensamma ansvarigheten för kommunernas lån och helt enkelt sade nej till en sådan sammanslagning. I så fall, om den sade nej till denna sammanslagning, blefve det ju ingenting af med alla dessa gemensamma obligationer.

Man skulle ju också kunna tänka sig ett annat sätt att gå till väga, ifall det blefve en sådan central låneanstalt, som hade dessa tre kassor under sig, nämligen att det var en af dem, som förmedlade obligationernas utsläppande i utlandet, men att hvar och en af dessa anstalter hade ansvar endast för sina egna obligationer. Då komma vi emellertid just till den fara, som jag tycker är mycket stor, den faran, att man i utlandet finge tre olika sorters obligationer.

Ett annat tungt vägande skäl att för närvarande afstyrka bifall till denna skrifvelse är, att den i föl beslutade stadshypotekskassan ännu har varit så kort tid i verksamhet. Det synes mig, som om det skulle vara klokt, att, innan Riksdagen fattar beslut att skriva till Kungl. Maj:t om inrättande af en ny stor lånekassa, man finge någon erfarenhet om huru upplåningen med den i föl beslutade kassan ställer sig och hvilka verkningar detta beslut har haft. Man vet om denna kassa, att den har gjort upp att i utlandet få låna 210,000,000 francs och att redan 84,000,000 däraf äro intagna, men man föreställer sig, att inom en kort tid äfven de öfriga miljonerna komma att tagas in. Jag vet nu visserligen icke, när detta kommer att ske, men

*Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.*
(Forts.)

*Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.*
(Forts.)

det är nu i alla fall ganska möjligt att det kommer att ske snart. När man får in så mycket pengar till landet, då blir naturligtvis följden däraf den, att en hel massa pengar här blifva lediga, och jag tror, att detta blir en orsak till att det rakt icke skall ställa sig svårt för kommunerna att få låna, när de behöfva låna.

Det har för öfrigt, tror jag, om man tänker sig en lång tid tillbaka, allt varit så, att det icke alls har mött några svårigheter för de svenska kommunerna att få låna och att få låna till ganska hygglig ränta. Jag vet visserligen, att det under värsta krisperioden var några månader, då det härvidlag mötte några svårigheter. Det var likväl en så ofantligt kort period, och det berodde nog på, att de kommuner, som hade svårt att få låna, hade skött sina affärer på ett mindre godt och klokt sätt.

Jag kan således icke finna annat, än att de öfvervägande skälen tala för att icke skrifva till Kungl. Maj:t i detta ärende, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr von Friesen: Det måste ju erkännas, att reservanterna hafva ställt sig i det hela taget ganska välvilligt till den väckta motionen; men jag tror, att de hafva skärskådat saken alltför ensidigt ur finansiell synpunkt, under det att de däremot mycket litet beaktat frågans kommunala sida, hvilken dock enligt min åsikt här borde i främsta rummet skärskådas.

Den föregående ärade talaren nämnde, att det förelåg två uttalanden från fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret. Nå, om det hade varit så, så hade det ju icke varit annat, än hvad utskottet begärt, ty utskottet har i själfva verket begärt utlåtande dels af fullmäktige i riksbanken, dels af fullmäktige i riksgäldskontoret. Om utskottet hade fått två utlåtanden, borde utskottet väl alltså icke hafva undrat på den saken. Emellertid ansågo fullmäktige det vara lämpligt att gemensamt behandla saken, för att frågan skulle blifva mångsidigare belyst. Hade de icke gjort så, skulle det hafva kommit ett tillstyrkande utlåtande från bankofullmäktige och ett afstyrkande sådant från riksgäldsfullmäktige.

Emellertid hafva dessa fullmäktige sett saken uteslutande ur den finansiella synpunkten, ty det var den enda vi där hade att hålla oss till. Den kommunala synpunkten däremot hafva vi egentligen icke haft anledning att inlåta oss på. Jag skall sedermera återkomma något till den finansiella synpunkten. Nu ber jag att få se saken ur den synpunkt, som för mig här är den hufvudsakliga, den kommunala.

Då ber jag att få erinra om, att denna Riksdag har beslutat en mycket stor inskränkning i kommunernas rätt att upplåna pengar. Detta beslut har gjorts ur synpunkten af statens intresse; det är ur statens synpunkt denna begränsning har ansetts önskvärd. Det befanns nämligen, när sista krisen utbröt, att städernas sväfvande skuld var utvecklade på ett för penningväsendet i landet synnerligen oroande sätt. Städernas sväfvande skuld uppgick då till omkring 73,000,000 kronor, hvaraf en 30—40,000,000 kronor voro placerade i utlandet. Detta var ett alltför hotfullt tillstånd för att fullmäktige i riksbanken

skulle tyst kunna finna sig däruti. Det måste vidtagas några åtgärder emot det.

Att den sväfvande skulden hade blifvit så stor, berodde på två förhållanden. Det berodde dels på den ända tills nu gällande lagstiftningen, hvilken medgaf kommunerna rätt att utan Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga tillfälliga lån på kortare tid. På grund häraf hade inträffat, att kommunerna upptagit lån å mycket stora belopp på kort tid, 3—6 månader samt vid förfallotiden omsatt dem likaledes på 3—6 månader, och så undan för undan. Sålunda hade dessa lån i själfva verket blifvit stående, fastän de formellt taget voro tillfälliga, och deras laglighet alltså var bevarad. Det var det ena skälet till att den stora sväfvande skulden uppstått för kommunerna.

Det andra skälet var det, att sedan kommunerna erhållit tillstånd af Kungl. Maj:t att upptaga lån på längre tid, eller, såsom Kungl. Maj:t brukar säga, att upptaga lån, att afbetalas på högst 40, 30 eller 25 år o. s. v., så stod det kommunerna fritt att upptaga äfven dessa lån på mycket kort tid. Då de hade fått Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga lånet, säg på högst 40 år, och i stället upptogo det på kanske 6 månader, så låg detta ju inom det medgifvande, som Kungl. Maj:t lämnat.

Nu gällde det således att för att förekomma olägenheterna taga bort de möjligheter, som förefunnos för kommunerna att på dessa sätt åsamka sig en stor sväfvande skuld. Den ena vägen, man därför hade att beträda, är den, som Riksdagen nu har varit med om, nämligen att limitera storleken af det belopp, som en kommun äger rättighet att upptaga såsom lån utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Detta belopp har nu blifvit inskränkt inom rätt snäva gränser; efter min tanke är det fullkomligt riktigt, att så har skett, och jag har varit med om att för min del förorda den saken. Af hvad jag förut yttrat framgår emellertid, att härmed icke tillräckligt är gjordt, ty den andra utvägen för kommunerna att ådraga sig stor sväfvande skuld förefinnes fortfarande. De kunna ju fortfarande, sedan de begärt Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga lån och Kungl. Maj:t medgifvit, att de få göra det på t. ex. högst 40 år, låta dessa lån vara sväfvande. Hvad kan det då finnas för anledning för att låta sina lån vara sväfvande, ehuru de fått rättighet att konsolidera dem? Jo, naturligtvis den, att de vilja afvakta en lämplig tidpunkt för lånens placering. Det är icke sagdt, att, när de få tillstånd att upptaga ett större lån, penningmarknaden är sådan, att de med fördel kunna fast placera det. De finna det fördelaktigare att i stället upptaga tillfälligt lån och afvakta den tidpunkt, då en fast placering på billigare villkor kan ernås.

Detta tillvägagångssätt har följts i ganska stor utsträckning, såsom framgår af den kungl. propositionen angående begränsning af kommunernas fria lånerätt, d. v. s. rätt att upptaga lån utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Denna proposition, nr 86 för i år, upplyser nämligen om att styrelsen för svenska stadsförbundet har till Kungl. Maj:t ingått med anhållan om att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående inrättande af en lånekassa för Sveriges kommuner. Motiveringen till denna anhållan är af styrelsen för svenska stadsförbundet sålunda formulerad: »den hufvudsakliga orsaken till att de korta lånebeloppen kunnat springa upp till så stor höjd som skett måste, enligt

*Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.
(Forts.)*

Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.
(Forts.)

hvad utredningen visat, anses ligga i svårigheten att till lämplig räntefot verkställa behöflig fondering, och man bör därför för att på rationellt sätt åstadkomma en minskning af städernas sväfvande skuld i främsta rummet vidtaga åtgärder, genom hvilka svårigheterna att fondera skulden såvidt möjligt afhjälpts».

Där är tydligt angifven orsaken till att den sväfvande skulden blifvit så stor: det är den svårighet, som förefunnits att på billiga och lämpliga villkor placera de lån, till hvilkas upptagande Kungl. Maj:t lämnat sitt tillstånd.

Nu sade visserligen den föregående ärade talaren, att det har egentligen icke varit någon svårighet för kommunerna att placera sina lån. Nå, jag har den största tilltro till hans auktoritet, men han måste dock medgifva, att »den känner bäst hvar skon klämmer, som bär den»; här är det det svenska stadsförbundet, som genom sin styrelse gjort nyss citerade uttalande, och det borde väl i afseende å bedömandet af *dessa* olägenheter få anses hafva auktoritet. För öfrigt är det en ganska känd sak, att det vid många tillfällen varit rätt svårt för kommunerna att få låna på drägliga villkor. Jag talar nu icke för den kommun, jag själf tillhör, ty den kommunen är icke direkt berörd af dessa svårigheter. Men det är på grund af att jag såsom medlem af styrelsen för svenska stadsförbundet haft tillfälle noga sätta mig in i denna sak, som jag tagit mig friheten att nu här yttra mig så som jag gjort.

Således var det redan vid frågans förberedande behandling klart, att blotta inskränknigen i städernas fria lånerätt icke kunde häfva faran af den stora sväfvande skulden. Detta insågs sålunda af styrelsen för svenska stadsförbundet, som fäste uppmärksamheten på saken. Det behjärtades äfven af bankofullmäktige, när de yttrade sig i denna fråga, ity att de också framhöllo, att begränsningen af den fria lånerätten ej vore tillräcklig, utan att Kungl. Maj:t borde vidtaga åtgärder för att, sedan kommunerna en gång fått tillstånd af Kungl. Maj:t att upptaga lån, de verkligen skulle fondera dessa lån och icke låta dem vara sväfvande. Slutligen har herr statsrådet och chefen för civildepartementet i sin proposition sagt, att »den sålunda framhållna synpunkten är utan tvifvel af beskaffenhet att vid framtida besluts» — om rätt för kommun att upptaga lån — »meddelande böra noga beaktas».

Nu har således för det första den fria lånerätten för kommunerna blifvit begränsad i stället för att den förut varit obegränsad. Vidare är meningen, att när kommunerna hädanefter få tillstånd af Kungl. Maj:t att upptaga lån, så skall det ses till, att dessa lån blifva med det allra första fonderade. Man vill således framtaga kommunerna en rätt, de hittills hafva, nämligen rätten att afvakta den för dem lämpligaste tidpunkten att fondera sina lån; man vill tvinga dem att påskynda fonderingen. Detta kan vara rätt med afseende å landets penningväsen, det är utom all fråga, men om det utan vidare är rätt handladt mot kommunerna, är en annan sak. När man på det sättet framtager kommunerna en rätt, som de hittills haft, bör det enligt min åsikt vara alldeles nödvändigt att sätta någonting annat i stället. Det är detta, som är åsyftadt i utskottets betänkande; när man ämnar

tvunga kommunerna att omedelbart eller inom kort frist fondera sina Om inrättande af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner. (Forts.)

lån, så bör man också bereda dem tillfälle att, utan att blifva alltför mycket uppskörtade på räntan, kunna göra detta.

Frågan har således efter min mening kommit in i det läge, att det är aldeles nödvändigt för staten att gripa in för att för de kommuner, som däraf äro i behof, underlätta upptagandet af lån; eljest blifva de åtgärder till skada, som vidtagas för att förekomma, att de lån blifva sväfvande, hvilkas upptagande är af Kungl. Maj:t kommunerna medgifvet.

Det är ju för öfrigt klart, att stat och kommun sammanhånga med hvarandra på det allra närmaste. Kommunerna hafva statsändamål att fylla; om således staten skall underlätta för någon att upptaga lån, så borde det väl vara för kommunerna. Man har nu tillmötesgått fastighetsägarna på landet, och det är bra; man har vidare tillmötesgått fastighetsägarna i städerna, och det är också bra! Men med hänsyn till statsändamålet bör det vara minst lika viktigt att tillmötesgå kommunerna.

Det är icke heller något, som är främmande för åskådningen i andra länder, att staten i sådant hänseende ingriper. I England t. ex. går det så långt, att det, som där motsvarar vårt riksgäldskontor, tillhandahåller lån åt kommunerna. Kommunerna där få först efter noggrann pröfning rätt att upptaga lån, och stränga villkor äro där uppställda med afseende härå; men därjämte och just därför är det så ordnad, att staten vid behof lämnar sin medverkan till att dessa lån erhållas på billiga villkor. Äfven i andra länder har man funnit det vara nödvändigt att bispringa kommunerna till erhållande af billiga lånevillkor. Mig förefaller det, att, i synnerhet efter den lagstiftning, som i år är inledd och med tanke på hvad som är ställt i perspektiv för fullbordan af den lagstiftningen, det är aldeles nödvändigt, om kommunerna icke skola känna sig misshandlade af staten, att äfven hos oss något göres i detta afseende från statens sida. Det är hårdt att *endast* säga till dem, att för landets penningväsens skull äro ni tvungna att inom mycket kort frist fast placera det lån, ni äro berättigade att upptaga, hur svårt det än må vara att få lånen fonderade och hur obilliga villkor därför än må uppställas.

Nu äro här anmärkingar uppställda ur finansiell synpunkt emot utskottets förslag. Det har blifvit sagdt, att det icke är lämpligt, att det finns flera på den utländska marknaden konkurrerande obligationer, hvilka äro af staten på ett eller annat sätt garanterade. Ja, detta är fullkomligt riktigt, men utskottets betänkande visar på betydligt kraftigare medel för att häfva denna olägenhet än reservanternas. Reservanternas vilja hafva kvar två slag af utaf staten garanterade obligationer, som skulle få gå på den utländska marknaden. Utskottet däremot vill blott hafva ett slag af sådana obligationer. Den, som sålunda står på den ståndpunkten, att det bör finnas så få med hvarandra konkurrerande, af staten garanterade obligationer som möjligt, bör hellre gå med på hvad utskottet föreslagit än på reservanternas hemställan.

Da säger den reservant, som här hade ordet, att han icke vet, hur utskottets förslag skall realiserast! Nej, visste man det, behöfde man

*Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.
(Forts.)*

ingen utredning; men i utskottets utlåtande är uttryckligen sagdt, att det är förutsättningen för att man vill vara med på den kommunala lånekassan, att det skall blifva en central, för de tre här ifrågavarande kassorna gemensam låneanstalt, hvars obligationer ensamma skola gå på den utländska marknaden.

Den ärade reservanten förstod icke, hur detta skall gå till. Det undrar jag som sagdt icke på, då utredning härom saknas. Men till de alternativ han framställde, vill jag likväl lägga ytterligare ett, nämligen en sådan anordning, att den centrala anstalten uppköper de andra anstalternas obligationer, och med bland annat dessa som hypotek själf ensam utger obligationer, som säljas på den allmänna lånemarknaden. Det är på detta sätt det går till i Danmark, och jag vet icke, hvarför det icke skulle kunna gå till på samma sätt här.

Nu har man sagt — och det sadé den ärade talaren äfven — att svårigheter för kommunerna att upptaga lån endast förefinnas, när penningkris inträder. Om så skulle vara förhållandet, borde man väl i alla fall vara rustad äfven emot den eventualiteten, att penningkris inträder. Hvarför skola, när det är penningkris, de kommuner, som då behöfva upptaga lån, vara illa ute?

Jag vill för öfrigt säga, att här talas alltför mycket om utländska marknaden. Min tro är, att om det blir en sådan central låneanstalt, som jag nyss antydde, så skola dess obligationer få en mycket stor placering inom landet; ty hvar skulle man eljest egentligen här placera sina pengar, när man vill hafva dem säkert placerade? Det skall väl dock till sist alltid vara så, att det finns pengar inom landet att placera, och för sådant ändamål vore obligationer från en dylik kassa af största betydelse.

Men framför allt — och jag återkommer nu till hvad jag förut sagt — när staten vill på sätt som redan skett och ytterligare ställes i utsikt uppträda såsom förmyndare för kommunerna, så bör väl staten vara en faderlig och icke en grym förmyndare!

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Fränckel: Herr talman, mina herrar! Jag har visserligen icke i år varit i tillfälle att deltaga i sammansatta utskottets arbete vid denna frågas behandling, emedan jag varit satt i ett annat utskott vid samma tid. Jag deltog emellertid i ärendets behandling i fjol, och jag får säga, att när jag läser de olika yttranden, som här föreskomma, vare sig yttrandet af utskottets majoritet — på den förseglade sedeln — eller reservanternas yttrande, så kan jag icke finna annat, än att åtminstone Första kammaren har all anledning att vidblifva sitt beslut i fjol, nämligen att icke tillstyrka anordnandet af en särskild kommunal lånekassa.

Här är ju, såsom herrarna finna, ett slags kaos, om jag så må uttrycka mig, i afseende å hvad dessa herrar vilja, som önska inrätta en kommunal lånekassa. Å ena sidan säger man: Här fins en hypoteksbank för landet, här fins en förlidet år inrättad stadshypotekskassa, och nu vilja de också hafva en lånekassa för kommunerna. Att denna fråga kommer till Riksdagen, kan icke hafva annat ändamål än att, om en kommunal lånekassa skall inrättas, den skall be-

handlas på samma sätt som de andra kassor, vi hafva förut, nämligen att Riksdagen med sin kredit skall stödja en sådan kassa, d. v. s. lämna ett visst antal statsobligationer såsom säkerhet för de lån, kassan kan komma att upptaga.

Om jag nu också emellertid kunde tänka mig denna möjlighet, säga vederbörande i samma andedrag: nej, det vilja vi icke, vi vilja icke hafva så många kassor, som upptaga obligationer i utlandet! Vi skola hafva en gemensam kassa; vi vilja hafva en utredning, om man icke kan slå tillsammans denna nya kassa med den vi redan hafva. Är detta verkligen meningen, kan jag ännu mindre förstå, hvarför det egentligen är behöfligt att inrätta en sådan särskild kommunal länekassa, ty det faller af sig själf, att om man kommit så långt i försiktighetsväg, att man icke finner det vara lämpligt, att både hypoteksbanken och stadshypotekskassan hafva obligationer ute, utan man anser sig behöfva bilda en gemensam kassa af dessa, det kan frågas, hvarför behöfs det då *inrättas* en särskild länekassa för kommunerna? Då är det väl själfklart — så synes det åtminstone mig — att äfven kommunerna blifva delaktiga af den stora kassan.

Nej, saken är mycket enkel; saken är allt den, att de, som yrka på upptagandet af denna fråga, vilja hafva en tredje kassa, att de vilja hafva statsunderstöd för den och att de på samma gång vilja uppträda på den utländska marknaden och utgifva obligationer för denna kassa under uppgift, att kassan är garanterad af svenska staten. Det är detta, majoriteten inom riksgäldsfullmäktige har motsatt sig. Man har framhållit, att det skulle skada vår utländska kredit, om här uppträdde en tredje lånesökande med obligationer, som hafva svenska statens garanti. Man framhåller ytterligare, att saken bör ännu mindre nu komma till utförande, då det är så nyligen, som vi fått den svenska stadshypotekskassan, för hvilken svenska staten iklädt sig garanti, och då man vet, att denna kassa gjort upp att utomlands få låna 210,000,000 francs.

Jag kan icke finna annat, än att denna fråga är för svenska statens kredit af högsta vikt; och det synes mig, att svenska statens kredit icke bör förspillas för en fråga sådan som denna, hvilken praktiskt taget icke kan sägas betyda något för ifrågavarande kommuner. Vi skola komma ihåg — något, som redan är anfördt af reservanterna i utskottet — att om, såsom nu är tänkt, stadshypotekskassan kommer att föra in i landet 210,000,000 francs i lån till städernas kassor, så komma naturligtvis andra medel att blifva fria, hos försäkringsbolag, hos banker o. s. v., för de lån, som smärre kommuner behöfva taga. Kan det då vara lämpligt att, innan frågan inträdt i normalt skede, tänka på att bilda en ny tredje kassa, sådan som den här ifrågasatta?

Det påpekades redan i utskottets betänkande af år 1908, att Sverige på den utländska marknaden är skuldsatt med i rundt tal 1,000 miljoner. Jag tror, att det är lämpligt att icke rusa åstad och öka denna lånesumma mer än behöfligt.

Kan det för öfrigt vara lämpligt, att svenska staten oberoende af hvilken säkerhet som erbjudes uppträder som garant för hvilka obliga-

*Om inrättan-
de af en
allmän läne-
kassa för
Sveriges
kommuner.*
(Forts.)

Om inrättan-
de af en
allmän löne-
kassa för
Sveriges
kommuner.
(Forts.)

tioner som helst i utlandet? Jag anser för min del, att svenska statens garanti icke bör lämnas annat än till produktiva företag. Svenska statens stora skuld ligger i järnvägar och dylikt. Svenska staten har iklädt sig garanti för stadshypotekskassan, emedan det på sitt sätt där är fråga om produktiva företag, städernas anläggningar af det ena eller det andra slaget. Men det synes mig icke vara lämpligt, att staten ikläder sig garanti för så många ändamål, som här äro ifrågasatta, ty då säger man, att svenska staten missbrukar sin garanti. Detta kan vara ödesdigert, då det gäller att afgöra, huruvida man skall köpa svenska obligationer eller då det gäller att bestämma de villkor, på hvilka lån kunna lämnas.

Jag tror således, att vi äfven i år böra fatta samma beslut som i fjol, då vi nämligen afslogo hemställan om upprättande af en särskild kommunal lånekassa, hvilken hemställan naturligtvis icke kan hafva annat ändamål än att söka för kassan få statens garanti. Jag tror således, att reservanterna hafva grundadt skäl för sin hemställan att föreliggande motion må afslås.

Nu har den siste ärade talaren sökt påvisa, att man härigenom skulle begå en orättvisa mot kommunerna, emedan dessa icke skulle få frihet att upptaga lån, utan att deras handlingsfrihet numera är begränsad genom det sista beslutet om städernas lånerätt.

Nej, mina herrar, det är icke fråga om detta nu! Städerna må få låna bäst de vilja, men när de önska erhålla statens garanti, måste staten se till, hur det verkar på statens kredit i öfrigt. Jag tror följaktligen icke, att den nu föreliggande frågan inverkar på städernas frihet att upptaga lån, utan om den saken har Riksdagen redan fattat beslut. Huru städerna sedan vilja fondera sina lån på längre tid, därom må de besluta, ty min öfvertygelse är, att därvidlag möter det inga svårigheter att få lånen placerade.

Den siste ärade talaren framhöll vidare, att vi må söka se till, att det blir sådant slag af obligationer — då äro vi ju redan inne på en tredje kassa — så att de blifva placerade inom landet. Men tro herrarne verkligen, att obligationer med så låg ränta, som dessa kommuner erbjudas, kunna placeras inom landet?

Äfven ur den synpunkten är det enligt min öfvertygelse icke skäl i att biträda motionen, och jag ber, herr talman, att, på samma sätt som föregående år, få yrka afslag å ifrågavarande förslag, d. v. s. jag yrkar bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Axel: Mig synes, att man i vår tid arbetar med väl mycket högtryck för att på alla möjliga områden bereda ökade lånemöjligheter. Nu har nyss stadshypotekskassan börjat sin verksamhet och vi hafva att vänta, att åtskilliga hundratals miljoner utländska pengar skola komma in i landet. Nu vill man nästan på samma gång söka sätta i gång en ny stor apparat för att föra in ännu mer utländska pengar. Nog kan man lugna sig, tills man ser, hur den första verkar, innan man fortsätter.

Herr von Friesen anförde många skäl och goda skäl för bildande af en låneanstalt. Men han har icke alls öfvertygat mig om, att det

på något sätt *brådskar*, utan mig synes, att man godt kan vänta öfver något år.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Cavalli: Jag kan verkligen icke underlåta att taga till ordet i anledning af yttrandet af den talare, som yrkade bifall till utskottets förslag.

Innan jag går in på att något bemöta honom, vill jag fästa kamarens uppmärksamhet än en gång på betydelsen af de skrivelser, Riksdagen aflåter. Om Riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning i en fråga, har det ansetts ofelbart vara ett af Riksdagen fattadt principiellt beslut, och det är detta som gör, att våra skrivelser äro till sina påföljder mycket farliga.

Den förste ärade talaren, på hvilken jag hänsyftade, ansåg, att majoriteten i banko- och riksgäldsfullmäktige intagit en för mycket finansiell ståndpunkt i denna fråga. Ja, det var helt enkelt deras skyldighet. Han ansåg äfven, att de tagit alltför liten hänsyn till den kommunala synpunkten. Jag skulle verkligen, om jag ville begagna mig af talarens ord, kunna säga, att han nu var för mycket kommunalfullmäktigt och för litet bankofullmäktigt i sitt yttrande.

Han förklarade vidare såsom själfallet, att, då staten hade i viss mån lämnat understöd åt läneanstalter först för landfastigheter och sedan för stadsfastigheter, var det helt enkelt statens solklara skyldighet att nu i samma riktning hjälpa kommunerna. Ja, mina herrar, det är frågan det. För att den slutledningen skall vara riktig, fordras, att förutsättningarna skola vara desamma. Fastighetsägarna på landet och i städerna lämna såsom säkerhet för sina lån in-teckning, under det att beträffande kommunerna det icke finnes ännu klargjordt i lagstiftningen, huru med olika obligationer af olika lånetider skall förfaras. Jag förmodar, att de för närvarande hafva lika förmånsrätt. Vidare finnes ingen bestämmelse om, huru lån hos kommun skall uttagas. Skall man på exekutiv auktion sälja kyrkan eller skall man för att få ut beloppet sälja skolhuset? I fråga om dessa förhållanden finnes bestämmelser beträffande fastigheterna.

Den ärade talaren framhöll vidare och strök under hvad utskottet sagt, att den inskränkning, som i år skett i kommunernas lånerätt, ägt rum i statens intresse. Det må vara, mina herrar, men i all rimlighets namn, var det väl ock i kommunernas stora intresse, annars hade det helt visst icke kommit i fråga. Och att man kan påstå, att det endast varit för statens rätt, förvänar mig verkligen.

Till sist endast ett par ord — jag förmår icke fortsätta längre —. I vår inre politik finnes för närvarande en sak, ett ord, som innefattar all politisk vishet. Det är mycket kort, det heter *låna*. Vore det icke skäl, mina herrar, att vi, med hänsyn till vår kredit, särskildt den utländska, något varsammare ginge fram på den vägen?

Jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan och på motionen.

Herr von Friesen: Den siste ärade talaren missförstod mig i hög grad, då han ville säga, att jag förebrått fullmäktiges majoritet,

*Om inrättan-
de af en
allmän läne-
kassa för
Sveriges
kommuner.*
(Forts.)

Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.

(Forts.)

för att de för mycket hållit sig till den finansiella ståndpunkten. Min mening var att säga, att fullmäktige hade gjort alldeles rätt däri. Jag tillade icke, hvad jag kunde hafva tillagt, att i den kommunala sidan af frågan äro de icke auktoriteter. Jag skattar således som stor förtjänst, att de hållit sig till den finansiella delen, i hvilken de voro auktoritet, hvilket de, som sagdt, icke äro på den kommunala förvaltningens område.

Vidare nämnde han, att här finnes ingen lagstiftning i fråga om indrivande af lån, som kommuner ikläda sig. Det är alldeles rätt. Men skall man låta ett sådant tillstånd fortgå? Om en sådan utredning, som här föreslås af utskottet, komme till stånd, är det helt naturligt, att denna fråga blir ett af de främsta föremålen för denna undersökning och utredning.

Vidare nämnde han, att jag för starkt betonat, att det var i statens intresse den skedda lagstiftningen om begränsning af kommunernas lånerätt kommit till stånd. Säkert är, att det är statens intresse, som här drifvit fram saken. Det har icke varit några petitioner från kommuner om att få denna begränsning. Kommunerna hafva gifvit med sig, kan man säga, men icke har det varit de, som drifvit på saken.

Vidare sade han, att man lånar alldeles för mycket. Det kan hvem som helst instämma i, när man får abstrakt yttra sig om saken, men när det kommer till afgörandet af frågor om att bygga sjukhus, skolhus o. s. v., som vi alla känna till, huru skall man då göra? Då tror jag såväl den ene som den andre drifves in på lånevågen.

Herr Jonsson: Jag skulle visserligen icke behöfva yttra mig i frågan, då min åsikt framgår af hvad majoriteten inom fullmäktige hafva framhållit, men här har framförts satser, som synas mig böra litet närmare skärskådas och icke lämnas i tysthet.

Herr von Friesen har här uppträdt såsom en kommunalfullmäktig och har skärskådat synpunkterna från kommunernas bekvämlighet att på lämpligaste sätt erhålla lån, och han har därför frånsett de svårigheter, som uppenbarligen äro förenade med att på ett förståndigt sätt ordna en ny låneanstalt, vare sig på det ena eller andra sättet.

Fullmäktige, tror jag, hafva rätt fullgjort sin plikt, när fullmäktige hafva framlagt de olägenheter, finansiellt sedt, som ett bifall till motionärernas framställning i en eller annan form här skulle medföra, och jag tror icke, att någon motsägelse till denna min uppfattning gärna skall kunna presteras.

Det är andra saker, som här böra litet beröras. Herr von Friesen framhöll, att staten hade skyldighet att ordna en lätt tillgänglig och billig kredit för kommunerna, bland annat af det skäl, att eljest skulle under kriser svårigheter framträda, som för öfrigt icke skulle kunna ägt rum, därest man i tid hade ordnat denna sak. Ja, mina herrar, tror man sig kunna undvika kriser genom att vidtaga anordningar, så att det blir uppsjö på pengar, som den ene eller andre kan låna för att sätta företaget i gång af en eller annan beskaffenhet, då komma efter några år bakslag och svårigheter att uppstå just till följd af, att man under en föregående period haft för flotta kreditförhållanden

i landet. Det är som hafvets vågor, upp och ned med dessa konjunkturen. Svårigheterna framkallas just under medgångens dagar för att framträda, när vägen gått nedåt, och svårigheter skapas rent af genom att man under öfverflödstider har kastat sig för vidsträckt ut för att lämpligen kunna honorera det under svårare tider. Det skall blifva samma förhållande med detta — om det vore möjligt att på ett förständig sätt ordna en lånekassa för kommunerna — att därigenom komme säkerligen kommunerna att mindre försiktigt sofra behofvet af företag, som de under flotta tider med större humör och jänmmod skulle sätta i gång.

Men, mina herrar, det är en oriktig uppfattning, om man går ut ifrån, att icke den allmänna penningställningen i landet är afgörande för, huruvida såväl kommuner som andra låntagare inom landet kunna på fördelaktigare eller mindre fördelaktiga villkor erhålla kredit under olika förhållanden. Nu fruktar man för, att icke kommunerna på lämpligt sätt skola kunna tillgodose sina lånebehof i fast form på längre tid. Då vill jag fråga: när nu städernas hypotekskassa redan har indragit ett 60-tal miljoner utifrån och Riksdagen i år fattat beslut om mycket viktiga företag, som skola utföras, hvartill medel skola anskaffas genom inlåning utifrån, när man tämligen säkert kan beräkna, att i år antagligen ett 100-tal miljoner utifrån skaffas in i landet, måste det icke vara alldeles gifvet, att, om icke misshushållningen är alltför kolossal, detta skall hafva stort inflytande på ställningen inom landet och penningar således blifva mera lediga för att lämnas ut som lån till kommuner än eljest? Man kan icke dela upp intresset på sådant sätt, att man kan se bort ifrån, hur det hela sammanlagdt ställer sig, och taga hvad kommunerna anse för sig lämpligt, utan det hela måste ses och tagas i ett sammanhang och först därigenom kan man rätt och sundt bedöma, hvad som är klokt och lämpligt att vidtaga för åtgärder. Ingen af dem, som yrkat bifall till utskottets förslag, har, såvidt jag kunnat fatta, påvisat en utväg, som skulle vara lämplig för att ordna den sak, som föreligger, ty den vägen stängdes genom fjolårets beslut att brådska med att taga det förslag, som då låg före, att bilda en särskild hypotekskassa för stadsfastigheter. Hade man lugnat sig då och fått frågan i vidsträcktare form skärskådad, då kanske man kunnat lösa denna sak i ett sammanhang och icke behöft ytterligare komma med en ny åtgärd för att på något sätt tillfredsställa städernas kommunalfullmäktige.

Hur man än ser denna sak, mina herrar, måste man ändå i all rimlighets namn icke se bort ifrån hvad, finansiellt sedt, i allmänhet taget är det riktiga och sunda, utan hafva den synpunkten för ögonen, innan man går att fatta beslut om en skrifvelse här, med hvilken det säkert går på samma sätt, som med den skrifvelse vi förra gången afläto, i hvilken till och med uppgiften så begränsades att allt tal om statsunderstöd bortogs, men lika fullt fingo ett förslag utan denna begränsning, som Riksdagen sedan tog. På samma sätt skulle det nog gå här, huru än skrifvelsen formulerades om en utredning i frågan och därpå upprättade förslag, ty då finns det nog tillräckligt med krafter inom riksdagen för att drifva fram ett sådant förslag, det må vara väl grundadt eller icke.

*Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.*
(Forts.)

*Om inrättan-
de af en
allmän låne-
kassa för
Sveriges
kommuner.*

(Forts.)

Jag tror att kammaren handlar klokt och riktigt, om man afslår utskottets förslag och bifaller reservationen, till hvilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Lindblad: Det är vissa synpunkter, hvilka icke äro framförda här, som jag ber att få erinra om.

Om jag fäster mig vid städerna, kunna de kommunala lånebehofven vara väsentligt olika. Det är oss icke obekant, hurusom det ofta inträffar, att den ena kommunen står i strid med den andra för att draga till sig utvecklingen och därför gör dyrbara erbjudanden. Jag erinrar t. ex. om upplåtelsen af mark för kaserner. Vidare se vi, att den ena kommunen vill medelst en järnväg draga trafiken till sig och därigenom konkurrera med en annan stad, och vi se, hurusom en stad tecknar ett ganska stort belopp aktier i en järnväg; kanske en annan stad är böjd att drifva industri, montera vattenfall o. dyl. som kan medföra betydliga utgifter för det samhället. Icke är det då precis så säkert, att den ena staden vill deltaga i garantierna för alla dessa utvecklingsmöjligheter i ett annat samhälle, som konkurrerar med den? Slutligen är framhållet, huru pass heterogena de säkerheter äro, som skulle ställas för detta.

Ytterst är det ju det sätt, på hvilket kommunerna sköta sina finanser, som utgör grunden för kommunernas kredit. Vi gå dervidlag kanske hittills oanade möjligheter till mötes. Vi kunna vänta, att i somliga samhällen få rent socialistiska styrpinnar i kommunalförvaltningen. Däremot torde det finnas åtskilliga andra kommuner, som icke äro obetingadt benägna att underkasta sig garanti eller ikläda sig ansvar för sådant. Ärligen få vi från Andra kammaren förslag om åtskilligt i den vägen, t. ex. om byggande å stadsplan af egnahems-lägenheter. Det kan öppnas stora områden för detta, men hur det ställer sig i framtiden med möjligheten att upphålla rörelsen i det samhället torde icke vara lika lätt att garantera, industrien kan lätt flytta till andra platser. Vidare begär man garanti för arbetslöshet och att staten skulle ikläda sig den; men det har å andra sidan framhållits, att då erfarenheten visar, att befolkningen flyttar, kan det aldrig bli rättvist, att staten, således äfven den folktomma landsbygden, skall från landsbygden till städerna ställa sådan garanti. Det synes rättvisare, att den kommun, som drar till sig arbetare i större utsträckning, också närmast bör svara för arbetslösheten. I sådant fall behöfs mycket pengar för att garantera mot all sådan arbetslöshet.

Det torde alltså vara klokt att afvakta, i hvilken riktning våra samhällens kommunalpolitik i fortsättningen skall gå, innan man bildar nya låneanstalter eller kopplar ihop den föreslagna med andra befintliga låneanstalter, där dock faktiskt realsäkerheter finnas att bjuda på.

Herr Cavalli: Endast ett par ord till svar åt den ärade Stockholmsrepresentanten. Han sade, att hvem som helst kan säga, att man lånar alldeles för mycket, när man abstrakt får yttra sig om saken, men när det gäller att bygga ett sjukhus eller ett skolhus, då yppa sig svårigheter.

Mina herrar, det är just däri felet ligger, att man vid anslag till

byggande af skolhus eller sjukhus icke öfvar nog sparsamhet, ty det lärer väl icke kunna ifrågasättas annat, än att dessa nu angifna hus blifvit, till sitt yttre åtminstone, uppförda med för stor lyx, åtminstone på många håll, och att just till följd däraf städernas lånebehof gått upp till så stor höjd, en höjd, som de eljest icke behöft nå.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Om inrättande af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner.

(Forts.)

Herr von Friesen: Jag har begärt ordet för att först hålla mig till hvad den siste ärade talaren sade. Han sade, att alla voro med om sparsamhet, när man yttrade sig abstrakt därom. Men det var icke *sparsamhet* han förra gången här bragte på tal, utan han talade om att *låna pengar*. Han sade i sitt första anförande, att man skall icke låna så mycket, och det sade jag, att alla äro med om, när man behandlar frågan abstrakt, men i sitt andra anförande ville han mot mig göra gällande, att när man skall uppföra skolhus, bör den största sparsamhet iakttagas. Äfven detta vill jag rekommendera. Men detta har intet att göra med om man skall *låna* pengar till skolhuset eller icke.

En talare nämnde, att jag skulle hafva talat för kommunernas bekvämlighet. Visst icke. Det bekvämaste för kommunerna vore att blifva lämnade åt sig själfva. Nu har staten emellertid åtagit sig förmynderskap för dem, och den ärade talaren vill, att staten skall åtaga sig ännu större förmynderskap. Det är då jag anser, att staten bör utöfva ett godt och ett hyggligt förmynderskap.

Han nämnde, att man icke skall se bort ifrån det finansiella. Nej, det bör man naturligtvis icke. Men har han bevisat eller kan det bevisas, att kommunerna komme att låna mera, om de komme under statens kontroll genom en kommunal lånekassa? Om en sådan finnes, kan staten bättre hålla ögonen på kommunernas upplåning. Nu kan staten icke kontrollera dem på annat sätt, än att Kungl. Maj:t kan hindra kommuner att öfver hufvud taget upptaga lån. Jag kan ock säga, att genom sin lagstiftning har staten redan utöfvat ganska stor kontroll i den vägen, ty från och med detta år gäller, att för att upptaga lån fordras $\frac{2}{3}$ majoritet inom vederbörande kommunala förvaltning, och detta blir nog en ganska stark kontroll.

Den ärade talaren på sörmlandsbanken kunde icke afhålla sig ifrån att gifva städerna en liten klatsch. Jag tror emellertid icke, att det har inträffat, att staten behöft ingripa därför att städer tecknat aktier i järnvägar; men däremot har det inträffat, att staten behöft ingripa och inköpa en järnväg, därför att landskommuner alltför djupt engagerat sig genom teckning af aktier i denna.

Det missförstås här så mycket. Här talas om, att städerna skulle genom anlitande af lånekassan ikläda sig en gemensam garanti för hvarandra. Det har ingen ifrågasatt. Man har endast ifrågasatt, att när staden kommer med sin revers, skall kassan lämna antingen kontanta pengar eller obligationer. Men att den ena staden skulle lämna garanti för den andra, har aldrig ifrågasatts.

Jag skulle vidare hafva talat om tre kassor. Det skulle vara ett kaos, sade herr Fränckel. Äfven detta bevisar, huru litet man satt sig in i saken. Det kan vara tre kassor, som fylla hvar och en sin

Om inrättande af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner. uppgift, utan att få utgifva obligationer, som gå i marknaden, i det alla tre få pengar af en central låneanstalt, hvilken ensam släpper ut obligationer. Så går det till i Danmark, och jag vet icke, hvarför det icke skulle kunna gå så till här också.

(Forts.)

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtan det fogade reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Då tiden var långt framskriden, beslöt kammaren, på framställning af herr talmannen, att till aftonsammanträdet uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Kammaren åtskildes kl. 4,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 28 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af statistiska undersökningar rörande landtarbetarnas lefnads- och arbetsförhållanden;

nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkterna 2, 6, 14, 16, 17, 19, 31 och 34 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställningar;

nr 101, i anledning af Kungl. Maj:ts under sjätte hufvudtiteln gjorda framställning i fråga om anslag för anordnande af inspektion öfver elektriska anläggningar samt två i ämnet väckta motioner; och

nr 102, med förslag rörande ändring i gällande aflöningsbestämmelser för de vid lagtima riksdag hos kamrarna och de ständiga utskotten samt i Riksdagens kansli anställda tjänstemän och betjante; lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen samt en med föranledande däraf väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Kalmar stad af vissa delar af den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet m. m.; och

nr 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 8 § i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907;

första särskilda utskottets memorial, nr 13, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 31, i anledning af Andra Kammarens beslut rörande väckt motion om åtgärd för officiell publikation af regeringsrättens utslag.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets nr 2 den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande nr 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bildande af en lånefond för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 25 och 27 innevarande maj bordlagda betänkanden:

nr 25, angående vissa delar af tullbevillningen,

nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 7, 23 och 38 §§ i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908,

nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 4 § 10 mom. i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter, samt

nr 28, i anledning af väckt motion angående pröfning, huruvida omsättningsskatt bör påläggas äfven andra näringar än skogshandteringen samt eventuellt angående ändring i lagen om skogsaccis,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 25 och 27 innevarande månad bordlagda memorial nr 25, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

*Om grunder
för förvalt-
ningen af
vissa kronan
tillhöriga
vattenfall.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande nr 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall samt en i ämnet väckt motion.

I en till Riksdagen afläten, till jordbruksutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (nr 201) af den 8 april 1910 hade Kungl. Maj:t under åberopande af bifogadt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen antaga förslag till grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall, af den lydelse propositionen utvisade.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft en i Första kammaren väckt motion, nr 89, däri herr *Johan Östberg* hemställt om vissa ändringars vidtagande i 1 och 2 §§ af Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å herr Östbergs motion i hvad den afsåge § 1 i nu förevarande förslag till grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall, måtte i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition och motionen i öfrigt antaga förslag till grunder i ämnet, så lydande som utskottets utlåtande angäfve.

Herr Östberg, Johan: Jordbruksutskottet anför i sin motivering, »att vattenfallen torde vara de af vårt lands mera betydande naturtillgångar, som hittills minst utnyttjats». Då emellertid det syntes af vikt, att den enskilde näringsidkaren kan komma i åtnjutande äfven af de vattenfall, hvartill staten äger eller anser sig äga äganderätt, i den mån dessa icke behöfde reserveras för något statens eget behof, har utskottet ansett en upplåtelse böra anordnas till den enskilde. Härvid anmärker utskottet:

»Beträffande sättet för fallens upplåtande åt industrien vore väl för den enskilda näringsidkaren fördelaktigast att få med äganderätt förvärfva den kraftkälla, hvaraf han är i behof. Men då det näppe- ligen torde kunna ifrågasättas, att staten, åtminstone *annat än undantagsvis*, skulle afhända sig egendom af ifrågasvarande slag, synes någon annan form för vattenfallens upplåtande än medelst nyttjanderätt icke böra förekomma.»

Jag hade trott, att ett sådant afhändande skulle på grund af samma intressen, som utskottet här framhållit, kunna vara på sin plats, och detta särskildt för den händelse, att staten ägde eller ansåg sig äga endast en del i ett vattenfall, som i öfrigt tillhörde annan. Den lagstiftning, som nu föreslås, bygger ju i viss mån på samma åskådning, som föranledt inrättandet af det s. k. tomträttsinstitutet. Hvad vore då naturligare, än att man äfven här toge hänsyn, på samma sätt som i fråga om tomter göres, till det förhållandet, att flera äro delägare i samma tomt? Då tomten under sådana förhållanden gifvetvis icke kan utnyttjas, medgifver man ju där lösningsrätt. Jag har därför hemställt om ett sådant tillägg till de ifrågasatta bestämmelserna, att, där kronan ägde eller ansåge sig äga del i vattenfall, Kungl. Maj:t

skulle erhålla bemyndigande att på den enskilde öfverlåta kronans rätt i vattenfallet. Utskottet, som ansett, att det vore »för den enskilde näringsidkaren fördelaktigast att få med äganderätt förvärfva den kraftkälla, d. v. s. det vattenfall, som han önskade för industriellt ändamål utnyttja, har i allt fall icke velat vara med om en lagstiftning eller bestämmelser i det syfte, jag föreslagit. Det enda, hvartill motionen föranledt, är ett tillägg i de reglementariska bestämmelserna därom, att jämväl när tvist pågår om kronans rätt till vattenfallslägenhet, skulle lägenheten kunna upplåtas under de villkor, som i öfrigt gälla.

Nu är det naturligtvis alldeles gifvet, att upplåtelse af rätt till andel i vattenfall, om man nu också kan anse, att upplåtelsen äfven då afser »vattenfallslägenhet», medför större svårigheter och mera komplikationer med afseende på rättsförhållandet såväl från början som också sedermera, när upplåtelsen upphör och afträdet skall ske, i följd hvaraf den formen för upplåtelse gifvetvis är mycket litet värd i de fall, då en sådan blandad äganderätt som den, jag här förutsätter, är till finnandes, nämligen då staten råår om en del och andra rå om andra delar af ett vattenfall. Det enda rationella sättet att ordna den saken är, synes det mig, att ene delägaren får lösa till sig de andras andelar.

Nu vill utskottet icke vara med om att gifva Kungl. Maj:t befogenhet att i ifrågavarande afseende öfverlåta kronans rätt, utan håller utskottet före, att upplåtelsen skall kunna ske först efter framställning därom till Riksdagen. Men en sådan framställning innebär alltid en omgång, och Riksdagen kan nog vara öfvertygad därom, att i dessa som i andra grannliga frågor Kungl. Maj:t kommer att bevaka kronans rätt och ekonomiska intressen, detta så mycket mera som en dylik upplåtelse lämpligen kan ske efter värdering af gode män. Åtminstone borde ett upplåtande i den lättare form, som jag tänkt mig, kunna äga rum, när det gäller en *kommun*, som äger större delen af vattenfallet. I motionen har jag med flit föreslagit, att upplåtelse skulle kunna ske, vare sig vattenfallet i öfrigt områdes af kommun eller enskild, detta just med hänsyn därtill, att, om någon sympati för själfva saken funnits, man i detta kompromissernas tidevarf åtminstone borde kunnat vara med om att medgifva den rätten, när en kommun vore intresserad i ett vattenfall. Men icke ens den saken har utskottet velat inlåta sig på.

Naturligtvis har denna motion en faktisk och speciell anledning. Den har blifvit väckt på grund af de förhållanden, som ägt rum beträffande Stockholms stads förvärf af vattenfall i Dalälven. Stockholms stad gjorde redan år 1898 framställning hos Kungl. Maj:t att få arrendera Älfkarleby vattenfall för stadens behof. Denna framställning afböjdes emellertid hufvudsakligen på den grund att detta vattenfall skulle vara behöfligt för statens järnvägar och att endast en mindre del af vattenfallet skulle kunna upplåtas till staden, en upplåtelse, som då skulle komma att ske för så kort tid och under sådana villkor i öfrigt, att staden icke rimligen kunde ur sin synpunkt reflektera härfpå. Vid sådant förhållande hade staden, för hvilken det var angeläget att söka förvärfva en kraftkälla, icke annat att göra än att se sig om, huruvida några andra vattenfall i Dalälven stode att för-

*Om grunder
för förvalt-
ningen af
vissa kronan
tillhöriga
vattenfall.*

(Forts.)

*Om grunder
för förvalt-
ningen af
vissa kronan
tillhöriga
vattenfall.*
(Forts.)

värfva. Efter förhandlingar och undersökningar kom också ett kontrakt till stånd med Söderfors bruksaktiebolag, hvilket kontrakt af Stockholms stadsfullmäktige år 1906 bekräftades och hvarigenom åt staden förvärfvades de s. k. Untrafallen, hvartill staden nu är ägare. Sedan år 1905 har pågått en högst vidlyftig procedur med syner och undersökningar, hvilka slutligen ledt därhän, att staden fått rätt att på visst sätt utbygga vattenfallet. Men just då saken är klar, kommer staten, som förut icke låtit sig afhöra, och säger, att en del af dessa vattenfall äro kronans. Trots de kostnader, som blifvit nedlagda på förberedande undersökningar, kommer man således att ännu länge få vänta, innan man kan uppnå något resultat, och än ytterligare: Stockholms stad har naturligen skattlagts för vattenfallet, och detta har skett efter den köpeskilling, som staden betalade, ett belopp, som var högst betydande. Nu har således staden fått vidkännas kostnader för förberedande anläggningar och har ordnat sig för att utbygga vattenfallet. Den får både betala direkt skatt och ansvara för öfriga onera för detta vattenfall, men blir, om staden skall nödgas afvakta utgången af äganderättsprocessen och öfriga därmed sammanhängande förhållanden, ur stånd att ännu på åtskilliga år kunna utnyttja vattenfallen. Staden kan nämligen icke stå den risk, som är förenad med att nedlägga så stora kostnader på dessa vattenfall, som tillgodogörandet af desamma kräfver, innan staden har klart för sig, huru det förhåller sig med äganderätten i hela dess vidd.

Styrelsen öfver Stockholms stads elektricitetsverk, som har att förvalta vattenfallen, ingick därför till Kungl. Maj:t vid detta års början med en anhållan, att Kungl. Maj:t ville träffa anstalter därom, att vattenfallen, till den del kronan gjorde anspråk därpå, kunde öfverlåtas till staden. Då denna framställning icke syntes föranleda någon åtgärd, ha Stockholms stadsfullmäktige den 25 april innevarande år enhälligt beslutat hos Kungl. Maj:t göra enahanda framställning, men äfven stadsfullmäktiges hemställan synes icke tills dato ha föranledt någon Kungl. Maj:ts åtgärd i syfte att innevarande år få frågan förelagd Riksdagen. Det är således högst betydande ekonomiska förluster, som på detta sätt blifvit åsamkade Stockholms stad, och det är på sätt och vis staten, som sålunda pålägger en af sina lemmar, kommunerna, hvilka ju endast äro en annan sida af det svenska samhället, dessa uppoffringar. Det är ju i det allmännas intresse, som här en kommun skulle tillgodogöra sig sin rätt i ett vattenfall. Staten bör äga det lifligaste intresse äfven den i ett sådant tillgodogörande både ur ekonomisk och ur allmän synpunkt.

Jag har velat i frågans nuvarande skede framdraga detta för att visa, hur lagstiftningen och de juridiska formerna så ofta lägga hinder i vägen för ett praktiskt tillgodogörande af våra naturtillgångar. Detta hinder förstoras också af den öfverskattning, som ofta äger rum beträffande bedömandet af dessa naturtillgångars värde, kanske icke minst när det gäller vattenfallen. Man torde på många håll ha en alldeles öfverdrifven föreställning om vattenfallens ekonomiska betydelse. Men jag kan i detta sammanhang icke underlåta att nämna, att på grund af teknikens stora och snabba framsteg det redan nu torde visa sig, att för en kommun sådan som Stockholm, för så vidt den ställer sig

uteslutande på privatekonomisk basis, det är möjligt att alstra elektrisk kraft lika billigt med stenkol som att hämta den från exempelvis ett vattenfall i Dalälven. De tekniska anordningarna äro ju i detta afseende så uppdrifna, att skillnaden i pris mellan det ena och andra sättet att framställa elektrisk kraft redan nu är ingen. Med industriens fortgående utveckling torde framställandet af elektrisk kraft genom ångmaskin eller motordrift ställa sig allt mer och mer fördelaktigt. Men naturligtvis är det för landets ekonomiska förhållanden i sin helhet af synnerlig vikt, att man icke begagnar sig af stenkolsimporten, när man kan tillgodogöra sig naturtillgångarna. Detta tillgodogörande är af synnerlig vikt just ur statens synpunkt, hvilken i det hänseendet har ytterligare anledning att tillmötesgå de berättigade kraf, som framställas, åtminstone då de framställas af kommuner. Jag anser också, att staten har anledning att tillmötesgå dessa anspråk, när de komma från enskilda.

Herr talman! I sakens nuvarande läge har jag icke något yrkande att framställa.

Herr Odelberg, Theodor: På grund af de af den föregående talaren relaterade svårigheter, i hvilka Stockholms stad råkat, därigenom att staten gjort anspråk på en del af de af staden inköpta vattenfallen i Dalälven, har motionären föreslagit, att i dessa grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall skulle intagas den bestämmelsen: »Där kronan äger eller anser sig äga rätt till del i vattenfall, som i öfrigt områdes af annan, äger Kungl. Maj:t till denne senare, vare sig han är kommun eller enskild, öfverlåta kronans rätt i vattenfallet.» Jag kan icke föreställa mig, att den ärade motionären kunnat tänka sig möjligheten af, att Riksdagen skulle kunna bifalla en sådan framställning. Riksdagen är, såsom herrarna veta, ganska försiktig med att öfverlåta till Kungl. Maj:t befogenheten att afhända kronan någon mark. Vi få hvarje år här i Riksdagen mottaga en mängd propositioner om upplåtelse eller försäljning af mark från kronoegendomar. Äfven om det blott är fråga om att försälja några kvadratmeter eller några tunnland från en kronans jordegendom, som lämnar mer än 600 kronor i årligt arrende, har Riksdagen icke velat öfverlåta rätten att afgöra detta åt Kungl. Maj:t, utan Riksdagen har förbehållit sig att fortfarande få särskildt pröfva hvarje dylik fråga. Att då — icke i någon författning i ämnet — utan i grunderna, efter hvilka statens vattenfall skola förvaltas af vattenfallsstyrelsen, inrycka en sådan generell bestämmelse som den af motionären föreslagna, genom hvilken Riksdagen skulle afhända sig sin rätt att få pröfva, huruvida en del af ett vattenfall, som kronan äger eller anser sig äga, får försäljas till annan, tror jag icke skulle vara lämpligt. I hvarje särskildt fall kan ju Kungl. Maj:t härom höra Riksdagen liksom Kungl. Maj:t gör, när fråga är att afhända kronan någon del i kronans domäner. Det af motionären åsyftade målet med motionen, nämligen att ej försvåra utbyggandet af ifrågavarande vattenfall, torde kunna vinnas genom tillämpning af bestämmelserna i den af utskottet föreslagna paragrafen 17.

Om grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Lagförslag
om sjuk-
kassor.

Föredrogs ånyo tredje särskilda utskottets den 25 och 27 innevarande maj bordlagda utlåtande, nr 9, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sjukkassor, dels ock i anledning af densamma väckta motioner.

Genom en den 29 april 1910 dagteknad proposition nr 204 hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokott föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag om sjukkassor.

I sammanhang med denna proposition, hvilken hänvisats till utskottet, hade utskottet till behandling förehaft i anledning af propositionen väckta, likaledes till utskottet hänvisade motioner inom Andra kammaren nr 306 af herrar *J. James Gibson*, *Karl Starbäck*, *Th. Fürst*, *Edvard Wavrinsky* och *Knut Kjellberg* med instämmande i motionens syfte af herr *Rob. Karlsson*, nr 313 och 314 af herr *R. Hagberg* samt nr 315 af herrar *J. Th. Johansson* från Stockholm och *K. A. Tengdahl*.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

1:o) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte antaga förslag till lag om sjukkassor, så lydande som utskottets utlåtande utvisade;

2:o) att det i herr *Gibsons m. fl.* förevarande motion framställda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) att de i herr *Hagbergs* ifrågavarande motioner gjorda yrkanden icke måtte vinna Riksdagens bifall; samt

4:o) att de i herrar *Johanssons* och *Tengdahls* förevarande motion framställda yrkanden måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1:o).

Vid utlåtandets föredragning begärdes ordet af

herr Cavalli som yttrade: Jag hemställer, att särskilda utskottets nr 3 förevarande utlåtande måtte föredragas punktvis, sålunda:

att först behandlas punkt 1:o) samt att därvid företages först utskottets lagförslag, börjande med 48 §;

att vid behandlingen af 48 § öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet;

att af förslagets text ej må behöfva uppläsas andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres;

att, för den händelse förslaget kommer att i en eller annan del af Riksdagens kamrar eller någondera af dem återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana

jämknningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föränledas;

att i afseende å nummerbeteckning af paragrafer och moment utskottet må vidtaga sådana ändringar, som påkallas af kamrarnas beslut;

att, efter det lagförslaget blifvit genomgånget, hvad utskottet hemställt i punkt 1:o företages till afgörande; samt

att därefter föredragas till afgörande i ordning efter hvarandra punkterna 2:o till och med 4:o).

*Lagförslag
om sjuk-
kassor.*
(Forts.)

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag om sjukkassor.

48 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Sjukkasmedlems rätt att deltaga i handhafvandet af sjukkassans angelägenheter utöfvas å sjukkassesammanträde; dock må i stadgarna bestämmas, att vissa ärenden, som ej enligt denna lag skola handläggas å sjukkassesammanträde, må i annan ordning afgöras.

Den, som ej fyllt tjuguet år, må icke deltaga i handhafvandet af sjukkassans angelägenheter.

Ej må någon själf eller genom ombud eller såsom ombud för annan deltaga i behandling af fråga rörande aftal mellan honom och sjukkassan. Ej heller må han deltaga i behandling af fråga om aftal mellan sjukkassan och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot sjukkassans. Hvad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande gifva från sjukkassans sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man. Styrelseledamot må ej deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltningsåtgärd, för hvilken han är ansvarig, eller i val af revisor.

Å sjukkassesammanträde må ärende, som ej i kallelsen till sammanträdet blifvit angifvet, ej företagas till afgörande, där det ej enligt stadgarna skall förekomma å sammanträdet eller omedelbart föränledes af ärende, som där skall afgöras.

Öfver beslut, som å sjukassesammanträde fattas, skall genom styrelsens försorg föras protokoll. Senast fyra veckor efter sammanträdet skall protokollet vara tillgängligt för sjukkasmedlemmarna.

Herr Cavalli: I fråga om de paragrafer, hvilka äga sin motvarighet i den till lagutskottet hänvisade kungl. propositionen angående förslag till lag för föreningar, har särskilda utskottet sökt följa, hvad lagutskottet hemställt. Då detta lagförslag numera icke vunnit Riksdagens bifall, finnes ingen nödvändighet för att bibehålla denna § i samma skick som motsvarande § i föreningslagen. Jag hemställer därför, att andra stycket i 48 § må få utgå. Det lyder så: »Den, som

Lagförslag
om sjuk-
kassor.
(Forts.)

ej fyllt tjuguet år, må icke deltaga i handhafvandet af sjukkassans angelägenheter.»

Jag grundar mitt yrkande därpå, att en sådan bestämmelse som denna i fråga om sjukkassor icke torde vara behöfvig.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna paragrafen endast yrkats, af herr *Cavalli*, att densamma skulle godkännas med den ändring, att andra stycket, börjande med orden »Den, som ej fyllt tjuguet år», utelämnades.

Härefter gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Herr *Cavalli* erhöll åter ordet och yttrade: Då ingen begagnat sig af den rätt, som förefunnits, att vid föredragning af 48 § tala om lagförslaget i dess helhet, vågar jag hos herr talmannen och kammaren göra en framställning därom, att samtliga öfriga paragrafer måtte i ett sammanhang föredragas och afgöras, och tillåter jag mig därvid yrka bifall till utskottets hemställan.

Denna hemställan bifölls.

Sedan med anledning häraf öfriga delar af förslaget i ett sammanhang föredragits, blefvo desamma af kammaren godkända.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna 2—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af tredje särskilda utskottets den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 10, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 202, angående anvisande af medel till sjukkasseväsandets befrämjande, *dels* ock i ämnet väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande tredje särskilda utskottets den 25 och 27 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 11, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 203, angående anordnande af en tillsynsmyndighet öfver sjukkasseväsendet i riket och anvisande af medel till bestridande af kostnaderna för densamma, *dels* ock i ämnet väckta motioner.

Genom proposition nr 203 af den 29 april 1910 hade Kungl. Maj:t, i anslutning till de till Riksdagen afåtna propositioner nr 202 och 204, under återopande af utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att, under förutsättning af Riksdagens bifall till de framlagda förslagen till såväl ny lag om sjukkassor som ändrade grunder för statens bidrag till sjukkassor,

dels besluta, att kommerskollegium tills vidare skulle vara tillsynsmyndighet öfver sjukkasseväsendet i riket samt att för ändamålet skulle, i anslutning till kollegii afdelning för arbetsstatistik, upprättas en särskild byrå, benämnd sjukkassebyrån, dit jämväl utarbetandet af sjukkasse- och olycksfallsstatistiken skulle förläggas,

dels och medgifva, att af de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande afsatta belopp måtte under innevarande och nästinstundande år användas erforderliga medel, på sätt och i den utsträckning propositionen bilagdt protokoll utvisade, för bestridande af kostnaderna för den föreslagna sjukkassebyråns inom kommerskollegium organisation och verksamhet.

Till utskottet hade i samband med denna proposition jämväl hänvisats tvenne i anledning af densamma väckta motioner, nämligen dels inom Första kammaren nr 90 af herr *E. Fränckel*, dels inom Andra kammaren nr 312 af herr *Knut Tengdahl*.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifna skäl hemställt:

1:o) att Riksdagen måtte besluta att antaga Kungl. Maj:ts i propositionen nr 203 innefattade förslag;

2:o) att herr Fränckels motion nr 90 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

3:o) att herr Tengdahls motion nr 312 icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herr *Fränckel*, som ansett, att Kungl. Maj:ts proposition nr 203 endast måtte på det sätt bifallas, att kommerskollegium utbyttes mot riksförsäkringsanstalten såsom tillsynsmyndighet tills vidare öfver sjukkasseväsendet i riket, samt att hos riksförsäkringsanstalten skulle upprättas en särskild byrå, benämnd sjukkassebyrån, dit jämväl utarbetandet af sjukkasse- och olycksfallsstatistiken skulle förläggas.

Punkten 1.

Herr Fränckel: Jag vill påminna kammaren, att jag tog mig friheten att vid remissen af den kungl. propositionen i detta ämne göra en hemställan om den ändringen i Kungl. Maj:ts proposition, att, i stället för att den provisoriska skötseln af den så kallade tillsynsmyndigheten skulle anförtros åt kommerskollegium, man i stället skulle anförtro den åt riksförsäkringsanstalten. Jag har emellertid icke vunnit något understöd för denna min uppfattning hos utskottet, och jag kommer sålunda icke att göra något yrkande i detta afseende. Men jag har ansett mig böra anhålla att få till protokollet antecknad

Om en tillsynsmyndighet öfver sjukkasseväsendet i riket.

Om en tillsynsmyndighet öfver sjukkasseeväsendet i riket.
(Forts.)

såväl, att en motion härom blifvit väckt, som att en sådan framställning blifvit gjord. Jag gör detta så mycket hellre, som den anordning, som nu sannolikt kommer att beslutas, nämligen att den provisoriska skötseln af sjukkassorna skall tills vidare anförtros åt kommerskollegium, går enligt mitt förmenande i orätt riktning, och sålunda, att, om erfarenheten skulle visa, att åtgärder böra vidtagas, hvarigenom för framtiden tillsynen bör anförtros åt annan myndighet, detta äfven måtte hafva haft sin taleman i Riksdagen. Jag gör det så mycket hellre som den riksförsäkringsanstalt, som nu förefinnes här i landet, har tillkommit, såsom herrarna torde påminna sig, på den grund, att när ansvarighetslagen af Riksdagen beslöts, förefanns här icke i landet någon försäkringsanstalt, där vederbörande arbetsgifvare kunde försäkra sig mot den ansvarighet, som lagen ålade dem. Jag tog mig då friheten att väcka en motion om obligatorisk olycksfallsförsäkring och i sammanhang därmed om inrättande af en riksförsäkringsanstalt, där staten betalade förvaltningskostnaden, och sålunda vederbörande industriidkare icke hade annan risk att stå än själfva riskpremien för industrien. — Följden af denna framställning blef, att en kommande regering visserligen icke föreslog obligatorisk olycksfallsförsäkring, men föreslog inrättande af en riksförsäkringsanstalt. Och det är den, som nu existerar. Jag kan då icke finna annat, än att när denna riksförsäkringsanstalt har hand om olycksfallsförsäkringen och sannolikhet afses för att inom ganska kort tid, då ansvarighetslagen kommer att förändras till en obligatorisk olycksfallsförsäkringslag och sålunda blir den statsinstitution som i detta syfte inrättas, det ligger intet tvifvel att antaga, att äfven tillsynsmyndigheten öfver sjukkassorna kommer att flyttas till denna institution.

Jag har ansett mig böra anföra detta till protokollet, dels därför att hela gången af denna försäkringsrörelse varit i den riktningen, dels därför att jag blifvit styrkt i denna min uppfattning genom många yttranden och intyg, som blifvit infordrade af riksförsäkringsanstalten från utländska anstalter af detta slag. Jag ber att få omnämna, att senast i går har från Reichsversicherungsamt i Berlin till chefen för riksförsäkringsanstalten inkommit ett yttrande, som otvetydigt fasthåller den principen, att de sociala försäkringarna böra, såvidt möjligt är, sammanhållas i samma hand. När man nu har att motse, att det blir dels obligatorisk olycksfallsförsäkring, dels pensions- och ålderdomsförsäkring i större skala, föreställer jag mig, att intet bör ligga närmare till hands, än att den myndighet, som får att behandla dessa försäkringsfrågor, bör vara densamma, såvida man icke, såsom nu är förutsatt i den kungliga propositionen, tänker sig en ytterligare myndighet, som ofvanpå kommerskollegium och riksförsäkringsanstalten skall ytterligare fungera, för att såsom ett försäkringsverk behandla alla dessa frågor. Då jag har tänkt mig, att vi ur rent praktisk-ekonomisk synpunkt endast skulle behöfva en myndighet, har jag icke kunnat frånträda min uppfattning, och jag antager, att den enhällighet, som nu varit rådande hos särskilda utskottet, då det biträdt förslaget om kommerskollegium såsom provisorisk tillsynsmyndighet, har varit beroende på, att man vid denna sena tid

punkt af riksdagen ansett sig icke böra göra någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Då jag för min del är varmt intresserad för att denna viktiga fråga: »om understöd åt sjukkassar och lagstiftningen om dessa på frivillighetens grund» är en för hela landet viktig angelägenhet, vill jag icke på något vis göra mig förebråelser för att jag genom ett annat förslag i en detalj möjligen skulle verkat störande på denna frågas lyckliga lösning.

Herr talman! Jag gör sålunda icke något yrkande.

Herr Cavalli: Det är gifvet, att åtskilliga skäl kunna anföras för att förlägga tillsynen öfver sjukkasseverksamheten under riksförsäkringsanstalten, och den siste ärade talaren, hvilken inom utskottet pläderat för sin mening, har här med stor lojalitet afvikit från den för att icke störa den endräkt, som tyckes råda. Hvad som bestämt mig för min del att tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition i denna del oförändradt, har varit det, att handläggningen af dessa ärenden eller en del af dessa ärenden redan sker i kommerskollegium, vidare att kommerskollegium är ett större verk än riksförsäkringsanstalten, och jag därför hoppas, att vi skola behöfva bevilja nya anslag för ett mindre antal tjänster, än vi antagligen fått göra, om tillsynen förlagts till riksförsäkringsanstalten, som är ett mindre verk med ett mindre antal tjänstemän, och slutligen att det är en rent administrativ fråga, vid hvilket förhållande jag anser, att det val, som regeringen gjort, har stor betydelse för Riksdagens beslut.

Hvarför jag nu begärt ordet är icke i anledning af den siste ärade talarens anförande, utan i anledning af hans motion nr 90. Han påpekar där, hurusom det af det vid den kungliga propositionen fogade statsrådsprotokollet synes framgå, att den nya myndighetens organisation skulle inklämmas i synnerligen tunga byråkratiska former, mot hvilka han enligt min uppfattning med fullt fog gör erinringar. Hvarför jag icke af denna hans argumentation har tagit intryck i den mån, att jag har tillstyrkt bifall till hans motion, är verkligen, att jag föreställt mig, att den praktiske och framsynte man, som nu är chef för civildepartementet, skall vid utfärdandet af instruktionen för tillsynsmyndigheten tillse, att de byråkratiska former, som synas låda vid densamma enligt förslaget vid dess första framläggning, varda aflägsnade.

Under denna förhoppning tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Om en tillsynsmyndighet öfver sjukkassaväsendet i riket.
(Forts.)

*Angående
viss villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.*

Föredrogs ånyo Första kammarens tillfälliga utskotts den 25 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 29, i anledning af Andra kammarens beslut på grund af väckt motion om ändring af 32 § 1 mom. i stadgan för folkskolelärareseminarierna.

Med föranledande af en i Andra kammaren af herr *Smeds Lars Olsson* i Älfvalsåsen, med instämmande af tre Andrakammarledamöter, i ämnet väckt motion, nr 101, hade nämnda kammares första tillfälliga utskott, dit ärendet hänvisats, i afgifvet utlåtande hemställt, att Andra kammaren för sin del beslutade, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan förändring i gällande bestämmelser, att för inträde i folkskoleseminarium ej vidare måtte erfordras att hafva begått Herrrens nattvard, men att i stället måtte införas såsom villkor för inträde, att vederbörande vore medlem af svenska kyrkan.

Sedan denna hemställan af Andra kammaren bifallits samt ärendet delgifvits Första kammaren, hade denna kammare hänvisat det samma till behandling af sitt andra tillfälliga utskott, som i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i detta ärende fattade beslut.

Herr *Hernlund*: Det moment i § 32 af stadgan för folkskoleseminarierna, som beröres uti föreliggande utlåtande, innehåller, såsom synes af första sidan i detta utlåtande, den bestämmelsen, att den, som vill vinna inträde som elev vid folkskolelärareseminarium, skall hafva begått Herrrens nattvard. Nu har det i år, liksom för 24 år sedan, i Andra kammaren väckts en motion i syfte att få orden »begått Herrrens nattvard» uteslutna. Det utskott, som behandlat denna motion inom Andra kammaren, har varit enhälligt af den mening, att bestämmelsen icke borde i oförändradt skick kvarstå. Ingen af utskottets ledamöter har förordat bibehållandet af paragrafen i oförändradt skick, men man har där varit delad på två lika starka afdelningar i fråga om hvad som borde sättas i stället för de förut nämnda orden. Saken har afgjorts inom utskottet genom den förseglade sedeln, och på grund af detta beslut har utskottet hemställt, att Andra kammaren skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, »det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan förändring i gällande bestämmelser, att för inträde i folkskoleseminarium ej vidare måtte erfordras att hafva begått Herrrens nattvard, men att i stället måtte införas såsom villkor för inträde, att vederbörande är medlem af svenska kyrkan.»

Denna utskottets hemställan bifölls också af Andra kammaren med 111 röster emot 92, hvilka i stället anslöto sig till minoritetens mening, att Riksdagen skulle anhålla om en sådan ändring, att de nysnämnda orden skulle utbytas mot en bestämmelse, som innebär. »att sökanden bör vara döpt medlem af svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång.»

För min del anser jag det af Andra kammarens majoritet antagna beslutet mest tilltalande. Jag anser mig emellertid böra förorda

utbytet af de ord, som förekomma i förevarande moment, icke mot precis det uttryck, som begagnas af Andra kammarens majoritet i dess beslut, utan mot något, som vederbörande utskott, och väl också Andra kammaren ansett vara därmed fullkomligt synonymt.

Det är ett faktum, att af en lärare vid ett folkskolelärareseminarium fordras det endast, om denne undervisar i kristendom, att han jämlikt 28 § regeringsformen skall liksom alla andra lärare i kristendom bekänna den rena evangeliska läran. Det är likaledes ett faktum, att den, som gått igenom ett folkskolelärareseminarium och ger sig ut som lärare vid rikets folkskolor, icke behöfver underkasta sig någon annan inskränkande bestämmelse än den, att han likaledes skall bekänna sig till den rena evangeliska läran. Det kan väl då icke betraktas annorlunda än som högst oegentligt, att det skall fordras af eleverna, när de gå in i ett seminarium, mera än, hvad som fordras af deras lärare, och som fordras af dem, när de gått ut från seminariet. Andra kammarens tillfälliga utskott har också i det utlåtande som afgafs till kammaren, yttrat följande:

»Närmast skulle då ligga att helt enkelt upptaga i seminariestadgan regeringsformens egna ord och alltså föreskrifva, att den inträdessökande skall »bekänna den rena evangeliska läran», på samma sätt som i läroverksstadgan skett i fråga om lärarebefattningar vid de allmänna läroverken. Utskottet anser det emellertid lämpligare att modernisera terminologien till närmare öfverensstämmelse med vår tids språkbruk och att alltså uppsöka en formulering, som i nutida lagspråk motsvarar regeringsformens ordalag.» Och i öfverensstämmelse med detta yttrande har man velat utbyta det uttryck, som förekommer i regeringsformen, mot den bestämmelsen, att elev skall vara medlem af den svenska kyrkan.

Nu yttrar Första kammarens tillfälliga utskott, att utskottet finner emellertid, att genom den föreslagna omformuleringen till förman för motionärens framställning det ifrågavarande villkoret för inträde i seminariet fått en betydligt vidare ram, än hvad nyssnämnda grundlagsstadgan berättigar till.

Detta är alldeles min åsikt, och därför vill jag hemställa, att kammaren ville besluta att på det sätt biträda Andra kammarens mening, att ifrågavarande uttryck »begått Herrans nattvard» utbytes mot, att vederbörande skall bekänna den rena evangeliska läran. Jag kan, som sagdt, icke finna annat, än att det är något orimligt, att det i förevarande afseende skall fordras mera af en inträdessökande vid ett seminarium än af såväl hans lärare som af honom själf, när han utgår från seminarium såsom färdig att bli folkskollärare. Ett tvång af denna art länder hvarken kyrkan eller religionen till frönna, och därför ber jag för min del att på det lifligaste få förorda bifall till hvad jag nu föreslagit.

Herr Sundblad. Då jag inom utskottet varit med om behandlingen af föreliggande ärende och biträdt det slut, hvartill utskottet i det samma kommit, ber jag att här få yttra några ord.

Jag skall därvid tillåta mig att till bemötande upptaga något af hvad den föregående ärade talaren här nämnde. Han sade bland

*Angående
visst villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.
(Forts.)*

*Angående
visst villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.*
(Forts.)

annat, att man icke bör fordra af inträdessökande vid folkskolläraryseminarierna något mera, än hvad man fordrar af själfva folkskollärarna eller andra lärare, som hafva att undervisa i kristendom. Nej, det bör man icke göra, men när talaren sade, att man skulle begagna regeringsformens § 28 oförändrad och sätta den i stället för uttrycket »begått Herrans Nattvard», tillåter jag mig till den ärade talaren göra den frågan: huru vill man verkligen bevisa, att en person bekänner sig till den rena evangeliska läran? Männe beviset ligger däri, att han helt enkelt efter en viss lärobok undervisar däri? Det är åtminstone icke den lutherska kyrkans åskådning i detta fall, och den lutherska kyrkan företräder, såsom jag tror, den rena evangeliska läran. Det yttre beviset och på det subjektiva området vill jag icke inlåta mig, ty därvidlag lära vi icke kunna få några som helst fullgiltiga bestämmelser — det yttre beviset ligger väl icke blott i den teoretiska bekännelsen, utan det ligger väl äfven i dessa kulthandlingar, som den lutherska kyrkan har. Och själfva spetsen af allt hvad den luthersk-evangeliska kulten heter är och förblir nattvarden. Genom nattvardens begående har man deltagit i en sådan kulthandling, hvarigenom man efter mitt förmenande gifvit bevis på att man bekänner den rena evangeliska läran. Skulle nu helt enkelt, såsom Andra kammarens utskott har föreslagit och dess majoritet bifallit, uttrycket »begått Herrans nattvard» utbytas mot uttrycket »medlem af svenska kyrkan», så har man efter mitt förmenande förvanskat själfva grundlagens bestämmelse, som man har velat åberopa och som man vill taga till utgångspunkt vid bedömandet af denna fråga. Man har velat modernisera grundlagen. Jag är ingen gammal politiker, men jag undrar verkligen, om det går an att på något område modernisera grundlagen. Såvidt jag vet, skall grundlagen enligt dess egen bestämmelse tolkas efter ordalydelsen, och den tål således icke vid något vidare moderniserande, ty ett moderniserande kan komma att medföra mångahanda vantolkningar.

Detta i förbigående. Skulle man nu emellertid släppa löst på detta område, skulle följden helt enkelt blifva, att man lämnade tillträde till seminarierna för sådana personer, som icke blott, såsom ock utskottet påpekar, i viktiga punkter hade afvikande åsikter gentemot statskyrkans lära, utan kanske rent af förnekade den. Andra kammarens utskott har likväl dragit sig för detta. Detta utskott har velat inskränka tillträdet till seminarierna till att gälla sådana, som äro medlemmar af svenska kyrkan. Ja, »medlem af svenska kyrkan», det kan vara mångahanda personer, och medlem af svenska kyrkan kan den vara, som blott står antecknad i kyrkboken och icke utträdt. Men en sådan person har möjligen hvarken genom det ena medlet eller det andra medlet eller något som helst medel stått i personlig förbindelse med kyrkan. Han är i formellt afseende inskrifven såsom medlem af kyrkan, men är icke medlem i realiteten.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid denna sak, men jag vill blott tillägga det, att enligt min öfvertygelse skulle en ändring, äfven på det sätt den föregående talaren föreslog, kunna leda till att man finge in olika religiösa åskådningar vid våra folkskolor, och dessa olika åskådningar skulle ovillkorligen medföra, att vi finge en konfessionslös kristendomsundervisning. Det är väl det målet man åsyftar, men

det målet betackar jag mig för. Jag yrkar bifall till utskottets afstyrkande förslag.

Herr Hernlund: Jag vill icke tvista med den närmast föregående ärade talaren om hvad som menas med att »bekänna den rena evangeliska läran», men jag är öfvertygad om, att uti detta uttryck ligger ganska mycket, ehuru jag icke vill specialisera detsamma på samma sätt som Andra kammarens minoritet har gjort och icke heller på det sätt som nu den siste ärade talaren gjorde. Men hvad jag håller på fortfarande, och det ber jag också den siste ärade talaren begrunda, det är: är det rimligt att fordra af eleven, som skall börja vid folkskollärarseminariet, mera, än man fordrar af hans lärare och mera, än man fordrar af honom själf, när han en gång blir folkskollärare? Det är något, som jag icke fått svar på af den siste ärade talaren och som jag ber honom å sin sida förklara.

För öfrigt yttrade den ärade talaren sig egentligen i opposition mot hvad Andra kammarens majoritet föreslagit, nämligen att man skulle införa uttrycket vara »medlem af svenska kyrkan». Detta har jag ju icke velat. Jag har förordat, att man i full öfverensstämmelse med regeringsformen skulle begagna uttrycket: »bekänna den rena evangeliska läran». Sålunda kan jag icke af den föregående ärade talarens yttrande och polemik mot uttrycket »medlem af svenska kyrkan» känna mig öfverbevisad om olämpligheten af den af mig föreslagna redaktionen, nämligen »bekänna den rena evangeliska läran».

Herr vice talmannen: Här är föreslaget och beslutadt af Andra kammaren, att för inträde i våra folkskollärarseminarier skall fordras, att vederbörande är medlem af svenska kyrkan. Hvad menas nu, juridiskt sedt, med detta »medlem af svenska kyrkan»? Den frågan har varit uppställd och är kanske icke så lätt att besvara, men vi hafva fått i alla fall en utredning, helt nyligen, i den saken. Med anledning af den nya lagen angående äktenskaps ingående, som stadgar, att kyrklig vigsel kan erhållas endast af medlemmar af svenska kyrkan, blef det ganska bekymmertsamt för en hel del präster att veta hvad detta uttryck: »medlemmar af svenska kyrkan» innebär. Med anledning däraf anhöll jag hos höga vederbörande att få ett svar på den frågan, som kunde officiellt meddelas, och en utredning företogs inom justitiedepartementet och öfverlämnades till mig med rätt att offentliggöra den. Resultatet af denna undersökning blef, att som medlem af svenska kyrkan måste betraktas hvar och en, som är kyrkskrifven i svensk församling, han må i sitt inre tillhöra hvilket religiöst samfund som helst. När så är förhållandet, kan man väl omöjligt vara med om en sådan bestämmelse, som Andra kammaren har beslutat. Nu har här af herr Hernlund föreslagits, att i stället skulle fordras, att vederbörande skulle bekänna sig till den rena evangeliska läran. Den bestämmelsen är naturligtvis kyrkligt-religiöst sedt mycket fullständig, såvidt man hade yttre bevis för att han verkligen bekänner den rena evangeliska läran. Men i tillämpningen blir sådan bestämmelse precis detsamma som den, att han är kyrkskrifven i svensk luthersk församling, ty i och med det att han är kyrkskrifven i svensk

*Angående
viast villkor
för inträde
vid folkskollä-
seminarium.*

(Forts.)

*Angående
visst villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.*

(Forts.)

församling, är han juridiskt att anse såsom bekännare af den rena evangeliska läran, och den, som på något sätt bestrider detta, skall hafva bevisnings-skyldigheten. Således anser jag för min del, att den af herr Hernlund föreslagna ändringen i realiteten och tillämpningen icke kommer att innebära någon som helst skillnad mot hvad Andra kammaren beslutat — jag menar i praxis, om den än naturligtvis teoretiskt innehåller sådan skillnad.

Nu är det tydligt, att det är af mycket stort intresse, att i seminarierna och sedan också framför allt i folkskolorna meddelas god kristendomsundervisning, och ett slags garanti för detta är ju den nuvarande bestämmelsen om villkoren för inträde i seminarierna. Men jag vill icke bestrida, och det bestrider helt visst icke någon af herrarna heller, att det är mycket litet tilltalande, att såsom ett juridiskt villkor uppställa att hafva begått Herrans nattvard. Det är icke behagligt att fasthålla något sådant, och därför skulle jag för min del icke ansett mig böra motsätta mig en förändring i detta hänseende. Nu hafva reservanterna i Andra kammarens tillfälliga utskott gjort ett annat förslag, det, som herrarna se på 7 sidan, »att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i gällande stadga för folkskoleseminarierna i riket § 32, att orden »begått Herrens nattvard» måtte utbytas mot en bestämmelse, som innebär, att sökanden bör vara döpt medlem af svenska kyrkan och efter där åtnjutet konfirmationsundervisning hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång».

Denna reservation erhöi i Andra kammaren 92 röster, under det utskottets förslag erhöi 111 röster. Skillnaden var således mycket liten. Den starka minoritetens förslag har den förtjänsten, att man kommer ifrån allt sken af att man vill använda begäendet af Herrans nattvard såsom ett slags tvångsmedel. Den bestämmelse, som nu reservanterna i Andra kammaren stannat vid, har kommit till på följande sätt. För icke många år sedan gällde såsom villkor för kyrklig vigsel, att kontrahenterna skulle hafva begått Herrans nattvard. Mot denna bestämmelse gjordes många invändningar, och åtskilliga riksdagar väcktes från frireligiöst håll förslag om ändring härutinnan. För att nu tillmötesgå dessa invändningar, som man ville visa beaktande, gjordes den formulering, som af minoriteten i Andra kammaren godkändes. Och det kan väl ingen hafva något att invända emot, att den, som inskrifver sig vid ett seminarium, skall åtminstone hafva fått undervisning i den rena evangeliska läran, och att hafva fått intyg om att han fått sådan undervisning, att han är berättigad till nattvardsgång. Således synes det mig, som om det skulle varit riktigt, och det skulle jag icke haft något att invända emot, om Första kammarens tillfälliga utskott hade på det sättet beslutit förorda bifall till den af den starka minoriteten i Andra kammaren förfäktade åsikten, och jag tager för afgjort, att, om Första kammaren beslutar i öfverensstämmelse därmed, den starka minoriteten i Andra kammaren skall förvandlas till majoritet. Såsom ärendet nu föreligger, skall jag därför taga mig friheten att yrka, att Första kammaren måtte besluta i öfverensstämmelse med minoriteten inom Andra kammaren,

»att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl.

Maj: vidtagna sådan ändring i gällande stadga för folkskoleseminarierna i riket § 32, att orden »begått Herrans nattvard» måtte utbytas mot en bestämmelse, som innebär, att sökanden bör vara döpt medlem af svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång.

*Angående
visst villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.
(Forts.)*

Herr Hernlund: Herr vice talmannen har nyss meddelat, att enligt hans åsikt var det icke någon skillnad i sak mellan hvad Andra kammarens pluralitet beslutat i fråga om det uttryck, som skulle sättas i stället för »begått Herrans nattvard», och det af mig föreslagna, att vederbörande skulle bekänna den rena evangeliska läran. Herr vice talmannen framhöll sedermera, att »bekänna den rena evangeliska läran» egentligen ingenting annat vore än att vara medlem af svenska kyrkan, och det vore hvar och en som vore inskrifven i kyrkbok. Ja det är hvar och en naturligtvis, sedan han blifvit döpt. Och döpt och medlem af svenska kyrkan, som Andra kammarens minoritet vill hafva in, ingår således i det, som skulle vara lika med att vara medlem af svenska kyrkan enligt Andra kammarens majoritets mening. Nu säger herr vice talmannen, att om man tillägger hvad Andra kammarens minoritet ytterligare önskat, nämligen att vederbörande skall efter åtnjuten konfirmationsundervisning behörigen förklarats berättigad till konfirmations- och nattvardsgång, är man viss på att han åtminstone fått konfirmationsundervisning. Enligt min mening ligger i »bekänna» äfvenledes detta, ty man kan väl icke bekänna något, som man icke fått kunskap om. Den enda skillnaden skulle vara den, att vederbörande förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång, men »bekännelsen» anser jag icke kunna komma i fråga utan föregående konfirmationsundervisning. Jag inlägger emellertid i uttrycket »bekänna» mera än Andra kammarens minoritet och mera än herr vice talmannen nu själf velat däri inlägga. Jag inlägger däri jämväl begående af nattvarden, ehuru det icke är något, som ovillkorligen af alla skall göras, men som lyckligtvis ännu af många göres, och därför kan jag icke finna annat, än att det är en försämring på sätt Andra kammarens minoritet har gjort, då den förklarar, att bekännande af den rena evangeliska läran skulle vara lika med att hafva undergått förberedelse till konfirmation och nattvardsgång.

Herr vice talmannen yttrade vidare, att hufvudvikten är, att man bereder tillfälle till god kristendomsundervisning i folkskolorna. Ja det är alldeles min mening, men hufvudvillkoret härför är, att man får goda lärare vid seminarierna, så att de kunna utveckla entusiastiska anhängare af svenska kyrkans lära. Därpå skall vår uppmärksamhet framför allt vara riktad, ty få eleverna god kristendomsundervisning, blifva de också goda lärare i kristendom, utan att de på det ena eller andra af nu nämnda formella sätt styrkt sin kompetens. Jag anser, som sagdt, att Andra kammarens minoritets förslag innebär en försämring, och därför vidhåller jag mitt yrkande på bifall till det af mig framlagda förslaget.

Herr vice talmannen: Helt visst är det icke någon som helst strid mellan herr Hernlunds och min uppfattning om hvad som är

*Angående
vissa villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.*

(Forts.)

önskvärdt, och icke heller om sättet att besvara frågan: hvad vill det säga att bekänna den rena evangeliska läran, om det verkligen skall vara en bekännelse. Men om det står i en lag såsom villkor för inträde i seminarium, att man skall bekänna den rena evangeliska läran, kan det i den praktiska tillämpningen icke få någon annan betydelse än att den, som visar sig vara medlem af den svenska kyrkan, måste anses bekänna den rena evangeliska läran, till dess det blir ådagalagd af någon annan, att han icke det gör. Och således i praxis kommer det enligt min uppfattning alldeles bestämdt bli samma resultat, om villkoret blir att vara medlem af svenska kyrkan eller att bekänna den rena evangeliska läran.

Herr Sundblad: Jag nödgas åter taga till ordet och detta både med anledning af herr Hernlunds och äfven till följd af herr vice talmannens yttranden i denna sak.

Herr Hernlund har icke kunnat vara med om reservanternas i Andra kammaren förslag, sådant det föreligger. Han har ansett, att det innebär en försämring af Andra kammarens utskottsmajoritets förslag, som också blifvit bifallet af Andra kammaren. Ja, i den delen ber jag att få instämma med herr Hernlund. Men å andra sidan vill jag säga, att om man skall, på sätt herr vice talmannen nämnde, taga bort uttrycket »begått Herrans nattvard», emedan detta innebär en för det religiösa sinnet osmaklig juridisk norm, och i stället införa i seminariestadgan just detta, som reservanterna anfört, hvad har man då gjort? Jo, då har man tagit bort det viktigaste af de två sakramenten och låtit det mindre viktiga stå kvar, ty det heter i andrakammarreservanternas hemställan: »sökande bör vara döpt medlem af svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång». Jag anser för min del, att de båda sakramenten höra tillsammans, och att det ena utgör en utfyllnad och fullkomnande af det andra, och det är verkligen i fråga om nattvarden någonting rent personligt, att man deltagit i den lutherska kyrkans kult och därom afgifvit bekännelse i öfverensstämmelse med den rena evangeliska läran.

Ja, nu säger man, hvad har det för betydelse, att en person begått Herrans nattvard en gång? Han kanske aldrig gör det mera. Det händer ofta, men skola vi på detta område taga bort alla yttre garantier? Hvad blir följden af detta? När denna fråga var före vid 1886 års riksdag och därvid var föremål för liflig debatt inom Andra kammaren, uttalade en dåvarande medlem af Andra kammaren sina stora betänkligheter mot borttagandet af alla yttre garantier i fråga om religiös bekännelse. Jag kan icke för min del se, att detta uttryck att »hafva begått Herrans nattvard» bör innebära något så osmakligt för det religiösa sinnet, som man velat påstå. Och, mina herrar, här är något att beakta såsom slutpåföljd af ett borttagande af detta uttryck ur seminariestadgan. Påföljden blir den, att vi helt enkelt icke hafva någon som helst yttre säkerhet, att det uppväxande släktet i vårt land kommer att med hänsyn till religiös åskådning och bekännelse blifva ett evangeliskt-lutherskt släkte. Det är något sådant, jag icke vill

vara med om. Tager man bort bestämmelsen om nattvardsgången bör man också taga bort bestämmelsen om dopet.

Jag ber att ytterligare få yrka bifall till utskottets afstyrkande hemställan.

*Angående
vinst villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.*

(Forts.)

Herr Hammarskjöld: Då jag såg utskottets betänkande, erfor jag en känsla af missräkning öfver att utskottet icke velat tillmötesgå Andra kammarens önskingar i fråga om här föreslagna ändringar. Ty det lärer väl ändå vara en tämligen allmän mening icke blott bland religiöst likgiltiga utan äfven bland religiöst intresserade, att allt religiöst tvång och särskildt allt nattvardstväng är något i hög grad motbjudande; jag vill icke säga, att det är allas mening, men jag tror det är en mening, som allt mer och mer vinner öfverhand, och jag har länge hyst densamma.

När herr Hernlund började sitt anförande, ville jag af de uttalanden, han i början gjorde, draga den slutsatsen, att han skulle komma till samma resultat som minoriteten i Andra kammaren. Jag hade hoppats, att han skulle göra det, men det blef tyvärr en missräkning, och då, enligt det slutyrkande, som han gjorde, det skulle fordras, att sökanden »bekänner» den rena evangeliska läran för att vinna inträde vid ifrågavarande seminarier, kan jag icke på något vis förstå, på hvad sätt det skulle kunna utrönas, att personen verkligen bekänner denna lära annat än genom att han visar sig vara kyrkoskrifven i en svensk evangelisk-luthersk församling. Jag anser det nödvändigt, att någonting härvidlag göres, emedan det i annat fall säkerligen icke kommer att dröja länge, innan nattvardstväng i detta fall borttages. Jag blef därför mycket glad, då jag hörde herr vice talmannens uttalande, och jag får för min del uppmana kammaren att antaga den formulering Andra kammarens minoritet stannat vid. Jag anser, att detta är allt hvad man kan fordra; man kan icke komma längre, och jag finner för min del en sådan formulering tillfredsställande samt slutar med att uttala den förhoppningen, att kammaren måtte bifalla herr vice talmannens yrkande.

Herr Sörensson: Jag vill endast förklara, att jag för min del ingenting har emot ett godkännande af den uppfattning, som uttalats af minoriteten i Andra kammaren. Jag anser att allt tvång i religiösa ting är mycket litet tilltalande, och särskildt att i en stadga föreskrifva, att endast de personer, hvilka begått Herrens heliga nattvard, skola hafva tillträde till ifrågavarande seminarier, finner jag mindre lämpligt; men att den inträdessökande skall hafva de kunskaper, som hvarje nattvardsberättigad person bör hafva, att han vid sitt inträde besitter denna kompetens, det anser jag vara fullkomligt riktigt. Jag kan däremot icke alls dela herr Hernlunds uppfattning, att det skulle vara tillräckligt, om han är medlem af svenska kyrkan, ty medlem af svenska kyrkan är den, som är skrifven i kyrkobok, men inskrifven i kyrkobok, det kan man vara äfven utan att vara döpt. Om en person kommer till mig och säger: jag vill hafva mitt barn inskrifvet i kyrkoboken, och det skall heta så och så, är jag skyldig att skriva in detta barn utan att detsamma blir döpt, ty personen i fråga kan på samma

*Angående
vissa villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.*
(Forts.)

gång förklara, att han icke vill hafva sitt barn döpt. Således är det icke något bevis för att en person är döpt, att han är inskrifven i kyrkobok. Emellertid anser jag mig kunna gå med på det förslag, hvarom minoriteten i Andra kammaren förenat sig, och vill jag därför yrka bifall till detsamma.

Herr Bosæus: Då jag varit medlem i detta utskott, ber jag få tillkännagifva, på hvilka grunder jag biträdt utskottets kläm.

Man har här med rätta anmärkt, att Andra kammarens beslut är alltför vidsträckt; att vara medlem af svenska kyrkan innebär icke någon bekännelse, utan endast att personen i fråga så att säga är bokförd i svenska kyrkan och icke kommit att därifrån utträda. För min del anser jag, att den af Andra kammarens minoritet omfattade meningen icke heller motsvarar grundlagens bestämmelse, att man skall *bekänna sig* till den rena evangeliska läran, ty att en person blifvit döpt och fått sådan undervisning, som berättigar till konfirmation, men icke konfirmerats eller gått till nattvarden, kan jag icke finna bevisa något som helst i fråga om bekännelsen; snarare gifver det mig den uppfattningen, att denne person åtminstone i ett viktigt afseende nämligen i fråga om nattvarden skiljer sig från den evangelisk-lutherska läran, om han icke velat konfirmeras eller begå nattvarden; det är då snarare ett bevis på, att han icke tillhör den evangelisk-lutherska bekännelsen. Jag kan således icke finna, att vare sig det ena eller andra uttrycket motsvarar grundlagens fordran, att dessa personer skola bekänna sig till den evangelisk-lutherska läran.

Nå, säger man, hvarför icke helt enkelt införa grundlagens bestämmelse i seminariestadgan, eller att inträdessökande skola bekänna sig till den rena evangelisk-lutherska läran? Detta har icke varit möjligt, tror jag, af praktiska skäl, på grund af svårigheten att få ett kännetecken på, att en person verkligen bekänner denna lära.

Nu säger man: det fordras dock icke af lärare vid seminarierna, och det kan ju också sägas, att det vore berättigadt att fordra af lärarne detsamma som af eleverna. Men jag påpekar den skillnaden, att lärareposterna tillsättas af högre myndighet, som nog har lättare att kontrollera uppfyllandet af grundlagens bestämmelse än de flera lägre myndigheter, som hafva att taga emot eleverna och således skulle tolka denna bestämmelse.

Jag anser, att bestämmelsen i seminariestadgan tillkommit af praktiska skäl, och har icke funnit något enda förslag till formulering, som har företräde framför den bestämmelse, som nu är gällande. Vid sådant förhållande har jag ansett mig icke kunna vara med om att nu göra en ändring, hvarigenom en bestämmelse skulle införas, som blefve sämre än den, som nu finnes. Men är det så, att våra själsörjare anse sig kunna taga på sitt ansvar att utbyta nuvarande bestämmelse mot något så obestämdt som hvad här föreslagits, så må det så vara, men jag har velat fritaga mig för min personliga del från ansvar härvidlag.

Herr Ekman: Vår grundlag säger visserligen, att »till tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller

teologisk vetenskap, endast den kan utnämnas, som bekänner den rena «evangeliska läran», men i likhet med herr vice talmannen ber jag få konstatera, att detta, praktiskt sedt, kommit att anses liktydigt med att vara kyrkoskrifven i svensk kyrkoförsamling. Från början låg häruti ingen principiell motsättning. Man ansåg nämligen, att samtliga medborgare i den svenska staten tillhörde och måste tillhöra den rena evangeliska läran, och gjorde de det icke, skulle de utvisas ur landet. Ända till 1860 kvarstod i vår lagstiftning landsförvisningsstraffet för den, som afföll från denna lära. Endast främlingar kunde antagas vara af annan trosbekännelse. Grundlagens uttryck »bekänna den rena evangeliska läran» betydde då i verkligheten detsamma som att tillhöra den svenska kyrkan, och tvärtom att tillhöra den svenska kyrkan eller vara där kyrkoskrifven betydde att vara af den rena evangeliska läran. Men sedan landsförvisningsstraffet upphäfts — det tillämpades på senare tid icke, jag talar endast om principen — och efter det i samband därmed 1860 års dissenterslag tillkommit, hafva förhållandena betydligt förändrats. Efter denna tid kan en person tillhöra svenska kyrkan, utan att vara döpt, utan att bekänna den rena evangelisk-lutherska läran; han kan vara metodist eller baptist och ändå tillhöra den svenska kyrkan. Och dock kvarstår, såsom jag nämnde, det förhållandet, att blott en person är kyrkoskrifven i en församling, så anses han, där ej motsatsen särskildt konstateras, vara af den rena evangeliska läran. Nu är naturligtvis begäende af Herrens heliga nattvard inom svenska kyrkan ett mycket effektivt tecken på, att man verkligen bekänner den rena evangelisk-lutherska läran, men enligt min tanke är nattvardens begäende en alltför helig sak för att på detta sätt begagnas såsom juridiskt kriterium för, att man uppfyller grundlagens kompetensvillkor för beklädande af läraretjänst. Att en person måste vara döpt för att vara kompetent att meddela undervisning i kristendom inom svenska kyrkan, och att detta bör fordras äfven af dem, som skola utbildas därtill, är alldeles uppenbart, ty det är dopet, som i egentlig mening konstituerar medlemskapet i kyrkan, men att därutöver fordra begäendet af Herrens heliga nattvard, kan jag icke gilla, ty deltagandet i Herrens måltid är en personlig sak, som icke bör pressas fram på detta sätt. Det synes mig, att minoriteten inom Andra kammaren på lyckligt sätt löst denna fråga, då den uppställt fordringen så, att vederbörande bör vara döpt medlem af svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång. Jag ber således, herr talman, få instämma i herr vice talmannens yrkande.

Herr Clason: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det förefaller mig, som om det icke vore riktigt att, såsom här skett, jämnställa den bestämmelse, som här kräfvades, med hvad som är stadgadt angående rätten att erhålla kyrklig vigsel. Det är ju nämligen sistnämnda stadgande, som återfinnes i andrakammarminoritetsens förslag. Jag vill först ifrågasätta, huruvida icke denna bestämmelse om rätt till kyrklig vigsel antogs på en tid, då man ännu icke hade möjlighet till civiläktenskaps ingående, och då man således ville utsträcka möjligheten till kyrklig vigsel så långt som möjligt. Och det synes

*Angående
riist villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.
(Forts.)*

*Angående
visst villkor
för inträde
vid folkskole-
seminarium.*

(Forts.)

mig vidare i alla händelser vara en ganska väsentlig skillnad mellan att vara berättigad till erhållande af kyrklig vigsel och att vara lärare i kristendom; det synes mig att man har rätt att af en lärare i kristendom fordra vida större kvalifikationer.

Jag skulle vid sådant förhållande kunna vara med på herr Hernlunds yrkande, om verkligen i uttrycket »bekänna den rena evangeliska läran» låge något uttalande om en verklig effektiv anslutning till denna lära. Men så länge detta icke är förhållandet — och åtskilliga talare hafva sökt visa, att det så icke är — föredrar jag nuvarande bestämmelse, i hvilken jag tror ligga någon garanti för en effektiv anslutning till kyrkans lära, alltså någon smula effektivt skydd för att den, som skall undervisa barn i kristendom, verkligen har personlig anslutning till denna lära.

Vi stå för närvarande, på grund af beslut som vi fattat förra året, såvidt jag förstår, inför en ganska väsentlig skilsmässa på detta område; massor komma att aldeles lämna den svenska kyrkan. Äfven af denna anledning synes det mig så mycket mer angeläget, att för dem, som stå kvar, gifves någon garanti för, att deras barn komma att undervisas af lärare, för hvilka något finnes, som markerar deras anslutning till den lära, i hvilken de skola undervisa.

Men, säger man, då fordras mer af de inträdessökande vid seminarierna än det fordras af deras lärare. Ja, men detta beror ju på, att bestämmelsen för lärarna genom förhållandenas makt kommit att betyda helt annat än den betydde, då man skref regeringsformen. Men icke synes mig denna omständighet vara en tillräckligt stark anledning att taga bort det skydd man ännu har kvar genom en annorlunda formulerad bestämmelse i seminariestadgan.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson, Albert: Såsom förut nämnts, innehåller regeringsformen, att den, som skall lämna undervisning i kristendom, skall bekänna den rena evangeliska läran. Om man nu införde denna bestämmelse i stadgan för folkskolelärareseminarierna, så skulle det kunna hända, att många, åtskilliga åtminstone, råkade i tveksamhet, huru den skulle tolkas. En närmare bestämmelse bör därför införas i stadgan för dessa seminarier, och den reservation, som i Andra kammaren blifvit framförd, uppfyller detta ändamål. Den står i full öfverensstämmelse med regeringsformen, och därför tillåter jag mig instämma i herr vice talmannens yrkande.

Herr Hernlund: Blott ett par ord, och verkligen blott ett par ord! Jag vill endast med anledning af hvad herr Ekman yttrade till honom frambara mitt tack för att han genom det af honom framdragna exempel visade, att det verkligen är skillnad mellan hvad jag kallade att bekänna den rena evangeliska läran och att tillhöra den svenska kyrkan. Ty herr Ekman nämnde, att till den svenska kyrkan kan också en baptist hänföras, men jag undrar just om herr Ekman någonsin hört, att en baptist bekänt den rena evangeliska läran.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Hernlund*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och på det sätt biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut, att hos Kungl. Maj:t skulle göras en sådan anhållan, som Andra kammaren för sin del beslutat, dock med den ändring, att orden »är medlem af svenska kyrkan» utbyttes mot orden »bekänner den rena evangeliska läran», och 3:o) af herr *vice talmannen*, att kammaren skulle bifalla det yrkande, som angifvits i den vid Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande nr 22 fogade reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr vice talmannens yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller herr vice talmannens yrkande i afseende på Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 43.

Som Andra kammarens beslut i ämnet således ej blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Vid förnyad föredragning af Första kammarens tillfälliga utskotts den 25 och 27 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 30, i anledning af Andra kammarens beslut angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda memorial nr 19, om användande af riksbankens vinst för år 1909, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

*Om styckning
i egnahems-
lägenheter af
förra majors-
bostället
Hammar.* Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 24 och 25 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 33, i anledning af väckt motion om styckning i egnahemslägenheter af förra majorsbostället 2 mantal Hammar nr 1 i Värmlands län m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 26, hade herr *N. A:son Berg* anhållit, att Riksdagen behagade för sin del besluta, att förra majorsbostället 2 mantal Hammar nr 1 i Hammarö socken och Karlstads härad af Värmlands län måtte styckas i smålotter och mot besittningsrätt på viss tid upplåtas till egna hem eller ock, därest ej så kunde ske, att egendomen försålles i smålotter för samma ändamål, samt i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det behagade Kungl. Maj:t att vid denna försäljning vidtaga erforderliga åtgärder, i syfte att fastigheten blefve på betryggande sätt afhänd för bildande af egna hem.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifvet skäl hemställt, att herr Bergs ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Larsson: Nu ligger ånyo framme på Riksdagens bord frågan om styckning af förra majorsbostället Hammar på Hammarön nära Karlstad. Denna ö, som ligger så nära Karlstad, att det är ständigt ångbåtsfart mellan staden och ön, hyser en fiskarebefolkning, som är fullständigt typisk, d. v. s. liknande Västkustens befolkning, hvilken försörjer sig, om äfven med svårighet, på fiske och småbruk. För denna är det af stor vikt, att det blir något af med den föreslagna försäljningen till egna hem, och att beslut härom fattas. Jag skall bedja något få redogöra för hvad i saken hittills åtgjorts och huru frågan varit behandlad.

Redan år 1905 anmärkte statsrevisorerna, att husen voro förfallna på ifrågavarande egendom. År 1907 säger Konungens befallningshafvande i en skrifvelse till jordbruksdepartementet, att husen äro i det skick, att Konungens befallningshafvande icke vet, om man kan få egendomen utarrenderad, och år 1907 i maj månad får domänintendenten order att uppgöra förslag till styckning af egendomen med biträde af godemän, ett förslag som äfven uppgjordes. Han får år 1908 ytterligare order att göra upp kompletteringsförslag till det först nämnda, och sedan detta blifvit verkställt, insändes förslaget i september nämnda år till jordbruksdepartementet, men sedan har man ingenting hört af. Vid 1908 års riksdag förekom motion i Andra kammaren om egendomens styckning, och denna motion bifölls i nämnda kammare, men Första kammaren afslog densamma, dock med högs

få rösters öfvervikt. Nu har arrendet för denna egendom, som på 1880-talet uppgick till nära 2,000 kronor, sedan 1900 utgått med 600 kronor och gården utarrenderas numera för ett år i sänder. Husen äro i det skick, att i desamma icke kunna hysas kreatur, så att arrendatorn befriats från att hålla kreatur och får sälja foder, och gården befinner sig i sämsta skick, i sådant skick, att det verkligen är ett afskräckande exempel för dem, som tänka på att staten efter nya metoder bör sätta sig i besittning af all jord.

Nu har utskottet fått utredningen samt motionen hänvisade till sig, och utskottet har gillat nästan alltsammans, äfven i motiveringen, samt erkänner att husen äro i bristfälligt skick. Utskottet tror, att det bästa man här kan göra vore att försälja egendomen, och erkänner sålunda, att de förhållanden, som omtalats i motionen, äro med sanningen öfverensstämmande. Jag var i går i Karlstad och skaffade mig då ånyo upplysningar om egendomen, som jag själf sett för några år sedan, och allt öfverensstämmer i att den befinner sig i bedröfligaste skick; både jord och hus blifva allt sämre för hvarje år. Nu har utskottet, oaktadt det erkänt allt detta, i slutet af motiveringen sagt, att Kungl. Maj:t har frågan under utredning, och att det hoppas, att en utredning skall komma, så att frågan af Kungl. Maj:t må kunna hänskjutas till nästa års riksdag. Då går ytterligare ett år, egendomen blir sämre och sämre och styckningen, om den blir beslutet vid nästkommande riksdag, blefve i alla fall uppskjuten på åtminstone ett par år. Fiskarbefolkningen på Hammarön behöfver verkligen få tillfälle att förvärfva sig dessa lägenheter, och personer från Karlstad hafva redan på egendomens område hyrt smålägenheter, som de innehafva på ofri grund, och för min del hade jag hoppats, att Riksdagen åtminstone skulle för sin del nu besluta, att denna styckning kan äga rum och att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t blir färdig med utredningen, skulle vidare förordna om styckningen och vidtaga de åtgärder, Kungl. Maj:t må finna vara af behofvet påkallade. Därför tager jag mig, herr talman, friheten att hemställa, att Riksdagen behagade för sin del besluta, att förra majorsbostället 2 mantal Hammar nr 1 i Hammarö socken och Karlstads härad af Värmlands län skall styckas i smålotter och försäljas till egna hem, på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer.

*Om styckning
i egnahems-
lägenheter af
förra majors-
bostället
Hammar.
(Forts.)*

Herr Odellberg, Theodor: Det lider nog icke något tvivel, att denna egendom bör försäljas och icke vidare utarrenderas, och om Riksdagen vill gå med på den siste talarens förslag att uppdraga åt Kungl. Maj:t att sälja, har jag för min enskilda del icke något däremot, men Riksdagen skulle då frångå sina förut fattade beslut.

Egendomen är hvad beträffar byggnaderna i mycket bristfälligt skick och ladugården kan ej hysa några kreatur, såsom också den föregående talaren upplyst, men hvad jordbruket angår, torde det icke hafva någon fara. Egendomen är, som sagdt, af domänintendenten i vederbörlig ordning upptaxerad och förslag om dess styckning i åtta jordbrukslägenheter och i 10 bostadstomter uppgjort. Då denna fråga förra gången var före i riksdagen, beslöts i Andra kammaren och uttalades äfven i denna kammare önskvärdheten af att egendomen blefve försäld till den i Värmland bildade egnahemsföreningen. Kungl. Maj:t

*Om styckning
i egnehems-
lägenheter af
förra majors
bostället
Hammar.
(Forts.)*

har nu under ett helt år, sedan styckningen blef verkställd och godkänd, bedrifvit underhandlingar med föreningen om egendomens försäljning. Men då föreningen bjudit 23,000 kronor under egendomens uppskattningsvärde, har Kungl. Maj:t icke kunnat inlåta sig på en sådan affär. Egendomen är nämligen taxerad till 68,800 kronor, däraf skog för nära 40,000, och föreningen har bjudit 45,000 kronor. Hade Kungl. Maj:t kunnat göra upp med egnehemsföreningen, hade med all säkerhet aflämnats proposition i ärendet till denna riksdag. Emellertid, då man vet att egendomen är styckad och förhoppning finnes att till nästa riksdag få fram proposition, synes det mig att man bör gå med utskottet, som i denna sak varit fullt enigt, och afslå motionen, allra helst som det dröjsmål, som kan uppstå till nästa riksdag, ej kan hafva någon inverkan på egendomens skötsel, alldenstund den är utarrenderad till den 14 mars nästa år.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wester: Det är egendomligt huru små frågor ofta kunna blifva ytterst svårlösta i riksdagen, och så förhåller det sig med denna fråga. Det händer nu, såsom det hände för två år sedan, då denna fråga var före i kamrarna, att Andra kammaren fattade ett och Första kammaren ett annat beslut och så föll den. Andra kammaren uppdrog för sin del år 1908 åt Kungl. Maj:t att utreda frågan och försälja egendomen. Första kammaren afslog detta yrkande med 59 röster mot 54. Då försäkrades af den föregående talaren, att frågan med all sannolikhet skulle komma tillbaka till 1909 års riksdag och att det då skulle föreligga en fullständig utredning från Kungl. Maj:t. Nu har emellertid någon sådan utredning icke hörts af och jag tror att det vore mycket betänkligt att vidare afvakta en dylik, utan torde kammaren ha allt skäl att antaga det yrkande, som den förste talaren här framställde.

I Värmland är man mycket förvånad häröfver, att Kungl. Maj:t och Riksdagen icke förmå lösa en så obetydlig fråga som denna. Om denna egendom, 2 mantal Hammar, låge i Norrland och komme under vanhäfDSLagen, då skulle det säkert blifva den första egendom, som skulle anklagas för vanhäfd. Nu ligger den emellertid i Värmland och kan ej komma under sådana lagbestämmelser, men det synes mig vara en skam för staten att äga en egendom, som är till den grad förfallen och så vanskött som denna.

Den föregående talaren sade att det skulle blifva endast ett års dröjsmål. Ja, det kan ju hända, att om man afslår motionen i år man kan ha förhoppning om att denna utredning blifver färdig nästa år, men denna egendom har ett så utmärkt läge och det är så många, som där önska få köpa lägenheter till bildande af egna hem — den ligger alldeles i närheten af Karlstad — att hvarje dröjsmål, om ock blott för ett år, med denna frågas lösning är helt visst olämpligt, och på denna grund ber jag att få yrka bifall till herr Larssons förslag.

Herr Larsson: Endast några få ord.

Utskottets ordförande hade ju heller ingenting emot att Kungl. Maj:t nu gör denna försäljning på egen hand, sedan Riksdagen för sin

del beslutat den. Om jag nu tänker mig att Kungl. Maj:t, som haft denna utredning sedan september 1908, blir färdig med densamma om åtta dagar, så kan Kungl. Maj:t sälja utan att ånyo höra Riksdagen. Jag har ansett det vara ett stort behof att egendomen kommer i bättre händer, och sedan den styckats till villatomter är jag öfvertygad om att staten på så sätt får mera betaldt för den än eljest, och därför håller jag före att kammaren bör behjerta denna sak.

*Om styckning
i egnahems-
lägenheter af
förra majors-
bostället
Hammar.
(Forts.)*

Herr Odelberg, Theodor: Jag har ju icke personligen varit på egendomen, så att jag kan icke kontrollera de uppgifter som lämnats angående densammans vanhäfd. Jag har endast tagit del af domänintendentens instrument och däraf framgår, att byggnaderna äro i dåligt skick, men icke så jordbruket. En af utskottets ledamöter, en värmlänning, som känner egendomen mycket väl, förklarade, att det icke kunde vara tal om att sälja egendomen till det låga pris, egnahemsföreningen bjudit. Egendomen är belägen 12 kilometer ifrån Karlstad landvägen, sjövägen är något kortare.

Herr Wester sade vidare, att det är så begärligt att köpa tomter på denna trakt och att redan folk slagit sig ner där. Ja, det är visserligen förhållandet med doktor Clarholm i Karlstad och ett fruntimmer, som också bebyggt en tomt där, men för öfrigt finnas mig veterligen inga andra som byggt på denna plats. Och jag tänker mig, att egendomen icke kan vara så särdeles begärlig, när det nu af föreningen bjudes 45,000 kronor för densamma och egendomen är lågt taxerad till 68,800 kronor.

Herr Larsson: Det är väl ändå något fel med egendomen, när den för 15 år sedan gaf 2,000 kronor i årligt arrende, men nu måste utarrenderas för 600, och man vet väl hur en egendom, som råkat i vanväfd, så småningom förfaller och blir till sist omöjlig att arrendera bort. Å egendomen Löfnäs, som är belägen i närheten af Hammar, ha Karlstadsborna börjat köpa tomter, den ena efter den andra, för bebyggande. Det är sant att afståndet landvägen till Karlstad är 12 kilometer, men under somrarna går det ångbåt hvarje kvart och härute bygga stadsborna gärna sina sommarställen. Dessutom vill jag särskildt poängtera, att fiskarbefolkningen, som mycket väl behöfver egna hem, skulle med fördel kunna bygga på denna egendom. Det är bestämdt säkert hvad domänintendenten sagt, jag träffade honom i går likasom disponenten för egnahemsbolaget, och båda voro ense om att egendomen är i ett utomordentligt dåligt skick, men att den det oaktadt med lätthet torde kunna säljas. Men å andra sidan är det gifvet, att chefen för föreningen icke bjuder mer än det minsta möjliga. Det blir Kungl. Maj:ts sak att se till att det högsta möjliga pris kan erhållas.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr Larsson, att Riksdagen behagade för sin del besluta, att förra majorsbostället 2 mantal Hammar nr 1 i Hammarö socken och Karlstads härad af Värmlands län skulle

styckas i smålotter och försäljas till egna hem på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämde.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Larsson* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Larssons yrkande i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 37.

*Åtgående
undersökning
rörande
karteller och
truster m. m.* Föredrogs ånyo Första kammarens tillfälliga utskotts den 24 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 27, i fråga om en af friherre E. Palmstierna väckt motion nr 1, med begäran om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till behandling af dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 1, hade friherre E. Palmstierna hemställt, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta utföra en undersökning angående inom landet befintliga karteller och truster, i syfte att kunskap må erhållas om deras antal, beskaffenhet och arbetssätt m. m.; samt att Kungl. Maj:t, med stöd af den erfarenhet, denna undersökning må lämna, ville låta uppgöra och för Riksdagen framlägga förslag till sådana åtgärder, hvarigenom möjlighet beredes att vinna en kontinuerlig öfversikt af kartell- och trustväsendets utveckling och verksamhet i Sverige».

Sedan Andra kammaren beslutit i enlighet med utskottets hemställan om bifall till det i motionen gjorda yrkandet, hade ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som hänvisat detsamma till för-

beredande behandling af sitt första tillfälliga utskott, och hade sistnämnda utskott i nu föredragna utlåtande — med förmälan, att utskottet ansåge en kontinuerlig inspektion öfver inom landet befintliga karteller och truster för närvarande icke vore erforderlig — hemställt, att Första kammaren måtte på så sätt biträda Andra kammarens beslut, att Första kammaren för sin del beslutade, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta anordna en väsentligen statistisk utredning angående inom landet befintliga kartellers och trusters organisation och verksamhetsätt äfvensom åstadkomma en utredning om kartell- och trustfrågans läge i andra stater.

Angående
undersökning
rörande
karteller och
truster m. m.
(Forts.)

Reservation hade afgifvits af herr *Hildebrand*, som ansett sig böra hemställa, att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens på grund af friherre Palmstiernas motion nr 1 fattade beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Herr *Hildebrand*: I egenskap af reservant inom utskottet skall jag tillåta mig hemställa, att denna kammare icke måtte biträda Andra kammarens beslut i frågan, och anhåller jag att såsom motivering för denna min hemställan få förutskicka en kortfattad kritik dels utaf motionen och dels af utskottets utlåtande.

Vill man försöka taga reda på hvart motionären i själfva verket syftar, mötes man närmast af ett kraf på utredning och inspektion af karteller och truster. Vidare är att bemärka, att några definitioner ej förekomma i motionen, lika litet som några försök att karakterisera de sammanslutningar som finnas inom landet och blifvit af motionären omnämnda, så att det är mycket dunkelt hvad utredningen egentligen skulle omfatta. Men detta behöfver nog icke heller klargöras, därför att utredning och inspektion af dessa sammanslutningar aldrig skulle enligt motionärens mening blifva något slutligt mål, utan med utredningen och inspektionen skulle en *blifvande lagstiftning* förberedas. Men frågar man då efter innehållet och syftet med denna bebadade lagstiftning, gifver motionären visserligen en del synpunkter, men han försöker icke att närmare klargöra den blifvande lagstiftningen och säger uttryckligen, att man först bör hafva denna utredning och denna inspektion, innan man kan bestämma innehållet af lagstiftningen. Han kommer emellertid i slutet af sin motion med några framtidsbilder, som äro betecknande nog. Han säger där:

»Har en näringsgren blifvit fullständigt monopoliserad vid bildandet af en kartell eller trust, fyller denna en nödvändig samhällelig uppgift. Den har blifvit ett samhällsorgan och bör behandlas såsom sådant. Däri innefattas noggrann samhällelig *kontroll*. I detta afseende har förordats, att staten bör vara representerad i organisationens styrelse och deltaga uti dess revision, samt att vetorätt angående vissa beslut bör tillerkännas statens representant, i synnerhet uti sådana företag, som staten gifvit särskilda privilegier.

Fortfar kapitalets koncentration med den snabbhet, man kunnat iakttaga under de sista åren, är det sannolikt, att vissa monopol helt och hållet kunna behöfva öfvertagas af samhället själf.»

Ja, här tror jag vi ha pudelns kärna. Utvecklingen tänkes af

Angående
undersökning
förande
karteller och
trustar m. m.
(Forts.)

motionären gå i den riktningen, att till sist sambället själfvt skall öfvertaga en del af trusterna, en del af landets industri. Detta skulle alltså nu närmast förberedas medelst utredning och inspektion, och man får en känsla, när man läser motionen, af att motionären tänkt sig, att det icke är värdt att alltför bestämdt påyrka för mycket på en gång, ty det kanske ändå blefve för hårdsmält; men om man tar det försiktigt och blott att börja med kommer med kraf på utredning, då skulle ju kunna hända, att till och med Första kammaren skulle kunna gå med på ett utredningsbeslut, och sedan skulle man nog i en framtid komma därtill att staten öfvertog dessa truster. Jag har haft svårt att, när jag läst motionärens framställning, värja mig från den misstanken, att motionären helt enkelt afsett, att denna utredning och inspektion skulle blifva det bästa medlet i agitationen mot allt hvad större ekonomiska sammanslutningar heter.

Första kammarens tillfälliga utskott, som fått motionen till sig öfverlämnad, sedan Andra kammaren fattat beslut i öfverensstämmelse med motionärens utredningskraf, har naturligtvis icke alls haft så vida vyer som motionären, och man måste ju vara utskottet tacksam därför. Att utskottet nu har förordat en utredning, om ock, i jämförelse med Andra kammarens beslut, en begränsad sådan, är motiveradt kanske närmast med följande rader på sidan 8, där det heter:

»Sammanslutningsrörelsen har redan vuxit sig stark, och det är osannolikt att frågan mycket längre skall kunna hållas utanför agitationen. Det är då klart, hvad det skulle innebära för vårt lands lugna utveckling, om allmänheten genom en objektiv och tillförlitlig framställning kunde få kännedom om sakens verkliga sammanhang, innan ännu dess omdöme blifvit missledt genom ensidiga och felaktiga uppgifter.»

Det vill säga, att utskottet önskar en begränsad utredning, därför att en sådan utredning skulle kunna tänkas göra slut på agitationen mot de stora ekonomiska sammanslutningarna. För min del har jag mycket svårt att tänka mig, att en agitation skulle kunna dödas på detta sätt. Det är ju mycket mer, som redan är begärdt och ännu mer som fordras utanför Riksdagen. Huru skall man då kunna tänka sig, att agitationen här skulle kunna dödas genom att till någon mån tillmötesgå motionärens hemställan. Detta har jag mycket svårt att tänka mig. Det förefaller mig tvärtom, som om ett utredningsbeslut eller en riksdagsskrivelse här skulle på det allra skarpaste utnyttjas just i agitationens tjänst. Det skulle då heta i den socialdemokratiska pressen och på folkmöten och en del andra håll: Ja, där ser man att statsmakterna själfva ansett, att de stora ekonomiska sammanslutningarna äro misstänkta företag, hvilka på det noggrannaste måste öfvervakas. Just detta misstänkliggörande af hvarje sammanslutning skulle enligt min tanke gifva ny näring och tillföra nytt bränsle åt agitationen i stället för att döda densamma. Vill man alltså påskynda agitationen tror jag att man skall gå med och taga det beslut, som utskottet här föreslagit. Nej, mina herrar, jag tror att man vid denna frågas bedömande bör helt skjuta åt sidan dessa, att jag så må säga, politiska och taktiska skäl för ett bifall och blott se till det reala i frågan, såsom den i och för sig bör bedömas.

Det gäller här att svara på frågan, om denna utredning är nödig och behöfelig.

Det är ju alldeles klart, att en utredning ur kunskapsintressets synpunkt skulle vara fördelaktig, och den borde antagligen kunna blifva ganska intressant, om den ock aldrig skulle kunna blifva så djupgående som motionären tydligen tänkt sig, helt enkelt beroende på innehållet i vår grundlag och beroende på att vi icke ha några lagbud, som skulle kunna tvinga de personer, som stå i spetsen för sammanslutningarna, att lämna allehanda olikartade uppgifter rörande prispolitiken och annat. När emellertid, såsom jag tror, en sådan utredning skulle leda till dessa sammanslutningars misstänkliggörande, synes mig detta kunskapsintresse väga fjäderlätt i vägskålen gentemot denna andra efter mitt förmenande mycket betydelsefulla faktor. Här möta två frågor till besvarande. Den första, huruvida dessa sammanslutningar redan gjort sig skyldiga till sådana öfvergrepp, att ett statens ingripande medelst utredning eller inspektion behöfver förekomma. Den andra frågan, om statsmakterna hafva någon anledning att anse, att alla dylika sammanslutningar, om hvilka här är fråga, äro onödiga eller skadliga.

Det är ju alldeles klart, att, när stora ekonomiska sammanslutningar bildas, enstaka klagomål i ett eller annat hänseende kunna förnimmas, men nog tror jag att man måste erkänna, att i vårt land alla de större ekonomiska sammanslutningarna öfvervakas och bevakas mera kanske än någonting annat. Vi hafva sett Grängesbergsbolaget. Efter någon tid är staten ägare af hälften utaf dess malmrikedomar uppe i Lappland. Vi hafva sett sockerbolaget växa upp och finna, att staten ordnat med en stigande beskattning på fem år, och man kan naturligtvis vänta en ny liknande uppgörelse, när denna femårsperiod gått till ända. Nej, det är nog så, att det icke är från dessa stora sammanslutningar som man för närvarande kan tänka sig några större faror. Genom tullnedsättningar eller på beskattningens väg kunna de helt visst åtkommas, så snart de skulle börja drifva någon osund politik, som af statsmakterna måste stäffas. I afseende härå och för undvikande af missförstånd ber jag att här få på det allra kraftigaste framhålla, att om dessa sammanslutningar, dessa trustar och karteller skulle vilja missbruka sin kapitalmakt och därigenom komma in i en i grunden osund utveckling, synes det mig vara alldeles klart, att staten bör ingripa, och då har staten för det ändamålet lätt tillgängliga maktmedel. Hvad kan exempelvis sockerbolaget uträtta, om tullen å socker skulle nedsättas, och hvad kan sprittrusten göra för att höja priserna vid försäljning till Göteborgssystemets bolag, när staten väl ändå har i sin hand att i så fall öka beskattningen?

Däremot finnes det nog vissa anledningar att tänka sig, att staten kan vid sina upphandlingar lida skada däraf, att det bildas *vissa tillfälliga* sammanslutningar för att ej gå under vissa minimibelopp vid offerter, men sådana tillfälliga sammanslutningar kommer man naturligtvis icke åt med denslags utredning hvarom här är fråga, utan det blifver blott de redan befintliga färdigbildade kartellerna och trusterna.

Den andra frågan som jag framkastade var denna: hafva statsmakterna någon anledning att anse större sammanslutningar på det eko-

*Angående
undersökning
rörande
karteller och
trustar m. m.
(Forts.)*

*Angående
undersökning
rörande
karteller och
trustar m. m.*

(Forts.)

nomiska området skadliga? Det förefaller mig, att denna fråga kan helt enkelt besvaras med ett nej. Om vi se på vår exportindustri, har denna industri på den utländska marknaden att kämpa med mycket stora industrier i andra länder och med stora karteller och trustbildningar. Huru skall man kunna tänka sig, att vår industri i längden skall kunna bestå utan inbördes öfverenskommelse och sammanslutning i lösare eller fastare former? Och när vi tänka på att vårt land ju dock är ett kapitalfattigt land, måste man icke då erkänna, att det är en riktig tanke, som ligger i dessa sammanslutningar mellan med hvarandra konkurrerande företag för att nedbringa förvaltningskostnaderna och få bort onödig friktion? Endast häruti ligger ett berättigande för en sammanslutning i den ena eller andra formen, utan att den konsumerande allmänheten därigenom behöfver att på något sätt uppskörtas. Sammanslutningstendensen torde vara ganska utmärkande för det tidsskede, i hvilket vi lefva, och det synes mig, att det vore ett Sisufusarbete af staten att söka få bort dessa sammanslutningar. Det synes mig också som det skulle vara alldeles orätt att inrikta statens intresse på att hindra dylika sammanslutningar att uppstå. Men hvad statsmyndigheterna böra göra är naturligtvis att tillse, att den utveckling, hvarom vi här talat, ej kommer att gå i osund riktning, och om så är, att då ingripa. Men man har ju sett, att dylikt gått för sig, utan att någon utredning föregått. Här kan ju en regering framlägga en proposition för visst fall, då anledning därtill gifves, och motioner kunna framkomma, och på andra olika vägar spörsmål väckas för att sedan blifva föremål för Riksdagens pröfning och afgörande. Och när detta öfvervakande är så noggrant som för närvarande, synes det mig sannerligen icke vara nödvändigt att här sätta i gång en utredning, hvilken, om den ock blifver så begränsad som utskottet tänkt sig, dock alltid skulle blifva ganska långvarig och draga stora kostnader. Under hänvisning härtill ber jag att få till kammaren hemställa, att Andra kammarens beslut i ärendet icke måtte föranleda till något Första kammarens beslut.

Grefve Lagerbjelke: Reservanten har i början af sin reservation såsom skäl mot den föreslagna utredningen framhållit, att antalet utredningar, som Riksdagen begär af Kungl. Maj:t, årligen växer, och att Riksdagen vid sådant förhållande bör noga pröfva, innan den besluter en skrifvelse. Ja, däri instämmer jag till fullo och anser äfven, att det utskott, som jag har äran representera, handlat därefter. Utskottet har till och med beskyllts för massmord. Äfven i detta fall har utskottet moget och noga pröfvat föreliggande motion. Då denna varit nr 1 i Andra kammaren och utskottet inkommit med sitt utlåtande i riksdagens elfte timme, har utskottet verkligen tagit sig tid och sökt att sätta sig in i frågan.

Reservanten har, såvidt jag förstått honom rätt, i sitt anförande vändt sig mera mot motionären än mot utskottet. Han har fattat motionären så, att denne velat få till stånd först utredning och kontinuerlig trustinspektion för att sedermera komma till lagstiftningsåtgärd. Det är äfven min uppfattning, att detta varit motionärens mening. Utskottet har dock lika litet som reservanten velat gå med på detta.

utan har, med borteliminering af den kontinuerliga trustinspektionen, endast velat hafva en väsentligen statistisk utredning, som på grund af sin mera inskränkta omfattning ej kunde ligga till grund för en lagstiftning. Med denna af utskottet föreslagna utredning afses jämväl att vinna helt andra syften än motionärens.

Angående undersökning rörande karteller och trustar m. m.
(Forts.)

Hvad utskottet syftat på har reservanten nyss delvis omnämnt. Det första skälet, som utskottet haft för sin hemställan, har han dock icke vidrört. Det var, att enligt utskottets åsikt just motionärens motivering visar behöfvat af de kunskaper, hvilka den föreslagna utredningen afser att bibringa. Det finnes verkligen i fråga om trustar så många oriktiga och orimliga föreställningar, att den okritiska allmänheten bör i möjligaste måtto genom en objektiv framställning upplysas om sakernas verkliga sammanhang. Härigenom skulle agitationen visserligen icke kunna dödas, detta har utskottet ingalunda föreställt sig, som reservanten tyckts anse; men åtskillig nytta borde dock kunna åstadkommas. I detta sammanhang framhåller reservanten, att en sådan utredning som den föreslagna skulle kunna bibringa allmänheten den föreställningen, att statsmakterna betraktade trusterna och kartellerna med starkt misstroende såsom skadliga företeelser. Jag anser dock, att något dylikt knappast är att befara. Jag tror tvärtom, att, om Första kammaren nu skulle afslå den af utskottet ifrågasatta utredningen, det skulle komma att sägas, att Första kammaren vill hålla kartellerna och trusterna om ryggen och icke vågar vara med om en utredning.

Dessa upplysningspunkter, om jag så får uttrycka mig, hafva dock naturligen icke ensamma kunnat föranleda utskottet att hemställa om utredning. Utskottet har tvärtom haft positiva skäl därför.

Utskottet har nämligen icke kunnat annat än för sig själf medgifva, att i och med karteller och trustar här i landet förekommit jag vill ej säga öfvergrepp, men missbruk i afseende å pris och dylikt, och att sådant säkerligen kommer att förekomma äfven i framtiden. Det har dock visat sig, hvilket utskottet äfven framhållit i sitt utlåtande, att själfva offentligheten är ägnad att försvåra dylika missbruk och öfvergrepp. Vidare anser utskottet, att en opartisk undersökning skulle medföra fördjupade insikter i landets näringslif, och att dessa insikter borde komma till nytta vid många sidor af statens verksamhet. Så skulle nog utan tvifvel vara fallet vid upphandlingar och många andra tillfällen. Utskottet anser sålunda, att en undersökning rörande sammanslutningsrörelsen i den af utskottet föreslagna omfattningen är både erforderlig och lämplig.

Hvad reservanten i senare delen af sitt anförande uttalat angående sammanslutningars öfvervägande nytta m. m. har jag så mycket mindre anledning bemöta, som utskottet i sitt utlåtande haft samma uppfattning.

Jag vill till sist här framhålla, att, oaktadt reservanten så ifrigt talat för sitt afslagsyrkande, han själf i slutet af sin reservation talat om önskvärdheten af en viss årlig fabriksstatistik, som skulle anordnas af kommerskollegium. Denna statistik skiljer sig dock ej till omfånget särdeles mycket från den af utskottet förordade. Är det så, att kommerskollegium får den om hand, kommer den nog att ytterligare ut-

Angående undersökning rörande karteller och trustar m. m. sträckas. Skall det blifva en sådan statistik, bör man i allt fall ej binda Kungl. Maj:t beträffande den myndighet, som skall taga den om hand. Skulle något uttalande göras, anser jag emellertid för min del, att statistiska centralbyrån vore lämpligare.

(Forts.) Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Det kan väl ändå icke vara möjligt att skrifva till Kungl. Maj:t så, som utskottet här föreslagit. Där står ju helt kort: »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta anordna en väsentligen statistisk utredning angående» — — — Hvad vill det säga: »en väsentligen statistisk utredning?» Hvad skall det vara mer än eller mindre än en statistisk utredning? Så heter det vidare: »angående inom landet befintliga kartellers och trusters organisation och verksamhetsätt» samt därefter: »äfvensom åstadkomma en utredning om kartell- och trustfrågans läge i andra stater». Icke är det möjligt, att Riksdagen skall begära, att Kungl. Maj:t skall utreda trust- och kartellfrågan i alla möjliga andra stater, kanske först i alla europeiska stater, så kanske i amerikanska stater o. s. v.? Det är väl ändå fullkomligt orimligt att begära en sådan utredning.

Således anser jag redan på dessa formella grunder det vara rent omöjligt att biträda utskottets förslag. Och äfven af sakskal anser jag det också vara olämpligt eller åtminstone obehöfligt. Här finnas ej tillräckliga skäl för att begära en sådan utredning om trustar och karteller i Sverige. Den siste talaren försökte visst att uppdraga en bestämmd skiljegräns mellan utskottets hemställan och motionen. Där är ju en sådan skillnad, men det kan omöjligen förnekas, att en skrifvelse med anledning af motionen i alla fall blir ett slags förord för motionen.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Lindgren*.

Herr Clason: Jag skall däremot be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det synes mig alldeles tydligt, att denna fråga måste ses i samband med den ingripande omhvälfning på det ekonomiska området, som för närvarande äger rum. Förut hade vi den fria konkurrensen både på papperet och i verkligheten. Numera hafva vi den på papperet, delvis äfven i lagstiftningen, men i verkligheten är ett helt annat system så att säga under uppsegling, ett system, som i vissa fall tenderar till monopolbildning, och det synes mig då både nyttigt och önskligt att få en utredning i dessa afseenden till stånd.

Jag anser detta nyttigt och önskligt ur tre synpunkter. För det första ur *statens* egen synpunkt. Staten kan ej undgå att oupphörligt komma i beröring med dessa nya ekonomiska förhållanden, exempelvis vid sina entreprenader, då den inforrdar leveransanbud, då det är fråga om tulltaxor o. s. v. Den måste vid sådana tillfällen hafva en noggrann kännedom om de för handen varande ekonomiska förhållandena, och det går ej an, att den går ut ifrån, att här skulle finnas den gamla fria konkurrensen, hvilken faktiskt ej finnes.

En utredning härutinnan synes mig också nyttigt och önskelig ur

statsborgarnes, ur allmänhetens synpunkt. Ty äfven för allmänheten måste det, med hänsyn till dess ekonomiska mellanhafvanden, vara värdefullt att hafva en allmännare kännedom om dessa förhållanden, än den för närvarande har.

En utredning synes mig slutligen nyttig och önskelig med hänsyn till *hela vårt näringslifs ställning* särskildt gentemot utlandet. Vårt näringslif är faktiskt på en mängd punkter beroende af, hur dessa frågor ligga utomlands, med hvilka vapen man där kommer mot oss, hvad vi hafva att vänta af dessa stora sammanslutningar därute. Vi måste hafva reda på våra utländska konkurrenters vapen, och huru de kunna kasta öfver oss sina öfverskott, denna »dumping» och allt hvad det heter. Ur denna synpunkt anser jag det också vara en stor fördel, att utskottet ej talat blott om utredning rörande karteller och truster i Sverige, utan äfven ansett, att man borde försöka få någon kännedom om dessa frågors läge i andra stater — naturligtvis sådana andra stater, med afseende å hvilka det är af särskildt intresse för Sverige att veta, huru dessa frågor där ligga. Och icke är det så konstigt att följa med sådant. Vi hafva af utskottets utlåtande sett, att det redan finnes en utredning för ett par utländska stater och vi veta äfven, att också tulltaxekommittén, om jag ej tager miste, sysslat med dessa saker. Men arbetet därmed bör naturligtvis fortsättas, äfven om någon tulltaxekommitté ej längre sitter.

Reservanten har nu framhållit, att utredning skulle vara gagnlös, om den ej kunde blifva tillräckligt grundlig och det kunde den ej bli, om man ej kunde infordra uppgifter. Jag ber att få däremot genmäla, att jag tror, att, om man har kännedom om den utredning, som gjorts i Preussen, man ej kan förneka, att den varit mycket gagnelig, ehuru man där ej haft några möjligheter att infordra uppgifter utan måst stödja sig på frivilligt lämnade upplysningar.

Reservanten har emellertid egentligen grundat sin reservation därpå, att en sådan utredning skulle hafva skadliga följder; den skulle tagas till intäkt för en skadlig lagstiftning eller åtminstone för en agitation för en sådan lagstiftning. Jag ber dock att få påpeka, att utskottet aldeles bestämdt afvisat tanken på lagstiftning. För öfrigt tror jag, att förhållandet skulle blifva aldeles motsatt det af reservanten befarade. Frågan är för närvarande aktuell i landet och föremål för en växande agitation. Om man låter motionären och hans meningsfränder få ensamma taga den om hand, kommer denna agitation allt mer och mer att uppdrivas, och då tror jag, att vi just skola få se dessa skadliga följder framträda.

Jag tror också, att man kan vänta åtskilliga följder, om det får iortgå så, som för närvarande sker, att saken skall uppmärksammas endast af enskilde. Vi se gång på gång, hurusom det förekommer, att okunniga eller partiska personer i vara tidningar komma med uppgifter i detta hänseende, som skrämma upp allmänheten, men i de allra flesta fall äro aldeles ogrundade. Enligt min föreställning skulle meningen med denna utredning i stället vara att åstadkomma ett fullt opartiskt och fullt objektivt framläggande af förhållandena. Det är redan så, att man träffar ganska mycket fullkomligt lojalt folk, som är missnöjdt med och oroligt för dessa sammanslutningar, därför att de

*Angående
undersökning
rörande
karteller och
truster m. m.*
(Forts.)

Angående
undersökning
rörande
karteller och
trustor m. m.

(Forts.)

tro på lösa rykten, som gå ut, och icke hafva någon kännedom om vare sig sammanslutningarnas ekonomiska nödvändighet eller de ekonomiska fördelar, som med dem äro förenade. Jag menar, att en opartisk och objektiv utredning just skall bryta udden af en sådan agitation och visa, att dylika sammanslutningar äro nödvändiga, om vårt folk skall bestå i den ekonomiska konkurrensen. I stället för att misstänkliggöra dem, såsom för närvarande sker, skall utredningen förhindra, att de misstänkliggöras. Utan utredning kommer detta misstänkliggörande att fortgå i mycket stor utsträckning.

Jag tror icke heller, att det är skäl att vänta för länge, till dess andra företaga sig att göra en sådan utredning. Då vet man ej, hvem som kommer att taga den om hand. Jag tror, att det vore en fördel, om en utredning komme till stånd nu, ty då hade man en viss garanti för, hvem som tager den om hand, hvilket annars ej vore fallet.

Jag vill slutligen påpeka, att reservanten i utskottet synes mig i viss mån böjt sig för utskottets önskan, då han i sista stycket af sin reservation säger: »Då det emellertid kunde vara af viss vikt att få en del så att säga officiella data samlade, må framhållas önskvärdheten af att i kommerskollegii årliga fabriksstatistik intoges en särskild underafdelning om industriella sammanslutningar, hvori man kunde finna uppgifter om trustbolag, ringbildningar, etc., grundade på inflytande meddelanden, bestyrkta tidningsuppgifter eller dylikt.»

Just en sådan utredning, som utskottet, efter min uppfattning, åsyftar, vill således också reservanten hafva. Skillnaden mellan utskottets ståndpunkt och hans skulle då egentligen vara, hvem som skall utföra utredningen. Reservanten tänker sig, att den skall ingå i kommerskollegii årliga fabriksstatistik. Jag har tillfrågat en ledamot af kammaren, som tyvärr i dag är hindrad att närvara, men som är både intresserad för denna fråga och särskildt sakkunnig på det statistiska området, och han har förklarat, att något sådant säkerligen ej skulle låta sig göra utan en stark ökning af de arbetskrafter, som användas för nämnda fabriksstatistik. Och vidare bad han mig betona, att han ansåge olämpligt att anordna utredningen på det sättet, enär man af dem, som skola verkställa densamma, bör fordra mera än den rent statistiska kompetensen; man måste nämligen af dem också fordra kännedom om en hel del ekonomiska förhållanden, och det vore därför mycket bättre att verkställa en dylik utredning särskildt. Jag tror, att han har alldeles rätt i denna mening och att just nu sakkunnigt folk står att få. På grund häraf och på de skäl, som jag för öfrigt framhållit, anser jag att det vore välbetänkt, om vi nu uttalade oss för en opartisk, fullt objektiv utredning. Annars få vi med tiden någonting helt annat.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve von Rosen, Gustaf: Då denna fråga först var under behandling i utskottet, hade jag samma uppfattning, som den herr Hildebrand häfdat i sin reservation, men vid närmare begrundande af denna fråga har jag kommit att förena mig med majoriteten inom utskottet. Utskottet har sysselsatt sig ganska länge med denna mycket

intressanta och omfattande fråga och betraktat den ur alla synpunkter, som kunna framställas.

Jag är fullkomligt ense med reservanten i hvad han yttrat om myckenheten af de utredningar, som begäras, och de dryga kostnader, som uppkomma därigenom, ofta i frågor som icke kunna anses vara nödiga eller nyttiga. Men, i likhet med den föregående talaren, kan jag icke finna, att icke denna fråga väl förtjänar en utredning. Det har visserligen icke här i landet visat sig något sådant missbruk af industriella sammanslutningar, att statens ingripande på något sätt kunde vara berättigadt, men en del af dessa trusters eller sammanslutningars natur är sådan, att det kan vara önskligt att hafva kontroll på dem. Vissa af dessa organisationer kunna, om de lämnas att alldeles fritt utveckla sig, bilda monopol, som kunna verka skadligt för konsumenterna, för allmänheten. Det finnes ju, som herrarna väl veta, trusters af många slag. Dels ha vi sådana, som så att säga drifva utländsk politik, såsom exportföreningar. Dessa äro af stor nytta för staten och böra naturligtvis uppmuntras och stödjas på alla sätt, ty det är gifvet, att utlänningarna få olägenhet af, att en sådan trust blifver stark. Sedermera hafva vi sådana trusters, som bildas för att utgöra ett värn mot utländska trusters, och det är af största vikt, att sådana sammanslutningar blifva starka nog att kunna upptaga kampen mot utlandet. Såsom belysande exempel på dylika trusters hänvisar jag till hvad utskottet på sid. 5 nämner om den amerikanska tobakstrustens angrepp mot England, hvilket enligt min uppfattning är synnerligen intressant. Se vi sedermera på de trusters, som röra sig till hufvudsaklig del inom landet och närmast inverka på våra inre förhållanden, kunna dessa, som jag nämnde, blifva af den beskaffenheten, att det är lyckligt, om staten kan hålla dem inom tillbörliga gränser. Det äger ju alltid rum en ofantlig öfverkapitalisering, då sådana trusters bildas, och redan denna omständighet förtjänar ur statsekonomisk synpunkt särskild uppmärksamhet. När sedan småkapitalister skola köpa aktier i det nya företaget, så kan det, föreställer jag mig, ofta nog icke bli så fördelaktigt för dem på grund af aktiernas synnerligen uppdrifna värde, och det kan ju blifva frestande för de styrande i trusten för att uppehålla värdena bestämna höga priser å varorna till förfång för konsumenterna. Det är redan påpekat af herr Hildebrand, att staten dock har medel i sina händer däremot genom tullnedsättning och ökning af beskattningen i sådana fall.

Men redan frågan i och för sig anser jag vara af så omfattande beskaffenhet, att en utredning är väl på sin plats. Liksom herr Clason påpekat, ha vi sett en stor omhvälfning på det ekonomiska området. Om det visserligen också, som herr Hildebrand sagt, för motionären måhända hägrar, att staten skulle ombilda och öfvertaga trusterna, och att frågan således komme att sluta i agitation uteslutande mot stora sammanslutningar, kommer jag likväl till en annan slutsats än herr Hildebrand. Ty äfven ur denna synpunkt anser jag en utredning vara lämplig. Jag tror, att en sådan utredning skall komma att bringa mera reda i de ganska oklara begreppen om dessa förhållanden. Bland den stora allmänheten finnes såsom herr Clason sade, en oro, som i de allra flesta fall är fullkomligt obefogad gentemot stora affärssamman-

*Angående
undersökning
rörande
karteller och
trusters m. m.
(Forts.)*

Angående undersökning rörande karteller och trustar m. m. slutningar, och jag tror, att en utredning skulle bidra att stilla denna oro och bringa mera reda i begreppen, hvadan följaktligen en utredning skulle vara till gagn.

Herr vice talmannen framställde en mycket skarp kritik mot utskottets kläm och ansåg, att det var något alldeles förfärligt omfattande, som här ifrågasättes. Men jag tillåter mig tro, att det finnes bra många frågor, angående hvilka upplysningar infordrats från utlandet, som hafva haft mindre omfattande betydelse än denna. Det kan naturligtvis icke vara meningen att anställa utredning i alla länder, som finnas i världen, utan naturligtvis endast sådana, ifrån hvilka verkligen några upplysningar till gagn för Sverige skulle kunna hämtas. Och dessa uppgifter skulle utan tvifvel lätt kunna införskaffas på ganska kort tid genom våra beskickningar. Om kammaren i afton bifaller herr vice talmannens yrkande, skall jag för min del icke sörja öfver det, men jag är alldeles öfvertygad, att frågan kommer upp vid kommande riksdagar, och jag tror, att det skulle vara ganska klokt, om man redan i tid verkställer denna utredning, som dock förr eller senare tvingar sig fram.

På grund af hvad jag anført, yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Östberg, Johan: Utskottets ärade ordförande framhöll i sitt försvar för utskottets hemställan, att om kammaren afslog den, skulle det få sken af, att kammaren ville ställa sig på trusternas och kartellernas sida och hålla dem om ryggen. Herr Clason åter sade, att man skulle göra denna utredning, som utskottet föreslog, för att ådagalägga det berättigade i trusternas och kartellernas verksamhet och bibringa allmänheten en riktig uppfattning om dem. Således lär kammaren, vare sig den gör det ena eller det andra, få sken af att hålla trusterna och kartellerna om ryggen.

Nu är det gifvet, att trusternas och kartellernas verksamhet kan innebära åtskilligt godt men också åtskilligt ondt. När trustar komma till hufvudsakligen för att göra en prisbildning genom gemensamma öfverenskommelser, så länge de kunna bestå, är detta precis detsamma som fackföreningarna göra, när de komma öfverens om att sätta ett visst pris på sin vara, arbetet. Sammanslutningen ligger, som herr Hildebrand framhöll, i tidens tecken. Huruvida den verksamhet, trusten utöfvar, kan bli sådan i vårt land, att lagstiftningen bör mot den ingripa, är naturligtvis synnerligen svårt att säga, och ingen torde i frågans nuvarande läge kunna yttra sig något bestämdt i den riktningen. Men att, då så är, företaga en, som det heter, »väsentligen statistisk» utredning om saken, utan att man vet, hvilket syfte denna statistiska utredning i lagstiftningsändamål skall tjäna, är väl icke rådligt. Då man skall planlägga en sådan vidlyftig statistisk utredning, skall man väl hafva klart för sig, hvilket ändamål den skall tjäna.

Herr Hildebrand har i sin reservation och sitt anförande framhållit, att man redan nu borde kunna få en viss statistik uti förevarande hänseende. I kommerskollegium synes man nämligen hafva möjlighet att ägna uppmärksamhet åt hithörande företeelser. Den näst siste talaren framhöll däremot, att kommerskollegium icke skulle kunna

göra det utan ytterligare arbetskraft, och att det är dyrt att anskaffa sådan. Tro herrarna icke, att en fristående statistisk utredning blir mycket dyrare än en sådan, som företages af ett statistiskt ämbetsverk, hvilket redan sysslar med näringsstatistik. Jag var med om den betydande särskilda statistiska utredning, som på 1880-talet måste göras för arbetarförsäkringsfrågan. Den blef synnerligen dyr och ganska visst dyrare än om den skett genom ett förutvarande ämbetsverk.

Angående undersökning rörande karteller och trustar m. m
(Forts.)

Man har här å vissa håll menat, att denna utredning skulle hafva en annan innebörd än att endast vara statistisk, att den skulle påverka den allmänna meningen och bereda rum för lagstiftning, men om så är kan det icke vara tillräckligt med en »väsentligen statistisk» utredning.

Vidare får jag fästa uppmärksamheten på, att motionären har i sin motion hemställt endast att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta utföra en undersökning angående inom landet befintliga karteller och trustar, i syfte att kunskap må erhållas om deras antal, beskaffenhet och arbets-sätt m. m.; samt att Kungl. Maj:t med stöd af den erfarenhet, denna undersökning må lämna, vill låta uppgöra och för Riksdagen fram-lägga förslag till sådana åtgärder, hvarigenom möjlighet beredes att vinna en kontinuerlig öfersikt af kartell- och trustväsendets utveckling och verksamhet i Sverige.

Han har sålunda begärt en undersökning af endast svenska förhållanden. Andra kammaren har biträdt detta yrkande, men Första kammarens utskott har gått längre, såsom redan förut påpekats, och föreslagit en skrifvelse med anhållan om utredning om kartell- och trustfrågans läge i andra stater. Det är alldeles gifvet, att en sådan begäran, om den skall fattas efter orden, kan innebära den mest vidtgående och kostsamma undersökning i världen, därtill vi ju icke hafva anledning. Jag anser således, att utskottets hemställan i den delen saknar stöd i det till Första kammaren öfverlämnade Andra kamma-rens beslut.

Det klagas ofta öfver, att man icke drar sig för att skrifva och begära utredning om allting, men att hvad som utredes står icke i proportion till hvad som uträttas. Jag tror att i frågans nuvarande läge finnes icke anledning att begära en särskild utredning, och säkert icke en utredning på så allmänt hållna och svaga linjer, som här finnas angifna, då man icke kunnat angifva utredningens syfte närmare än som skett. Det är alldeles gifvet, som grefve von Rosen framhöll, att denna fråga nog kommer i framtiden att bli föremål för lagstiftningens uppmärksamhet, men då torde också statsmakterna hafva tillfälle att göra den utredning i saken, som då bör göras. Det är tydligen alldeles för tidigt att nu aflåta en så allmänt hållen skrifvelse, som här är föreslagen.

Herr talman, utan att på något sätt vilja hålla kartellernas och trusternas oberättigade verksamhet om ryggen, ber jag att i frågans nuvarande skick få yrka afslag å utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad

utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Hildebrand*, att kammaren icke skulle biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till herr *Hildebrands* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens tillfälliga utskotts den 24 och 25 innevarande maj bordlagda utlåtande, nr 28, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan planläggning af statens och kommunernas arbeten, att vid uppkommande allmänna arbetslöshet största möjliga antal arbetare må kunna beredas arbete, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Berggren* från och med den 3 nästkommande juni intill riksdagens slut.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,22 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Söndagen den 29 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 31, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande den ort, hvarest inkomst af tjänst och kapital skall kommunalt beskattas, samt

nr 33, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om åtgärder för undanröjande af en till minskad äktenskapsfrekvens bidragande oegentlighet i skattelagstiftningen.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 499, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, nr 52, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande vissa åtgärder af de administrativa myndigheterna under pågående arbetskonflikter m. m., beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial, nr 99—102, lagutskottets utlåtande, nr 52, jordbruksutskottets utlåtanden nr 116 och 117, första särskilda utskottets memorial, nr 13, äfvensom Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 31.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Söndagen den 29 Maj.

På hemställan af herr talmannen beslöts, att bevillningsutskottets betänkanden nr 29 och 31—33 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 7,12 e. m.

In fidem
A. E. M Ericsson.
